

Kansainväliset sopimukset ja lainvalinta

Kansainvälisyksityisoikeudellinen tutkimus sopimukseen
sovellettavasta laista Suomessa

Lapin yliopisto

Pro gradu tutkielma

Kansainvälinen yksityisoikeus ja
oikeusvertailu

Laura Juntunen

Kevät 2012

Sisällys

Lähteet.....	iii
Virallislähteet.....	vii
Oikeustapaukset.....	viii
Lyhenteet.....	x
1. Johdanto.....	1
1.1 Sopimusoikeuden peruseriaatteita	1
1.2 Sopimukset ja kansainvälisyys.....	2
1.3 Tutkielman rajaus ja keskeinen käsitteistö	6
2. Kansainvälisen yksityisoikeuden keskeisiä käsitteitä	11
3. Osapuolten välinen lakiviittaus sopimukseen sovellettavan lain lähtökohtana.....	14
3.1 Lakiviittaus pääsääntönä.....	14
3.2 Lakiviittauksen rajoituksista	16
4. Objektiivinen lainvalinta	23
5. Kansainvälinen tavaran kauppa - CISG.....	25
5.1. Yleistä.....	25
5.2. Soveltamisedellytykset.....	26
5.2.1 Tavarakriteeri.....	26
5.2.2. Liikepaikkakriteeri	27
5.2.3 Tietoisuus-kriteeri	28
5.2.4 Elinkeinonharjoittajakriteeri poikkeuksineen	28
5.2.5 Kansainvälisen yksityisoikeuden osoittamat säännöt ja valtioiden varaumat	31
6. Direktiivit	33
7. Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt	35
7.1 Tarkoitus ja historiaa	35
7.2 Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisala	37
7.3 Kiinteät lainvalintasäännöt ja lähimmän liittymän periaate.....	42
8. Osittain yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle jäävät sopimustyyppit; erityisesti jäämistöoikeudelliset sekä yhtiöoikeudelliset sopimukset.....	45
9. Kansalliset lait.....	49
9.1 Sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältävät kansalliset lait	49
9.2 Aviovarallisuutta koskevien sopimusten lainvalinta	51
10. Sovellettavaa sääntöä ei ole – esimerkkinä IPR -sopimukset.....	53

11. Erityissäännellyt sopimustyypit	56
11.1 Yleistä	56
11.2 Lainvalinta ja kuluttajasopimukset	57
11.3 Työsopimukset	60
12. Sopimukseen sovellettava laki välimiesmenettelyssä	65
12.1 Yleistä	65
12.2 Väilyssopimuksen ja aineellisen sopimuksen erillisyyden periaate	66
12.3 Pääsopimukseen sovellettava laki välimiesmenettelyssä.....	69
12.4 Mitä tarkoitetaan lailla välimiesmenettelyssä?	74
13. Lopuksi.....	76

Lähteet

- Aarnio, Aulis (1997). *Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta*. Teoksessa ”minun metodini” toim. Juha Häyhä. Werner Söderström lakitieto Oy.
- Aarnio, Aulis & Kangas, Urpo (2009). *Suomen jäämistöoikeus I*. Helsinki.
- Alanen, Aatos (1965). *Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus*. Porvoo.
- Alanen, Aatos (1948). *Velvoitestatuutti kansainvälisessä yksityisoikeudessa*. LM 1948 Ss. 158-173.
- Bogdan, Michael (2009). *Contracts in Cyberspace and the New Regulation ”Rome I”*. Masaryk University Journal of Law and Technology Vol.3:2. Ss. 219-225.
- Borisova, Bojidara (2004). *Remarks on the Manner in which the UNIDROIT Principles May Be Used to Interpret or Supplement Article 6 of the CISG*. Saatavana osoitteessa <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/biblio/borisova2.html>. Viitattu 13.2.2012.
- Born, Gary B. (2001). *International Commercial Arbitration Commentary and Materials*. Kluwer Law International.
- Carvalho Sica, Lucia (2006). *Gap Filling in the CISG – May the Unidroit Principles Supplement the Gaps in the Convention?* Nordic Journal of Commercial Law. 1/2006. Ss. 1-28.
- Collins, Hugh (2008). *The European Civil Code the Way Forward*. Cambridge.
- Dicey & Morris on the Conflict of Laws* (1987) under the general editorship of Collins, Lawrence with special editors. 11th Edition. Vol. 2. London.
- Draft Common Frame of Reference (DCFR) (2009). Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Eds. von Bar, Christian; Clive, Eric; Schulte-Nölke, Hans; Beale, Hugh; Herre, Johnny; Huet, Jérôme; Storme, Mathias; Swann, Stephen; Varul, Paul; Veneziano, Anna; Zoll, Fryderyk. Munich.
- Esko, Timo (2001). *Kansainvälisen perhe- ja perintöoikeuden viimeaikaisesta kehityksestä*. DL N:o 4/2001. Ss. 661-673.
- Esko, Timo (1985). *Lainvalinta ja kansainväliset työsuhteet kansainvälisyksityisoikeudellinen ja oikeusvertaileva tutkimus*. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisu A-sarja N:o 167.
- Gaillard, Emmanuel & Savage, John (Eds.)(1999). *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International. (Viitattu Fouchard, Gaillard & Goldman 1999.)
- Garcímartín Alférez, Francisco J. (2008). *The Rome I Regulation: Much ado about nothing?* The European Legal Forum (E) 2-2008. Ss. 61-80.

- Giuliano, Mario & Lagarde, Paul. *Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations*. Official Journal of the European Communities. No. C 282/1.
- Green Paper *on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation*. COM (2002) 654(final). Brussels, 14.1.2003.
- Haarmann, Pirkko-Liisa (2006). *Immateriaalioikeus*. Helsinki.
- Hakapää, Kari (2010). *Uusi kansainvälinen oikeus*. Helsinki.
- Halila, Heikki & Hemmo, Mika (2008). *Sopimustyytit*. Helsinki.
- Heiss, Helmut (2009). *Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts*. Rome I Regulation the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Eds. Ferrari, Franco & Leible, Stefan. Munich. Ss. 1-16.
- Hemmo, Mika (2009). *Sopimusoikeuden oppikirja*. Helsinki.
- Hemmo, Mika (2006). *Sopimusoikeuden oppikirja*. Helsinki.
- Hemmo, Mika (2003). *Sopimusoikeus I*. Helsinki.
- Honnold, John O. (2009). *Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention*. 4th Edition. Kluwer Law International.
- Jokela, Heikki (1960). *Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta*. Helsinki.
- Juutilainen, Teemu (2011). *Esinevakuudet ja oikeuden eurooppalaistuminen*. LM 1/2011. Ss. 19-40.
- Kangasniemi, Eeva (2003). *Rakkaudella yli rajojen? Lumeavioliitot*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2003:6. Helsinki.
- Klami, Hannu Tapani & Kuisma, Eira (2000): *Suomen kansainvälinen yksityisoikeus*. 3., uudistettu painos. Helsinki.
- KOM (2005) 650. *Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I)*. Bryssel 15.12.2005.
- Koulu, Risto (2009): *Sopimukset oikeudenkäynnin varalta*. Helsinki.
- Koulu, Risto (2008): *Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana*. Helsinki.
- Koulu, Risto (2005): *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*. Helsinki.
- Koulu, Risto (2004): *Kansainvälinen konkurssioikeus pääpiirteittäin*. Helsinki.
- Koulu, Risto (2003): *Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin*. Helsinki.
- Koulu, Risto (2002(a)). *Lainvalinta oikeudenkäynnin ongelmana osa II*. DL N:o 3/2002. Ss. 375-393.
- Koulu, Risto (2002(b)). *Lainvalinta oikeudenkäynnin ongelmana osa I*. DL N:o 2/2002. Ss. 211-231.

- Koulu, Risto (2002). *Lainvalinta eurooppalaisessa konkurssissa*. Helsinki.
- Kurkela, Matti S. (2003). *Globalisoitunut sopimuskäytäntö ja sopimusoikeudelliset periaatteet*. Helsinki.
- Kurkela, Matti S. & Uoti, Petteri (1995). *Välimiesmenettelystä*. Helsinki.
- Lando, Ole (1991). *The Law Applicable to the Merits of the Dispute*. Essays on International Commercial Arbitration. Ed. Sarcevic. Boston, London . Ss. 130-159. Saatavana osoitteessa <http://www.trans-lex.org/114900>. Viitattu 11.4.2012.
- Leinonen, Antti T. (2001). *Alueellisesta yhteistyöstä maailmanlaajuiseen ja takaisin – lakiyhteistyöstä kansainvälisen yksityisoikeuden alalla*. DL N:o 4/2001. Ss. 645-660.
- Lew, Julian D.M., Mistelis, Loukas A. & Kröll, Stefan M. (2003). *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International.
- Liukkunen, Ulla (2000). *Lainvalinta kansainvälisissä työsopimuksissa*. Helsinki.
- Magnus, Ulrich (2009). *Article 4 Rome I regulation: The Applicable Law in the Absence of Choice*. Rome I Regulation the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Eds. Ferrari, Franco & Leible, Stefan. Munich. Ss. 27-50.
- Mankowski, Peter (2009). *Employment Contracts under Article 8 of the Rome I Regulation*. Rome I Regulation the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Eds. Ferrari, Franco & Leible, Stefan. Munich. Ss. 171-216.
- Muukkonen, P.J. (1956). *Sopimusvapauden käsitteestä*. LM 1956. Ss. 601-612.
- Mikkola, Tuulikki (2009). *Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus*. Helsinki.
- Mikkola, Tuulikki (2008). *Yhteisomistus*. Helsinki.
- Mikkola, Tuulikki (1999). *Oikeudellisen tiedon yhtenevyys ja sen esteet jäämistöoikeudellisen informaation vertailtavuus*. Helsinki.
- Möller, Gustaf (2005). *Välimiessopimus – tarpeeton käsite!* DL N:o 5/2005. Ss. 972-977.
- Nishitani, Yuko (2009). *Contracts Concerning Intellectual Property Rights*. Rome I Regulation the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Eds. Ferrari, Franco & Leible, Stefan. Munich. Ss. 51-84.
- North, P.M. (1987). *Private International Law*. 11th edition. Butterworths. London.
- Nygh, Peter (1999). *Autonomy in International Contracts*. Oxford University Press.
- Ojanen, Tuomas (2010). *EU -oikeuden perusteita. Uudistettu laitos*. Helsinki.
- Ojanen, Tuomas (2005). *Kilpailuoikeus välimiesmenettelyssä*. DL 3/2005. Ss. 556–573.
- o’Leary, Siofra (2011). *Free Movement of Persons and Services*. Evolution of EU Law. Second edition. Eds. Craig, Paul & de Burca, Gráinne. Ss. 499-545.

- Ovaska, Risto (2007). *Välimiesmenettely - kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino*. Helsinki.
- Pålsson, Lennart (1998). *Romkonventionen. Tillämplig lag för avtalsförpliktelser*. Stockholm.
- Ragno, Francesca (2009). *The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation*. Rome I Regulation the Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. Eds. Ferrari, Franco & Leible, Stefan. Munich. Ss.129-170.
- Ramberg, Jan (1998). *International Commercial Transactions*. ICC Kluwer Law International Norstedts Juridik AB.
- Redfern, Alan; Hunter, Martin; Blackaby, Nigel; Partasides, Constantine (2009). *Redfern and Hunter on International Arbitration*. 5th Edition. Oxford University Press. (Redfern & Hunter)
- Saarikivi, Aapo (2008). *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*. Vaajakoski.
- Salonius, Juhani (2002). *Välimiesmenettelyn käyttämisestä työriitojen ratkaisemisessa*. DL N:o 4/2002. Ss. 659-662.
- Savela, Ari (2003). *Suomen kansainvälinen yhtiöoikeus*. Jyväskylä.
- Savola, Mika (2009). *Välityslausekkeen laadinnasta kansainvälisluontoisissa sopimuksissa II*. DL N:o 1/2009. Ss. 31-74.
- Schlechtriem, Peter (2005). *Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG*. Victoria University of Wellington Law Review 4/2005. Ss. 781–794.
- Schroeter, Ulrich G. (2002). *Freedom of contract: Comparison between provisions of the CISG (Article 6) and counterpart provisions of the Principles of European Contract Law*. Saatavana osoitteessa <http://cisgw3.law.pace.edu/cisg/text/peclcomp6.html>. Viitattu 20.3.2012.
- Schwenzer, Ingeborg & Hachem, Pascal (2010). *Sphere of Application and General Provisions* in Schlechtriem, Peter & Schwenzer, Ingeborg (2010): *Commentary on the UN Convention on the International Sale of Goods (CISG)*. 3th Edition. Oxford University Press. Ss. 18-119.
- Schwenzer, Ingeborg & Hachem, Pascal (2009). *The CISG – Successes and Pitfalls*. American Journal of Comparative Law. Ss. 457-478.
- Sisula-Tulokas, Lena (2009). *CISG pähkinänkuoressa*. Saatavana osoitteessa <http://www.helsinki.fi/oikeustiede/oppiaineet/sopimusoikeus/materiaali/Kansainv%C3%A4lisen%20kauppalain%20p%C3%A4%C3%A4kohdat%202009.pdf> Viitattu 15.9.2011
- Sorsa, Kaisa (2006). *Kansainvälinen kauppa ja EU:n sopimusoikeuden yhtenäistäminen*. DL N:o 1/2006. Ss. 16-42.
- Stone, Peter (2006). *EU Private International Law Harmonization of Laws*. Cheltenham, UK. Northampton, MA, USA.

Taivalkoski, Petri (2001). *Riidanratkaisulausekkeista kansainvälisissä sopimuksissa*. DL N:o 4/2001. Ss. 700-715.

Tuonti, vienti ja kauppatae 1990- Saatavana osoitteessa http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/grafiikka/liitteet/Kuviot_2010FI.pdf Viitattu 2.12.2011

Vihreä kirja KOM (2002) 654. *Vihreä kirja sopimussuhteisiin sovellettavasta laista tehdyn vuoden 1980 Rooman yleissopimuksen muuntamisesta yhteisön säädökseksi ja uudistamisesta*. Bryssel 14.1.2003

Virallislähteet

Asetus 105/2008 Tasavallan presidentin asetus pohjoismaiden välillä tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta

Asetus 50 /1988 Asetus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta.

Bryssel I Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001, annettu 22 päivänä joulukuuta 2000, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (Bryssel I).

Bryssel II Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta.

HE 16/2011 Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehtyyn yleissopimukseen tehdyn selityksen peruuttamisesta ja uuden selityksen hyväksymisestä.

HE 103/1998 Hallituksen esitys Eduskunnalle Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

HE 202/1991 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

LaVL 20/2011 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (kansainväliset perintöasiat).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 593/2008, annettu 17 päivänä kesäkuuta 2008, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I).

Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007, annettu 11. heinäkuuta 2007, sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II).

SEUT Euroopan Unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto. C 83/47. 30.3.2010

SopS 21/1935 Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimus.

SopS 20/1931 Avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousa koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävä, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken Tukholmassa 6 päivänä helmikuuta 1931 tehty sopimus sekä siihen liittyvät loppupöytäkirja ja Suomen ja Tanskan hallitusten välinen, 9 päivänä kesäkuuta 1931 käyty noottienvaihto.

Yleissopimus Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Roomassa 19 päivänä kesäkuuta vuonna 1980 allekirjoittamista varten avattuun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskeviin ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan (Rooman konventio).

Oikeustapaukset

Kotimaiset oikeustapaukset

KKO 2005:114

KKO 2001:32

KKO 1997:200

KKO 1997:160

KKO 1996:61

KKO:1983-II-125

Rovaniemen HO S 01/626

Itä-Suomen HO S 96/605

Euroopan Unionin tuomioistuimen oikeustapaukset

Benincasa vs. Dentalkit Srl. Asia C-269/95, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 3. heinäkuuta 1997.

Color Drack GmbH v. LEXX International Vertriebs GmbH. Asia C-386/05, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 15. helmikuuta 2007.

Eco Swiss China Limited vs. Benetton Investment NV. Asia C-126/97, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 1. kesäkuuta 1999.

Falco Privatstiftung ja Thomas Rabitsch v Giseli Weller-Lindhorst. Asia C-533/07, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27. tammikuuta 2009.

Fonderie Officine SpA vs. Heinrich Wagner GmbH. Asia C-334/00, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 7. syyskuuta 2002.

Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc. Asia C-381/98, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9. marraskuuta 2000.

Mulox vs. Geels. Asia C-125/92, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13. heinäkuuta 1993.

Rutten vs. Cross Medical Ltd. Asia C-383/95, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9. tammikuuta 1997.

Wallonie. Asia C-129/96, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 18. joulukuuta 1997.

Ulkomaiset oikeustapaukset (CISG)

Brushes and brooms. Austria 27 October 1994, Oberster Gerichtshof (Supreme Court). Case N:o 8 Ob 509/93.

Building materials. Switzerland 3 November 2004, Tribunal Cantonal (Appellate Court) Jura. Case N:o Ap 91/04.

Plants Case. Germany 27 July 1995 Appellate Court Rostock. Case N:o 1 U 247/94.

Steel Plates. Finland 29 January 1998 Helsinki Court of Appeal. Case N:o S 96/1129.

Surface protective film case. Germany 25 June 1997, Appellate Court Karlsruhe. Case N:o 1 U 280/96.

Machinery. Germany 31 October 2001, Bundesgerichtshof (Federal Supreme Court). Case N:o VIII ZR 60/01

Muut oikeustapaukset

Chevron Corporation & Texaco Petroleum Corporation v. Ecuador. Ad Hoc Arbitration, the Hague 30.3.2010. Tiivistelmä osoitteessa www.unilex.info. Viitattu 17.2.2012

Foreign Trade Bank Ltd v. Al Trade Finance Inc. Högsta Domstolen, Ruotsi 27.10.2000. T1881-99.

Suomalainen ad hoc -välitystuomio 28.1.1998, www.unilex.info. Viitattu 17.2.2012

Lyhenteet

AL	Avioliittolaki (234/1929)
Asetus 105/2008	Tasavallan presidentin asetus pohjoismaiden välillä tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta
Asetus 50 /1988	Asetus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta
Bryssel I	Neuvoston asetus (EY) N:o 44/2001, annettu 22 päivänä joulukuuta 2000, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla (Bryssel I).
Bryssel II	Neuvoston asetus (EY) N:o 2201/2003, annettu 27 päivänä marraskuuta 2003, tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta.
CISG	Convention on Contracts for the International Sale of Goods
COM	the European Commission, Euroopan yhteisöjen komissio
DF	Defensor Legis
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisöt
HE 16/2011	Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehtyyn yleissopimukseen tehdyn selityksen peruuttamisen ja uuden selityksen hyväksymisestä
HE 103/1998	Hallituksen esitys Eduskunnalle Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi
ICC	International Chamber of Commerce

ILO	International Labour Organization
IPR	International Property Rights
KKO	Korkein oikeus
KPL	Laki eräistä kansainvälisluontoisista perheoikeudellisista suhteista (379/1929)
KSL	Kuluttajansuojalaki (38/1978)
KvIrtKaupL	Laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista (387/1964)
KvSopKuL	Laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista annetun lain kumoamisesta (400/1999)
KvSopL	Laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista (466/1988)
KvVakSopL	Laki eräisiin kansainvälisiin vakuutus sopimuksiin sovellettavasta laista (91/1993)
LaVL 20/2011 vp.	Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (kansainväliset perintöasiat)
LLähTT	Laki lähetetyistä työntekijöistä (1146/1999)
MK	Maakaari (540/1995)
New Yorkin konventio	Yleissopimus ulkomaisten välitystuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta. (8/1962)
OikTL	Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista (228/1929)
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
PECL	Principles of European Contract Law
PK	Perintökaari (40/1965)
RK	Rooman konventio. Yleissopimus Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Roomassa 19 päivänä kesäkuuta vuonna 1980 allekirjoittamista varten avattuun sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskeviin ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan.
Rooma I	Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EY) N:o 593/2008, annettu 17 päivänä kesäkuuta 2008, sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I)

Rooma II	Euroopan parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 864/2007, annettu 11. heinäkuuta 2007, sopimukseen perustumattomiin velvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma II).
SEUT	Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoitu toisinto
SopS 21/1935	Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimus.
SopS 20/1931	Avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävä, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken Tukholmassa 6 päivänä helmikuuta 1931 tehty sopimus sekä siihen liittyvät loppupöytäkirja ja Suomen ja Tanskan hallitusten välinen, 9 päivänä kesäkuuta 1931 käyty noottienvaihto.
TSL	Työsopimuslaki (55/2001)
UNIDROIT	Institut international pour l'unification du droit privé
VML	Laki välimiesmenettelystä (967/1992)
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1. Johdanto

1.1 Sopimusoikeuden peruseriaatteita

Teemme päivittäin erilaisia sopimuksia. Jotkut niistä ovat pienempiä, kuten päivittäistavaroiden ostaminen lähimarketista, toiset taas suurempia, kuten suomalaisen vientiyrityksen tekemä kansainvälinen kauppasopimus. Sopimusten tekeminen jatkuu niin yksityishenkilön kuin oikeushenkilönkin koko elinkaaren ajan. Ihmiset menevät naimisiin, saavat lapsia, eroavat, menevät töihin, asuvat vuokralla, ostavat asuntoja ja lomaosakkeita ja niin edelleen. Yritykset puolestaan syntyvät, hankkivat raaka-aineita, tuottavat hyödykkeitä, myyvät hyödykkeitä, hankkivat rahoitusta, palkkaavat työvoimaa, tekevät yhteistyötä, kilpailevat jne. Tällaiset arkipäiväiset käytännön tilanteet, joissa sopimusoikeutta tarvitaan, ovat erittäin moninaisia ja ulottuvat kaikkeen ihmisten väliseen toimintaan.

Länsimaisen oikeusjärjestelmän yksi kantavia periaatteita onkin *sopimusvapauden periaate*. Olemme pääsääntöisesti vapaita sopimaan mistä tahansa. Muukkonen¹ on esittänyt, että sopimusvapauteen kuuluvat:

1) päätöntäväpaus (tehdäänkö sopimus) 2) sopimuskumppanin valitsemisvapaus (kenen kanssa sopimus tehdään) 3) tyyppi-, sisältö ja muotovapaus (millä tavoin ja minkä sisältöisenä sopimus tehdään).² Laajasta sopimusvapauden periaatteesta seuraa, että periaatteessa on mahdollista sopia mistä tahansa mitä tahansa ja miten tahansa. Voimme sopia esimerkiksi erilaisten hyödykkeiden kaupasta, asuntojen vuokraamisesta, avioliiton purkautumisen varalta noudatettavista omaisuudenjakoperiaatteista, lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta, yritysten työntekijöiden kilpailukielloista, markkinointiyhteistyösopimuksista jne. Lista siitä, mistä kaikesta voidaan sopia, on loputon.

Sopimusvapauden periaatteen lisäksi sopimusoikeuteen kuuluu olennaisena osana sopimusten sitovuuden periaate; *pacta sunt servanda* eli sopimukset on pidettävä. Ilman tätä periaatetta sopiminen olisi käytännössä merkityksetöntä. Vaikka sopimusvapaus ja sopimusten sitovuuden periaate ovat sopimusoikeuden lähtökohta ja länsimaisen

---

¹ Muukkonen: Sopimusvapauden käsitteestä, s. 605.

² Hemmo: Sopimusoikeus I, s. 76.

vaihdantajärjestelmän kulmakivi³, käytännössä sopimusvapauden periaatetta kuitenkin rajoitetaan. Tällaisia rajoituksia sisältyy erityisesti mm. heikompien osapuolten kuten kuluttajien ja työntekijöiden asemaa koskevaan lainsäädäntöön. Myös valtion julkisoikeudelliset intressit yhteiskunnan perustavaa laatua olevien arvojen suojelemiseksi vaatii sopimusvapauden rajoittamista. Elinkeinoelämässä sopimusvapaus on kuitenkin vahva pääsääntö eikä oikeushenkilöiden välisessä puhtaassa liikejuridiikassa tunneta esimerkiksi heikomman osapuolen suojaa. Oikeushenkilöt eivät voi tietenkään keskinäisillä sopimuksilla kiertää valtion perustavaa laatua olevia normeja. Toisin sanoen sopimusvapauden laajuus riippuu siitä, keitä sopimusosapuolet ovat ja siitä, mikä on sopimuksen kohde.

Laajan sopimusoikeuden alan hallitsemisen helpottamiseksi sopimusoikeutta voidaan luokitella monilla eri perusteilla. Edellä mainitut esimerkit valaisivat jo hieman sitä, että sopimukset koskevat monia hyvin erilaisia tilanteita. Yksi tapa jaotella sopimusoikeutta on jako sopimusoikeuden *yleiseen* ja *erityiseen* osaan. Yleinen osa käsittää normeja, jotka tulevat sovellettavaksi kaikenlaisiin sopimuksiin, erityinen osa keskittyy tiettyjen *sopimustyyppi*kohtaisten normien tarkasteluun.⁴ Sopimusoikeuden yleisessä osassa käsitellään esimerkiksi sitä, miten sopimukset syntyvät, millä edellytyksillä sopimus on mahdollista purkaa, mitä sopimus sisältää tai milloin sopimus on pätemätön. Erityisessä osassa käsitellään erityisiin *sopimustyypeihin* liittyvää problematiikka. Sopimustyypeistä voidaan mainita vaikkapa työsopimus, huoneenvuokrasopimus, vakuutusopimus, avioehtosopimus, valtiosopimus, kuljetussopimus, kilpailukielto- tai kuluttajasopimus. Yhteiskunnan toimesta on voitu säätää erityissääntelyä ottaen huomioon näiden sopimustyyppien erityisasema ja suojeltavat oikeushyvät.

1.2 Sopimukset ja kansainvälisyys

Se, että sopimukset eivät ole sidottuja yhden valtion rajojen sisäpuolelle, on jo arkipäiväinen ilmiö. Kansainvälisiä sopimuksia ovat esimerkiksi suomalaisen opiskelijan tilaama tuote nettikaupasta Saksasta, ranskalaisen eläkeläisen vuokraama asunto Espanjasta, suomalaisen suuryrityksen suorittama rakennusurakka Brasiliassa,

---

³ Hemmo: Sopimusoikeuden oppikirja, s. 61.

⁴ Halila & Hemmo: Sopimustyyppit, s. 3.

italialaisen sairaanhoitajan suorittama puolen vuoden mittainen työharjoittelu Britanniassa tai suomalaisen kuljetusliikkeen suorittama tuotteiden kuljetus Suomesta vaikkapa Australiaan. Sopimuksella on tällöin *liittymiä* useampaan valtioon eli se on *kansainväliskytkentäinen*. Erilaiset kansainväliset kytkennät, joihin Suomi ja suomalaiset ovat osallisia, kasvavat globalisaation seurauksena koko ajan. Vuonna 2010 Suomen viennin ja tuonnin arvot olivat noin 50 miljardia euroa⁵. Jokainen yksittäinen kansainvälinen kauppa tarkoittaa myös kansainväliskytkentäistä tilannetta. Kansainvälisyys ulottuu myös yksityiselämään; vuonna 2000 noin 3500 suomalaista solmi avioliiton ulkomaalaisen kanssa.⁶ Erityisesti kansainvälinen internet -kauppa kasvaa koko ajan. Sopimussuhteen osapuolet voivat ajautua riitatilanteeseen, esimerkiksi sitä koskien, millaisia oikeuksia ja velvollisuuksia sopimus asettaa tai mitä sopimus sisältää. Kun sopimussuhde on kansainväliskytkentäinen, Suomen lain soveltuminen ei ole itsestään selvyytä. Silloin, kun asialla on *liittymiä* useampiin valtioihin, konkretisoituu ongelma siitä, minkä maan lakia riitatilanteessa sovelletaan. Tällaisten kansainväliskytkentäisten tilanteiden oikeudellista puolta sääntelee *kansainvälinen yksityisoikeus*. Jokaisella valtiolla on omat kansainvälisyksityisoikeudelliset sääntönsä.⁷ Eri maiden erilaisista kansainvälisyksityisoikeudellisista säännöistä ja erilaisista aineellisten säännösten eroista johtuu, että riidan lopputulos voi olla hyvin erilainen siitä riippuen, missä maassa asia käsitellään ja *minkä maan lakia* asiaan sovelletaan. Kansainväliskytkentäinen tilanne voi tulla osapuolelle myös yllätyksenä. Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun suomalaiset henkilöt B ja C, ovat sopineet irtaimen tavaran kaupasta. Tavarasta syntyy oikeudellinen riita, kun ulkomaalainen A osoittaa, että hän on solminut tavaraa koskevan sopimuksen B:n kanssa. Tällöin kauppaan osallinen C joutuu tietämättään osalliseksi kansainväliskytkentäiseen tilanteeseen. Tässä tilanteessa ulkomaan lailla voi olla merkittäviä vaikutuksia osapuolten oikeussuhteen sisältöön.

Kansainväliskytkentäisessä riita-asiassa aktualisoituu kolme keskeistä kysymystä:

---

⁵ Tuonti, vienti ja kauppatase 1990-
http://www.tulli.fi/fi/suomen_tulli/ulkomaankauppatilastot/grafiikkaa/liitteet/Kuviot_2010FI.pdf

⁶ Kangasniemi: *Rakkautella yli rajojen? Lumeavioliitot*, s. 30.

⁷ Ks. esim. Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 6-7; Mikkola: *kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus*, s.7-10; Hakapää, s. 17. Kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevässä kirjallisuudessa korostetaan usein sitä, ettei kansainvälistä yksityisoikeutta tule sekoittaa kansainväliseen oikeuteen, joka säätelee valtioiden välisiä suhteita. Kansainvälisessä yksityisoikeudessa on kysymys yksityishenkilöiden välisistä yksityisoikeudellisista suhteista, kansainvälisessä oikeudessa puolestaan valtioiden ja muiden julkisoikeudellisten organisaatioiden välisistä oikeussuhteista.

- a. *Toimivaltakysymys* eli se, minkä maan tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan kansainväliskytkentäisen riita-asian?
- b. *Lainvalintakysymys* eli minkä maan lakia riita-asiaan sovelletaan?
- c. *Täytäntöönpanokysymys* eli se, missä tuomion pakkotäytäntöönpano voidaan toteuttaa?

Mikäli riitaan ei ole ennalta varauduttu, seuraukset voivat olla osapuolille odottamattomia ja yllättäviä, jos asia ensinnäkin ajautuu käsiteltäväksi vieraan valtion tuomioistuimessa ja toiseksi sovellettavaksi valikoituu jonkin muun maan, kuin oman kotivaltion laki. Lisäksi vieraissa maissa annetut tuomiot eivät välttämättä pakkotäytäntöönpantavissa kyseisen valtion ulkopuolella. Tällöin tuomio on käytännössä ”turha”. Osapuolet jättävät usein hakematta oikeutta toisessa maassa kansallisten oikeus- ja hallintojärjestelmien yhteensopimattomuuden tai monimutkaisuuden vuoksi. Tämä on yleistä etenkin yksityishenkilöiden ja pk -yritysten kohdalla, joilla ei yleensä ole varaa hankkia kansainvälisen lakimiesverkoston palveluja.⁸ Tällaisissa tilanteissa sovellettavaksi valikoitunut laki - ja siten myös riidan lopputulos - voi tulla osapuolille yllätyksenä.

Suomessa asuvien Suomen kansalaisten Suomessa tekemät oikeustoimet ovat pääsääntöisesti puhtaasti kansallisia eikä ongelma siitä, minkä valtion lakia syntyneeseen oikeussuhteeseen on sovellettava, konkretisoidu. Sovellettavaksi tulee automaattisesti Suomen laki. Kansainvälisen kaupan kasvu sekä tavaroiden ja palveluiden liikkuvuuden lisääntyminen paitsi Euroopan unionin sisällä myös maailmanlaajuisesti on lisännyt EU:n kansalaisten ja EU:n jäsenvaltioihin sijoittautuneiden yritysten vaaraa joutua osalliseksi riita-asiaan, johon liittyy kansalaisen tai yrityksen kotivaltion ulkopuolisia tekijöitä.⁹ Oman maan lain soveltuminen ei ole näissä tilanteissa lainkaan itsestään selvää.

Valtiot ovat pyrkineet vähentämään kansainväliskytkentäisten tilanteiden ennustamattomuutta valtioiden välisellä *lakiyhteistyöllä* joko

---

⁸ Vihreä kirja KOM 654: Vihreä kirja sopimussuhteisiin sovellettavasta laista tehdyn vuoden 1980 Rooman yleissopimuksen muuntamisesta yhteisön säädökseksi ja uudistamisesta, s. 8.

⁹ Vihreä kirja KOM 654: Vihreä kirja sopimussuhteisiin sovellettavasta laista tehdyn vuoden 1980 Rooman yleissopimuksen muuntamisesta yhteisön säädökseksi ja uudistamisesta, s. 8.

- a. *yhtenäistämällä lainvalintasääntöjä* (jolloin sovellettavaksi laiksi valikoituu aina saman maan laki riippumatta siitä, minkä maan tuomioistuin asiaa käsittelee.)
- b. tai *yhtenäistämällä materiaalista lainsäädäntöä* (jolloin sovellettavan aineellisen lain sisältö on sama maasta riippumatta).

Olennessa osa tämänhetkisestä lakiyhteistyöstä tehdään Euroopan unionin tasolla. Lakiyhteistyön välineinä unionissa käytetään sekä lainvalintasääntöjen yhtenäistämistä että materiaallisen lainsäädännön yhtenäistämistä. Euroopan unionin yhteydessä tästä käytetään termiä *harmonisointi*. Euroopan unionissa käytettyjä harmonisointi-instrumentteja ovat unionin perussopimukset, asetukset ja direktiivit. Tällä hetkellä erittäin merkittävä kansainvälisiä sopimuksia koskeva lainvalintasäännöstö on Rooma I -asetus. Euroopan unionin lisäksi muita maailmanlaajuisesti keskeisiä lakiyhteistyötä harjoittavia organisaatioita ovat Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssi, UNIDROIT sekä YK. Näiden lisäksi Pohjoismaat ovat perinteisesti tehneet keskenään runsaasti lakiyhteistyötä, jolla on edelleen merkitystä Pohjoismaihin liittyvissä kansainväliskytkentäisissä tilanteissa. Lakiyhteistyön tarkoituksena on ennen kaikkea se, että sovellettava laki sisältöineen olisi *ennustettavissa* oikeussuhteen osapuolille. Tämä on julkilausuttu etenkin eurooppalaisessa lakiyhteistyössä (EU).¹⁰

Lakiyhteistyökehitykselle on ollut viime vuosina ominaista, että lakiyhteistyö keskittyy voimakkaasti Euroopan unioniin Pohjoismaisen lakiyhteistyön kustannuksella. Monia Pohjoismaisen lakiyhteistyön tuloksena syntyneitä sopimusjärjestelyjä puretaan tai muutetaan vastaamaan eurooppalaista standardia. Tästä esimerkkinä voidaan mainita Pohjoismaiden välillä voimassa ollut erityisjärjestely CISGin suhteen.¹¹ Pohjoismaisella yhteistyöllä on kuitenkin edelleen merkittävä asema etenkin avioliitto- ja jäämistöoikeudessa. Näihin kysymyksiin perehdytään tarkemmin jäljempänä.

Materiaallisen lainsäädännön yhtenäistämishankkeista merkittävin lienee jo edellä mainittu 77 valtion allekirjoittama YK:n kansainvälinen kauppalaki eli ns. CISG, joka

---

¹⁰ Ks. esim. Nas(EY) N:o 593/2008 (Rooma I -asetus) sekä yleissopimus Itävallan tasavallan, Suomen tasavallan ja Ruotsin kuningaskunnan liittymisestä Roomassa 19 päivänä kesäkuuta vuonna 1980 allekirjoittamista varten avattuun sopimusveloitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskeviin ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan (Rooman konventio).

¹¹ Ks. HE 16/2011 Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälistä tavarankäytön kauppaa koskevista sopimuksista tehtyyn yleissopimukseen tehdyn selityksen peruuttamisesta ja uuden selityksen hyväksymisestä.

sisältää yksityiskohtaisia materiaalisia säännöksiä kansainvälisestä tavarankaupasta.¹² CISG on käytännössä erittäin merkittäväksi noussut globaali konventio.¹³ Myös CISGiin perehdytään yksityiskohtaisemmin edempänä.

Erilaisen lakiyhteistyön tuloksena syntyneiden lainvalintasääntöjen lisäksi lainvalintasääntöjä sisältyy kansallisiin lakeihin. Esimerkiksi Suomen oikeusjärjestyksessä olevia yksittäisiä lakeja, joissa on sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä, ovat esimerkiksi erilaisia kuljetuksia koskevat merilaki, tiekuljetussopimuslaki sekä laki kuljetuksesta ilma-aluksessa ja ilmakuljetussopimuslaki. Aikoinaan kansainvälisiä sopimuksia ajatellen säädettiin laki eräisiin kansainvälisiin vakuutus sopimuksiin sovellettavasta laista (KvVakSopL) sekä yleislakina laki kansainvälisluonteisiin sopimuksiin sovellettavasta laista (KvSopL). Merkittävä kansallinen laki on myös laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista (KvIrtKaupL), joka kylläkin perustuu alun perin lakiyhteistyöhön. Kansainväliskytkentäistä avioliittoa koskevia tilanteita säännellään avioliittolaissa (AL) ja kansainvälistä perimystä koskevia asioita perintökaassa (PK). Se seikka, että lainvalintasääntöjä sisältyy erilaisiin lakiyhteistyön tuloksena syntyneisiin bi- tai multilateraalisiin sopimuksiin, Euroopan unionin tuottamiin säädöksiin (perustamissopimukset, asetukset ja direktiivit) sekä vielä kansallisiin lakeihin tekee lainvalinnasta monimutkaista. Säännöt pirstaloituvat ympäri oikeusjärjestelmää ja ne ovat moninaisia ja hajanaisia. Ilman loogista järjestelmää, soveltuvan lain löytäminen voi olla toisinaan tuskien taival.

1.3 Tutkielman rajaus ja keskeinen käsitteistö

Sopimusstatuutista Suomessa ovat kirjoittaneet 1940-1960 -luvuilla erityisesti Aatos Alanen¹⁴ sekä sittemmin etenkin eurooppalaisen lakiyhteistyön mukanaan tuomat muutokset huomioon ottaen Risto Koulu¹⁵. Tuulikki Mikkola on kirjoittanut

---

¹² CISGin ratifioineet valtiot ovat löydettävissä osoitteesta www.cisg.law.pace.edu/cisg/countries/cntries.html. Ks. myös Sisula-Tulokas: CISG pähkinänkuoressa. Suurin osa merkittävistä kauppavaltioista on ratifioinut CISGin. Merkittävä poikkeus on edelleen Japani.

¹³ Ks. tarkemmin CISGin globaalista merkityksestä: Schwenzer & Hachem: The CISG – Successes and Pitfalls. On arvioitu, että noin kaksi kolmasosaa kansainvälisistä transaktioista kuuluu potentiaalisesti CISGin soveltamisalaan.

¹⁴ Alanen: Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus; Alanen: Velvoitestatuutti kansainvälisessä yksityisoikeudessa.

¹⁵ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin. Koulu on kirjoittanut runsaasti kansainvälisestä prosessi- ja insolvenssioikeudesta. Ks. esim. Koulu: Kansainvälinen prosessioikeus

kansainvälisestä perhe-, jäämistö- ja aviovarallisuus oikeudesta, johon myös puolisoien väliset sopimussuhteet kuuluvat.¹⁶ Heikki Jokela väitteli 1960 -luvulla kansainvälisestä irtaimen tavaran kaupasta¹⁷, Timo Esko puolestaan 1980 -luvulla aiheenaan kansainväliset työsopimukset.¹⁸ Ulla Liukkunen on käsitellyt erityisesti eurooppalaista työsopimusoikeutta.¹⁹ Ari Savela on keskittynyt kansainväliseen yhtiöoikeuteen.²⁰ Hannu Tapani Klami sekä Eira Kuisma ovat kirjoittaneet muiden kansainvälisyksityisoikeudellisten aiheiden ohella myös sopimusstatuutista.²¹ Erityisesti Euroopan unionin tuottaman säädösmäärän kasvu asettaa haasteensa myös oikeuskirjallisuuden ajantasaisuudelle. Ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa sopimuksia koskevasta lainvalinnasta on kirjoitettu runsaasti erilaisista näkökulmista ja yksityiskohtaisin keskustelu vallitsevasta oikeustilasta on löydettävissä juurikin ulkomaisesta tieteisopista.

Tämän tutkielman tarkoituksena on perehtyä niihin sääntöihin ja periaatteisiin, jotka ohjaavat sopimuksia koskevaa lainvalintaa kansainväliskytteisessä tilanteessa Suomessa. Lainvalintaa tarkastellaan osapuolten tahdonautonomian, kansallisen tuomioistuimen sekä välimiestuomioistuimen näkökulmista. Sopimusten loputtomasta kirjosta johtuu, ettei tässä tutkielmassa sivumäärän rajallisuudesta ja luokitteluperusteiden moninaisuudesta johtuen pystytä mitenkään käsittelemään kaikenlaisia mahdollisia sopimustyyppisiä ja niitä koskevaa lainvalintaa vaan tarkoituksena on esittää hierarkkinen ajatusmalli, jolla sopimuksia koskevia lainvalintatilanteita voi hallita. Tilan riittämättömydestä johtuen tutkielman ulkopuolelle joudutaan jättämään monia sopimussuhteen sisältöön olennaisesti vaikuttavia asioita sekä tiettyjä sopimustyyppisiä. Tällaisia sopimussuhteeseen olennaisesti vaikuttavia seikkoja ovat mm. sopimuksen pätevyys, edustuskelpoisuuden vaikutukset sopimussuhteeseen, sopimuksen muotoon liittyvät seikat sekä kolmansien osapuolten esittämien vaatimusten tai väitteiden vaikutukset sopimussuhteeseen. Erityisistä sopimustyypeistä ulkopuolelle jätetään kuljetussopimukset,

---

pääpiirteittäin; Koulu: Kansainvälinen konkurssioikeus pääpiirteittäin; Koulu: Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana; Koulu: Sopimukset oikeudenkäynnin varalta; Koulu: Lainvalinta eurooppalaisissa konkurssissa.

¹⁶ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus; Mikkola: Oikeudellisen tiedon yhtenevyys ja sen esteet jäämistöoikeudellisen tiedon vertailtavuus.

¹⁷ Jokela: Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta.

¹⁸ Esko: Lainvalinta ja kansainväliset työsuhteet kansainvälisyksityisoikeudellinen ja oikeusvertaileva tutkimus.

¹⁹ Liukkunen: Lainvalinta kansainvälisissä työsopimuksissa.

²⁰ Savela: Suomen kansainvälinen yhtiöoikeus.

²¹ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 87-105.

vakuutusopimukset sekä saatavaan siirtoon liittyvät kysymykset. Sopimussuhteita tarkastellaan vakiintuneen käsityksen mukaisesti puhtaasti *inter partes* eikä tässä yhteydessä perehdytä kolmannen asemaan erilaisissa kollisiotilanteissa. Kolmannen asema määritellään yleensä esineoikeudelliseksi kysymykseksi²² ja siksi sen rajaaminen tutkielman ulkopuolelle on perusteltua.

Jo oikeudenalaa koskevan nimensä mukaisesti tutkielma keskittyy puhtaasti yksityisoikeudellisiin sopimuksiin ja siten ulkopuolelle jäävät julkisoikeudellisiksi luonnehdittavat sopimukset siitä huolimatta, että näillä oikeudenaloilla on myös paljon yhteisiä liittymäkohtia.²³ Esimerkiksi työsopimuksia koskevissa asioissa osittain julkisoikeuden alaan luettavat työehtosopimukset ja niitä koskeva lainvalinta jää tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkielman lähtökohta ei ole oikeusvertaileva vaan tässä yhteydessä pyritään keskittymään puhtaasti suomalaiseen oikeuteen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tarkastelun lähtökohtana on lainvalinta *suomalaisen* tuomioistuimen tai välimiestuomioistuimen näkökulmasta. Aarnio on todennut, ettei säädösten tulkinta tai normien soveltaminen käytäntöön ole mekaaninen, yksikäsitteisiä sääntöjä noudattava prosessi.²⁴ Tässä tutkielmassa pyritään muodostamaan yleiskuva siitä, miten lainvalintaratkaisu sopimuksia koskevissa tilanteissa tehdään ja mitä siinä tulisi ottaa huomioon. Tukeudun tarkastelussani mekaaniseksikin määriteltävissä olevaan malliin säilyttäakseni selkeyden ja johdonmukaisuuden sääntöjen viidakossa. Lukijan tulee kuitenkin ottaa huomioon se seikka, että tällaisen mallin mielekkäys voidaan monissa yhteyksissä kiistää.

Vaikka tarkastelu on lähtökohtaisesti kotimaiseen oikeuteen perustuvaa, ulkomaiseen oikeuskäytäntöön ja etenkin oikeuskirjallisuuteen turvaudutaan kuitenkin runsaasti. Kansainväliselle yksityisoikeudelle on ensinnäkin ominaista se, että kirjoitettua lakia on

---

²² Jokela: Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta, s. 200-213. Rajanveto esine- ja velvoitestatuutin välillä voi olla toisinaan vaikeaa. *Omistusoikeus* mielletään esineoikeudelliseksi asiaksi, samoin kaikki muutkin *esineeseen* kohdistuvat oikeudet mukaan lukien sivullisen oikeudet. Velvoiteoikeudellisia asioita ovat puolestaan määrättyyn *henkilöön*; ts. sopimusosapuoliin kohdistuvat oikeudet. Ks. esinestatuutin sisällöstä myös Koulun: Kansainvälinen varallisuus-oikeus pääpiirteittäin, s. 185-196. Se, mikä määritellään esineoikeudelliseksi ja mikä taas velvoiteoikeudelliseksi asiaksi, ratkaistaan ensinnäkin *lex forin* mukaan. Koulun mukaan kaikki aineelliset ja aineettomat varallisuus-oikeuden kohteeksi kelpaavat asiat ja niihin liittyvät oikeudet ovat esineoikeudellisia asioita, sopimusosapuoliin liittyvät seikat ovat taas velvoiteoikeudellisia. Käytännössä esine- ja velvoitestatuutti vaikuttavat toisiinsa eikä tiukka rajanveto ole aina mahdollista. Ks. tästä vaikutusmekanismista tarkemmin Mikkola: Yhteisomistus, s. 169.

²³ Ks. myös esim. Hakapää: Uusi kansainvälinen oikeus. Kansainvälisessä oikeudessa sovellettavaa lakia voidaan joskus joutua etsimään kansainvälisen yksityisoikeuden keinoin.

²⁴ Aarnio: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta, s. 35.

verraten vähän ja toiseksi se, että kansainvälisyksityisoikeudelliset säännöt perustuvat pitkälti ulkomailta lainattuihin sääntöihin ja periaatteisiin.²⁵ Näitä sääntöjä ja periaatteita on ajan myötä omaksuttu myös suomalaiseen oikeusjärjestykseen, jossa ne ovat muokkautuneet edelleen. Suomen kansainvälisyksityisoikeudelliset säännöt perustuvatkin lähes yksinomaan lakiyhteistyön tuloksiin.²⁶ Etenkin Euroopan integraation seurauksena tämä kehitys on vain vahvistunut. Euroopan unioni tuottaa runsaasti jäsenmaitaan, myös Suomea pakottavaa sääntelyä, mitä ei voida missään nimessä sulkea lainvalintaratkaisujen ulkopuolelle. Eurooppalaiset lainvalintasäännöt kattavat nykyään suurimman osan erilaisista sopimuksia koskevista lainvalintatilanteista. Siksi tässä yhteydessä esitetään myös eri konventioiden ja lakien yhtenäistämishankkeiden ulkomaisia valmisteluaineistoja, ulkomaista oikeuskäytäntöä ja oikeustieteessä esitettyjä kannanottoja ja tulkintasuosituksia siltä osin, kuin niillä katsotaan olevan relevanssia suomalaisen oikeuden kannalta. Punainen lanka pyritään pitämään kuitenkin puhtaasti kotimaisena, mekaanista lainvalintaratkaisua kuvaavana mallina. Ulkomaisista oikeuslähteistä suoraa relevanssia on erityisesti Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisuilla. Euroopan unionin tuomioistuimen antamat ennakkoratkaisut ovat sitovia kaikissa jäsenmaissa ja jäsenmaiden tulee tätä ratkaisukäytäntöä noudattaa. Puhtaasti kotimaiseen oikeuteen luokiteltavat lainvalintasäännöt näyttäisivätkin olevan koko ajan enenevässä määrin väistymässä lakiyhteistyön alta. Koska kansainvälinen yksityisoikeus on jo luonteeltaan lähtökohtaisesti kansainvälistä ja usein kansainväliseen lakiyhteistyöhön perustuvaa, kansainvälisiä oikeuslähteitä ei ole millään tavalla mielekästä täysin sulkea tarkastelun ulkopuolelle.

Tutkielman rakenteen seuraamisen helpottamiseksi jo tässä yhteydessä on syytä selventää tiettyjä käyttämiäni käsitteitä ja tutkielman rakennetta. Tässä yhteydessä ei paneuduta tarkemmin tutkielmassa käyttämäni *lakihierarkian*²⁷

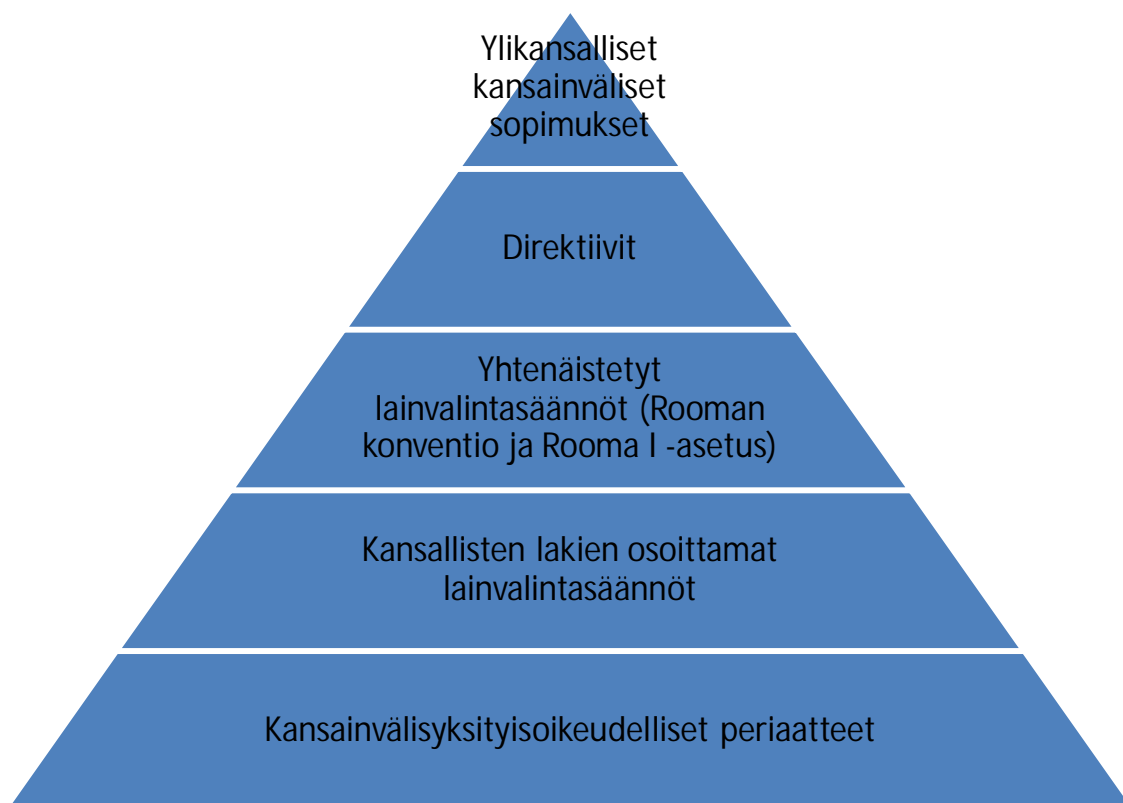
²⁵ Alanen: Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus, s. 205.

²⁶ Koulu: Kansainvälinen varallisuus-oikeus pääpiirteittäin, s. 10-15, 60. Kansainvälisen yhteistyön seurauksena kansallisen lainsäädännön merkitys on vähentynyt. Leinonen: Alueellisesta yhteistyöstä maailmanlaajuiseen ja takaisin – lakiyhteistyöstä kansainvälisen yksityisoikeuden alalla, s. 645. Lakiyhteistyötä on tehty pääsääntöisesti Pohjoismaiden kesken, Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssissa sekä nykyään erityisesti Euroopan unionissa, jonka merkitys lisääntyy jatkuvasti. Ks. myös Mattila: Vertaileva oikeuslingvistiikka, s. 312-315. Euroopan unionin lainsäädännöllä on koko ajan kasvava, Pohjoismaista lakiyhteistyötä syrjäyttävä merkitys. Collins: The European Civil Code, s. 40-41. Euroopan unionin sopimusoikeutta luodaan pirstaloitunein säännöin, lähinnä direktiivien kautta.

²⁷ Myös Savela on käyttänyt samantapaista lakihierarkiaa normikonfliktien ratkaisuun. Ks. Savela: Suomen kansainvälinen yhtiöoikeus, s. 5-6. Sopimusvapautteen kuuluu myös se, että osapuolet voivat halutessaan pääsääntöisesti sopia toisin tällaisesta objektiivisesta normihierarkiasta. Ks. tarkemmin Kurkela: Globalisoitunut sopimuskäytäntö ja sopimusoikeudelliset periaatteet, s. 61-69.

valtiosääntöoikeudellisiin sudenkuoppiin mutta selvyuden vuoksi lainvalintaratkaisua kuvataan ylhäältä alaspäin etenevänä prosessina.

Lakihierarkkisesti lainvalintaratkaisu voidaan muodostaa seuraavanlaiseksi:

Ylikansallisilla kansainvälisillä sopimuksilla (tai konventioilla) tarkoitan tässä yhteydessä muita kuin Euroopan unionista johtuvia valtioiden välisiä bi- tai multilateraalisia kansainvälisiä sopimuksia. Tällaisia sopimuksia ovat esimerkiksi YK:n kauppalaki CISG sekä Pohjoismainen avioliittokonventio. Direktiiveillä tarkoitan Euroopan unionin antamia direktiivejä kuten direktiiviä kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista. Puhuessani yhtenäistetyistä lainvalintasäännöistä tarkoitan Euroopan unionin sopimusvelvoitteita koskevia yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä eli Rooman konventiota ja Rooma I -asetusta. Tässä yhteydessä en tee Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen välillä eroa, koska sisällöllisesti ne eivät juurikaan eroa toisistaan.²⁸ Kansallisten lakien lainvalintasäännöillä tarkoitan Suomen

²⁸ Rooman konventio tuli Suomessa voimaan 1.4.1999. Sitä sovelletaan edelleen sopimuksiin, jotka on solmittu ennen Rooma I -asetuksen voimaantuloa. Rooma I -asetusta sovelletaan sopimuksiin, jotka on solmittu 17.12.2009 jälkeen. Asiallisesti suurimpia muutoksia ovat Rooma I -asetukseen kirjatut, tiettyjä

oikeusjärjestyksen sisältyviä kansallisia lainvalintasääntöjä. Kysymyksessä ovat siis puhtaasti kansalliset lainvalintasäännöt, joihin ei sisälly lakiyhteistyötä.²⁹ Lakihierarkian kannalta kansalliset säädökset ovat sillä tavalla ongelmallisia, että ne voivat todellisuudessa olla lakiyhteistyön tuloksia eikä tämä seikka näy millään tavalla säädöksestä päällepäin. Esimerkiksi Suomen kuluttajansuojalakiin sisältyy useita pykälää, jotka perustuvat Euroopan unionin direktiiveihin. Samoin KvIrtKaupL on Suomessa voimaansaattettu lailla ja sen taustalla on kansainvälinen sopimus.³⁰ Sen sijaan CISG on voimaansaattettu blankettilailla, jolloin sen lakihierarkkinen asema on avoimempi. Nämä seikat on otettava huomioon lainvalintaratkaisua tehtäessä lakihierarkian mukaisesti. Kansainvälisyksityisoikeudellisilla periaatteilla tarkoitan niitä kirjoitetun lain ulkopuolella olevia tapaoikeudellisia säädöksiä ja oikeuskäytännössä syntyneitä sääntöjä, joilla voidaan ohjata lainvalintaa esimerkiksi lainvalinnan aukkotilanteessa.

Ennen paneutumista varsinaiseen tutkielman aihealueeseen, tarkastellaan lyhyesti kansainvälisen yksityisoikeuden keskeisiä käsitteitä perusoppeineen, jotka ovat tärkeitä kansainväliskytkentäisten tilanteiden juridisessa haltuunotossa.

2. Kansainvälisen yksityisoikeuden keskeisiä käsitteitä

Kuten jo on mainittu, oikeussuhde määritellään kansainväliskytkentäiseksi, kun sillä on *liittymiä* useampaan kuin yhteen valtioon. Liittymällä puolestaan tarkoitetaan niitä *oikeustositseikkoja*, jotka liittävät asian kahteen tai useampaan valtioon. Tällainen liittymä voi olla vaikkapa osapuolen kansalaisuus tai asuinpaikka. Sopimusten kohdalla merkityksellisinä liittyminä on perinteisesti pidetty mm. sitä, missä maassa sopimus on solmittu tai missä maassa sopimukseen perustuva velvoite on suoritettava. Se, millaisia liittymiä asialla on, määrää sovellettavan lain. Liittymistä käytetään usein latinankielisiä nimityksiä kuten *lex contractus* (sopimuksen tekopaikan laki), *lex rei sitae* (esineen

---

sopimustyyppiä koskevat presumptiot lähimmästä liittymästä. Ks. muutoksista koostetusti Garcimartín Alférez: *The Rome I Regulation: Much ado about nothing?*

²⁹ Toinen asia on se, että suuri osa suomalaisista lainvalintasäännöistä on lainattu ulkomaisesta oikeustieteestä tai -käytännöstä. Tarkoitan tässä yhteydessä kuitenkin lainvalintasääntöjä, jotka sisältyvät kansalliseen lakiin eikä niihin liity lakiyhteistyötä.

³⁰ KvIrtKaupL perustuu Haagin kansainvälisen yksityisoikeuden konferenssin piirissä valmistettuun kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppiaan sovellettavasta laista tehtyyn sopimukseen (SopS 28/1964).

sijaintipaikan laki), *lex domicilii* (asuinpaikan laki), *lex loci damni* (vahingon aiheutumispaidan laki), *locus regit actum* (oikeustoimen tekopaikan laki) jne.

Kansainvälisessä yksityisoikeudessa kutsutaan *statuuteiksi* tiettyyn laajahkoon asiaryhmään sovellettavaa lakia.³¹ Näin voidaan puhua esimerkiksi *esinestatuutista*, jolla tarkoitetaan esineoikeudellisia lainvalintatilanteita tai *sopimusstatuutista*, jolla tarkoitetaan sopimussuhteita koskevaa lainvalintaa. Statuuttijako noudattaa pitkälti saksalaisesta oikeudesta peräisin olevaa oikeudenalajakoa. Sopimuksia koskevat asiat on perinteisesti sisällytetty ns. *velvoitestatuuttiin*, joka käsittää sopimuksia ja muita velvoiteoikeudellisia suhteita, esimerkiksi vahingonkorvausta ja perusteettoman edun palautusta koskevat lainvalintatilanteet.

Kansainvälisen yksityisoikeuden teoriassa sopimuksia koskevia lainvalintatilanteita on pyritty ratkaisemaan erilaisilla menetelmillä. Lainvalinnan ratkaisuksi on esitetty erilaisia tapauksesta riippumattomia *kiinteitä* liittymiä, esimerkiksi sopimuksen tekopaikan lakia *lex loci contractus* tai suorituspaikan lakia *lex loci solutionis*.³² Toisen näkökannan mukaan jokaista sopimusta on yksittäistapauksittain - *in casu* - arvosteltava sen vahvimman (lähimmän) liittymän löytämiseksi.³³ Sopimusosapuolten *tarkoitukselle* annetaan tällöin vahva painoarvo. Kansainvälistä yksityisoikeutta voimakkaasti kehittänyt *von Savigny* esitti, että jokaisella sopimuksella on relevantti liittymä tiettyyn oikeusjärjestykseen ja yksittäistapauksessa tulee löytää tämä sopimukselle ominainen oikeusjärjestys, ”*Sitz*”.³⁴ Näillä teoreettisilla lähtökohdilla on edelleen vahva merkitys kansainvälisessä yksityisoikeudessa. Sääntöjä käytetään osittain päällekkäin, osin toisiinsa limittyneinä ja osin muokkautuneina. Kiinteiden lainvalintasääntöjen ongelmana on se, että ne voivat tapauksen olosuhteista riippuen muotoutua kohtuuttomiksi toiselle osapuolelle, kun tapaukseen liittyviä erityisiä olosuhteita ei huomioida. Vahvimman liittymän³⁵ ongelmana on sen epämääräisyys ja heikko ennustettavuus.

Muita perinteisiä, keskeisiä ja vakiintuneita kansainvälisyksityisoikeudellisia käsitteitä ovat *lex fori* ja *lex causæ*. *Lex fori* (tuomioistuinmaan laki) tarkoittaa sitä

³¹ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 24.

³² Koulun: Kansainvälinen varallisuus-oikeus pääpiirteittäin, s. 23; Ks. myös Dicey & Morris: Dicey & Morris on the Conflict of Laws, s. 1193.

³³ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 87.

³⁴ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 88.

³⁵ Nykyään tästä samasta periaatteesta käytetään usein nimitystä *lähin liittymä*.

oikeusjärjestystä, jonka kannalta asiaa tarkastellaan.³⁶ *Lex fori* tarkoittaa siis asiaa käsittelevää tuomioistuinta (*forum*) ja sen maan mukaan sovellettavaa lakia. *Lex causæ* tarkoitetaan sitä oikeusjärjestystä, jonka perusteella asian materiaallinen ratkaisu annetaan.³⁷ *Lex fori* on tuomioistuinmaan oma laki. *Lex causæ* on oikeusriitaan sovellettava lainvalintasääntöjen osoittama laki. *Lex causæ* voi olla tuomioistuinmaan oma laki eli *lex fori* tai jonkin muun valtion laki riippuen siitä, minkä valtion laki tulee sovellettavaksi.³⁸

Kansainvälisen yksityisoikeuden perinteisinä ongelmina on pidetty *forum shoppingia*, *homeward trendiä* ja tietyissä määrin *renvoita*. Forum shoppingilla tarkoitetaan sitä, että kantaja pyrkii viemään riita-asian käsiteltäväksi sen maan tuomioistuimeen, jonka lainsäädäntö on hänelle edullisin riidan lopputuloksen kannalta. Homeward trendillä tarkoitetaan sitä, että vaikka *lex causæ*ksi olisi valikoitunut jonkin muun maan kuin tuomioistuinmaan laki, tuomioistuin pyrkii soveltamaan lakia oman maansa lain mukaisesti. Homeward trendiin kuuluvat myös syytökset siitä, että tuomioistuimet pyrkivät löytämään liittymän, joka mahdollistaa niiden oman maan lain soveltamisen niin, ettei kansallisen tuomioistuimen tarvitse soveltaa vieraan maan lakia. Kiinteiden lainvalintasääntöjen etuna on se, ettei tuomioistuin pysty niin helposti kiertämään lainvalintasääntöä kuin soveltaessaan edellä mainittua lähimmän (vahvimman) liittymän periaatetta. Lähimmän liittymän periaate antaa tuomioistuimelle runsaasti harkintavaltaa ja käytännössä mahdollistaa jonkin omaan maahan liittyvän liittymän löytymisen.

Renvoilla tarkoitetaan *lex causæ*ksi valikoituneen lain *laajuutta*; käsittääkö *lex causæ* myös ko. maan lainvalintasäännöt?³⁹ Jos vastaus on myöntävä, tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa *lex causæ* viittaa edelleen (*renvoi*) jonkin toisen maan lakiin tai takaisin *lex fori* lakiin. Valtioiden välisen lakiyhteistyön yhtenä keskeisenä tarkoituksena on näiden ongelmien poistaminen. Suomessa *renvoihin* on perinteisesti suhtauduttu kieltävästi.

Oikeusjärjestelmien eroista johtuu, että kaikissa oikeusjärjestelmissä ei tunneta samoja oikeusinstituutioita. Instituutiot voivat myös sisällöllisesti poiketa toisistaan. Esimerkiksi Suomessa ei tunneta lainkaan instituutiota *trust*, joka on Englannissa perin

---

³⁶ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 24.

³⁷ Koulu: Kansainvälinen varallisuusoikeus pääpiirteittäin, s. 24.

³⁸ Mikäli lainvalintasääntöjä on yhtenäistetty, näistä säännöistä tulee osa *lex foria*. Näin esimerkiksi Euroopan unionin tuottaman sääntelyn (perussopimukset, asetukset, direktiivit) osalta. Ks. EU-oikeuden ja kansallisen oikeuden välisestä suhteesta Ojanen: EU-oikeuden perusteita, s. 35, 53-113.

³⁹ North: Private International Law, s. 57.

yleinen. Tällöin toisessa oikeusjärjestelmässä voidaan joutua määrittelemään se, millainen merkitys vieraan maan instituutiolle ja sen käsitteille omassa maassa annetaan. Tätä kutsutaan kansainvälisessä yksityisoikeudessa *kvalifioinniksi* eli *luonnehtimiseksi*. Tällä tarkoitetaan merkityssisällön antamista oikeussuhteelle tai tietylle juridiselle termille. Se, mikä merkitys oikeussuhteelle tai termille annetaan vaikuttaa mm. siihen, mikä on sovellettava lainvalintasääntö. Tätä kuvaa hyvin oikeustapaus KKO 2001:32.

A ja B olivat allekirjoittaneet panttaussitoumuksen, jolla A:n omistama Espanjassa sijaitseva huoneisto pantattiin pankille. Kun panttaus ei Espanjan lain mukaan ollut tehokas, pankki nosti vahingonkorvauskanteen A:ta ja B:tä vastaan. Koska A ja B allekirjoittamalla panttaussopimuksen olivat sitoutuneet siihen, että pankki saisi pätevän panttioikeuden panttauskohteeseen, pankilla oli oikeus saada sekä A:lta että B:ltä korvaus sitoumuksen täyttämättä jättämisestä aiheutuneesta vahingosta.

Korkein oikeus kvalifioi oikeussuhteen sopimusoikeuteen perustuvaksi vahingonkorvausta koskeväksi asiaksi, ei esineoikeudelliseksi asiaksi kuten A ja B väittivät. Vaikka tapauksessa oli kysymys siitä, minkä maan tuomioistuimella on toimivalta käsitellä asia, se kuvaa hyvin sitä käytännön merkitystä, mikä kvalifikaatiolla on. Se, millaiseksi oikeussuhde kvalifoidaan, vaikuttaa lainvalintasääntöön. Sopimussuhteissa kvalifikaatiolla on keskeinen merkitys siinä, mitä tekijöitä luetaan *sopimuksen alaan*. Sopimus voi tuomioistuimen suorittaman kvalifikaation seurauksena pilkkoutua osiin, jolloin sopimuksen erillisiin osiin sovelletaan eri lainvalintasääntöjä. Tällaista sopimuksen pilkkoutumista kutsutaan nimellä *dépeçage*. Sopimuksen eri osat voivat tulla jopa käsiteltäviksi eri maan tuomioistuimissa.

3. Osapuolten välinen lakiviittaus sopimukseen sovellettavan lain lähtökohtana

3.1 Lakiviittaus pääsääntönä

Varsinkin suuremmissa kansainvälisissä kauppasopimuksissa on tavallista, että sopimusosapuolet sopivat etukäteen siitä, minkä maan tuomioistuimessa tai välitystuomioistuimessa mahdollinen riita-asia käsitellään ja siitä, millaisia oikeussääntöjä mahdolliseen riitaan sovelletaan. Tällaista *oikeuspaikan* valintaa kutsutaan *prorogaatiosopimukseksi* tai *oikeuspaikkasopimukseksi* ja sovellettavan lain valintaa *lakiviittaukseksi*. Prorogaatiosopimuksella ja lakiviittauksella voidaan ratkaista

kaksi johdanto kappaleessa mainituista kansainväliskytkentäisiin tilanteisiin liittyvistä epävarmuustekijöistä; oikeuspaikka ja sovellettavaksi tuleva laki. Mikäli oikeuspaikasta tai sovellettavasta laista ei ole sovittu etukäteen, lainvalintasäännöt voivat johtaa yllättävään ja pahimmillaan epäedullisen lain soveltamiseen epäedullisessa tuomioistuinmaassa.

Sopimusosapuolten välisen lakiviittauksen sallittuus on omaksuttu vahvaksi pääsäännöksi kaikissa länsimaisissa yksityisoikeudellisissa kansainväliskytkentäisissä sopimuksissa.⁴⁰ Tämä on yksi elementti sopimusvapauden, ja sitä seuraavan osapuolten tahdonautonomian laajasti tunnustetusta periaatteesta.⁴¹ Periaate pätee sekä perinteisessä kansallisessa tuomioistuinmenettelyssä sekä erityisesti vielä korostetummin välimiesmenettelyssä.⁴² Pääsääntöisesti tuomioistuin, samoin kuin välimiestuomioistuin on velvollinen ratkaisemaan riidan osapuolten valitseman lain mukaisesti, elleivät osapuolet toisin määrää.⁴³

Lakiviittauksen sallittuus on verraten nuori ilmiö. Se oli hyväksytty Suomessa jo ennen voimakasta lakiyhteistyötä⁴⁴ mutta täysimääräisesti ajatus hyväksyttiin vasta 1900 -luvun alkupuoliskolla.⁴⁵ Esimerkiksi KvIrtKaupL ja sitä seurannut KvSopL määräävät, että sopijapuolet voivat sopia siitä, minkä valtion lain mukaan heidän keskinäistä sopimussuhdettaan arvostellaan (4 §:n 1 mom). KvSopL on sittemmin kumottu yhtenäistämishankkeiden tehtyä kansalliset sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt tarpeettomiksi mutta periaate on edelleen vahvistunut yhtenäistämishankkeiden myötä. Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä lakiviittauksen sallittuus on ollut koko järjestelmän lähtökohtainen, kantava periaate.⁴⁶ Sekä Rooman konventiossa että Rooma I -asetuksessa nimenomaisesti

---

⁴⁰ Nygh: *Autonomy in International Contracts*, s. 13; Redfern & Hunter: *Redfern and Hunter on International Arbitration*, s. 195. Ks. maista, jotka poikkeavat osapuolten tahdonautonomian periaatteesta.

⁴¹ Osapuolten välinen sopimusvapaus sopimussuhteeseensa sovellettavasta laista ei ole kuitenkaan asiallisesti rajoitukseton. Osapuolet eivät voi esimerkiksi sopia siitä minkä maan lakia sovelletaan heidän oikeustoimikelpoisuuteensa tai muihin henkilöstatuuttiin liittyviin seikkoihin.

⁴² Välimiesmenettelyssä lakiviittaus on pätemätön vain hyvin poikkeuksellisesti. Ks. poikkeuksista tarkemmin Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 105-106.

⁴³ Koulu: *Välitysopimus välimiesmenettelyn perustana*, s. 65.; Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 35.

⁴⁴ Ks. Alanen: *Yleinen oikeustiede ja kansainvälinen yksityisoikeus*, s. 223-235.

⁴⁵ Jokela: *Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta*, s. 236-241.

⁴⁶ Heiss: *Party Autonomy. The Fundamental Principle in European PIL of Contracts*, s. 1.; *Draft Common Frame of Reference*, s. 183.

säädetään osapuolten valinnanvapaudesta valita sopimussuhteeseensa valittava laki.⁴⁷ Täysin rajoitukseton tällainen lakiviittaus ei kuitenkaan ole.

3.2 Lakiviittauksen rajoituksista

Kansainvälisoikeudellisen suvereeniuutensa perusteella valtioilla on oikeus rajoittaa lakiviittauksen laajuutta.⁴⁸ Useimmissa maissa näin on nimenomaisesti tehtykin. Perinteisen kansainvälisyksityisoikeudellisen *ordre public* -periaatteen mukaan osapuolet eivät voi sopimusvapautensa nojalla sopia seikoista, jotka eivät ole tuomioistuinvaltiossa yleisesti hyväksyttäviä.⁴⁹ Siten tuomioistuinvaltio ei ole velvollinen soveltamaan lainsäädäntöä, joka on sen oikeusjärjestyksen perustavaa laatua olevien oikeusperiaatteiden vastaista. Sääntö pätee myös välimiesmenettelyssä. Tuomioistuinmaa voi siis torjua lakiviittauksen osoittaman maan lain sääntöjen soveltamisen, jos sen säännöt ovat vastoin tuomioistuinmaan perustavaa laatua olevia normeja. Vaikka *ordre public* -sääntöjen sisältö on erittäin kiistanalainen⁵⁰, *ordre public* -säännöiksi voidaan luokitella esimerkiksi perus- ja ihmisoikeudet, valuuttasäännökset, tuonti- ja vientirajoitukset, kilpailunrajoitussäännökset⁵¹ sekä työoloja ja julkista järjestystä koskevat säännökset.⁵² Suomalainen tuomioistuin tai välitystuomioistuin ei saa soveltaa sellaisen maan lakia niiltä osin kuin se on ristiriidassa tällaisten yhteiskunnan perustavaa laatua olevien arvojen kanssa.

Käytännössä lakiviittauksen laajuutta on rajoitettu perinteisen *ordre public* -säännön lisäksi voimakkaasti eri lainvalintasääntöjä sisältävien säädösten sanamuodossa. Ylikansallisista kansainvälisistä sopimuksista lakiviittauksen rajoituksia sisältyy mm.

---

⁴⁷ Ks. Rooma I -asetus 3. artikla; Rooman konventio 3. artikla.

⁴⁸ Nygh: *Autonomy in International Contracts*, s. 35.

⁴⁹ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 102. *Ordre public* -säännöt voidaan rinnastaa *välittömästi sovellettaviin normeihin*. *Ordre public* -säännöt toteuttavat kuitenkin eettisiä periaatteita kun välittömästi sovellettavat normit toteuttavat julkista intressiä. Suomalaisessa oikeusjärjestyksessä on kuitenkin mahdollista kiertää pakottavaa lainsäädäntöä lakiviittauksin. Tällainen on mahdollista mm. yhtiöoikeudellisten sopimusten kohdalla. Ks. tarkemmin Savela: Suomen kansainvälinen yhtiöoikeus, s. 133-138.

⁵⁰ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 28.

⁵¹ Ks. Ojanen: Kilpailuoikeus välimiesmenettelyssä, s. 560. Kansallisella tuomioistuimella on EY:n tuomioistuimen mukaan oikeus kumota välitystuomio, jos se on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteisiin kuuluvan oikeussäännöksen kanssa. Välitystuomiot ovat mitättömiä vain painavilla perusteilla, joihin EY -tuomioistuin katsoo kilpailusäännösten vastaisen toiminnan kuuluvan. Ks. myös Ojaseen artikkelin pohjana oleva EY -tuomioistuimen tuomio *Eco Swiss China Limited vs. Benetton Investment NV*.

⁵² Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 27.

CISGiin. CISG lähtee peruseriaatteesta, jossa osapuolten välinen lakiviittaus on sinänsä sallittu. CISGin järjestelmässä lakiviittaus toteutetaan ns. *opting out*- ja *opting in* -järjestelmillä,⁵³ joissa osapuolet voivat joko sopia, ettei CISGiä sovelleta heidän sopimussuhteessaan tai he voivat poiketa CISGin määräyksistä tai muuttaa niiden vaikutuksia.⁵⁴ Osapuolilla on siis oikeus sopia CISGin soveltamisesta tai soveltamatta jättämisestä.⁵⁵ Käytännön keinoina osapuolilla on kaksi vaihtoehtoa; he voivat viitata jonkin CISG maan lakiin tai suoraan CISGiin.⁵⁶ Osapuolet voivat sulkea CISGin soveltamisen pois lakiviittauksella joko valitsemalla sellaisen maan lain, joka ei ole ratifioinut CISGiä tai viittaamalla johonkin tiettyyn lakiin (esimerkiksi lakiviittaus Suomen OikTL:iin).⁵⁷ Lakiviittauksen tulee kuitenkin olla nimenomainen eikä viittaus pelkkään *oikeusjärjestykseen* sulje pois CISGin soveltumista. Tätä mekanismia käsitellään vielä tarkemmin jäljempänä mutta asia on tullut esille mm. tapauksessa *Surface protective film case*. Tuomioistuimen perustelujen mukaan CISGin soveltaminen suljetaan pois ainoastaan silloin, kun kohtuullisella varmuudella on selvää, että osapuolet ovat sopineet tietyn aineellisen lain soveltamisesta ja *nimenomaisesti* (precisely) eivät halunneet valita sovellettavaksi laiksi CISGiä. Kyseisessä tapauksessa osapuolet olivat viittaneet yleisesti Saksan lakiin. Koska Saksa on CISGin ratifioinut maa, tapauksessa sovellettavaksi laiksi tuli CISG. Elleivät osapuolet ole sopineet mitään sovellettavasta laista, tuomioistuimen on sovellettava CISGiä *ex officio* eli viran puolesta tapauksissa, joissa sen soveltamisedellytykset täyttyvät.⁵⁸

CISG sisältää yhden pakottavan säännöksen - artiklan 12. Artiklan hankalan sanamuodon perusajatus on, että valtio voi pakottavasti määrätä, että se sallii sitovien tahdonilmaisujen syntyvän ainoastaan *kirjallisesti*. CISGin peruslähtökohtana on periaate siitä, että muutkin kuin kirjalliset tahdonilmaisut ovat päteviä. Mikäli valtio on artiklan 12 mukaisesti varaumin ottanut sopimussuhteen pätevyuden edellytykseksi kirjallisuuden vaatimuksen, osapuolet eivät voi poiketa tästä keskinäisin sopimuksin.⁵⁹ Tällöin esimerkiksi suullinen lakiviittaus CISGiin tai CISGin suullinen poissulkeminen

---

⁵³ CISG 6. artikla; Ks. tekniikasta tarkemmin Schroeter: Freedom of contract.

⁵⁴ CISG 6. artikla.

⁵⁵ Ks. Schwenzer & Hachem: Sphere of Application and General Provisions, s. 102.

⁵⁶ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 784. Ks. pakottavaa lainsäädäntöä, kuten kuluttajansuojaa koskevista sopimusvapauden rajoituksista CISGin järjestelmässä.

⁵⁷ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 784.

⁵⁸ Schwenzer & Hachem: Sphere of Application and General Provisions, s. 103.

⁵⁹ Borisova: Remarks on the Manner in which the UNIDROIT Principles May Be Used to Interpret or Supplement Article 6 of the CISG.

ei ole sitova sopimus. Suomessa tätä varautuu ei ole tehty joten tuomioistuimen tulee soveltaa tai olla soveltamatta CISGiä mikäli näytetään, että osapuolet ovat tarkoittaneet sopia lakiviittauksesta CISGiä koskien. Asialla voi kuitenkin olla merkitystä myös Suomen tuomioistuimessa, mikäli tuomioistuimen tulee soveltaa CISGiä toisen CISG maan mukaisesti kansainvälisyksitysoikeudellisten sääntöjen perusteella.⁶⁰

Sanamuodoltaan selkeimmin lakiviittauksen laajuutta on säädelty yhtenäistetyissä lainvalintasäännöissä. Myös yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen lähtökohtana on *osapuolten välinen tahdonautonomia* eli vapaus valita sopimussuhteeseen sovellettava laki.⁶¹ Osapuolet voivat valita täysin neutraalin lain, jolla tarkoitetaan sitä, ettei sopimuksella tarvitse olla mitään liittymää valittuun maahan tai sen lakiin.⁶² Sallittua on myös valita eri maiden lakeja sovellettavaksi sopimuksen eri osiin (*dépeçage*).⁶³ Pelkkä oikeuspaikkaa koskeva sopimus ei kuitenkaan tarkoita, että sovellettavaksi laiksi olisi valittu kyseisen oikeuspaikan maan laki.⁶⁴ Huomionarvoista on se, että oikeuspaikkaa ja sovellettavaa lakia koskevat sopimukset ovat erillisiä sopimusoikeudellisia instrumentteja⁶⁵ eikä *oikeuspaikkasopimuksesta* voida johtaa lakiviittauksen olemassaoloa. Tämä mekanismi ei toimi myöskään toisin päin vaan kumpaakin kysymystä tulee käsitellä itsenäisesti.⁶⁶

Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä lakiviittauksen tekemistä ei ole ajallisesti rajoitettu vaan sopimusosapuolet voivat sopimusvapautensa mukaisesti tehdä lakiviittauksen milloin tahansa; etukäteen, sopimuksen tekemisen yhteydessä, sopimuksen täyttämisvaiheessa tai vielä varsinaisen riidan edettyä tuomioistuimeen.⁶⁷ Lakiviittauksen muodolle asetetaan tiettyjä edellytyksiä. Ollakseen tehokas lakiviittauksen on oltava yksiselitteinen/nimenomainen tai sen on käytävä selvästi ilmi sopimusehdoista tai tapaukseen liittyvistä olosuhteista. Nimenomainen lakiviittaus ilmaistaan esimerkiksi sanoilla ”tähän sopimukseen sovelletaan Suomen lakia”.⁶⁸ Lakiviittauksen ei tarvitse olla kirjallinen vaan suullinenkin lakiviittaus on sitova.⁶⁹

---

⁶⁰ Ks. tästä tarkemmin kappaleessa 5.2.2.5.

⁶¹ Rooma I -asetus 3. artikla; Ks. myös Heiss (2009): Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 1.

⁶² Heiss: Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 2.

⁶³ Nishitani: Contracts Concerning Intellectual Property Rights, s. 54.

⁶⁴ Heiss: Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 2.

⁶⁵ Ks. tästä sopimusten erillisyyden periaatteesta tarkemmin kappaleessa 12.2.

⁶⁶ Ks. tästä tarkemmin välimiesmenettelyn kohdalla kappaleessa 12.

⁶⁷ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 144.

⁶⁸ Hemmo: Sopimusoikeuden oppikirja, s. 554.

⁶⁹ Tiettyt sopimustyytit edellyttävät lakiviittaukselle kirjallista muotoa. Ks. AL 130 § ja Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 96.

Myös ns. hiljainen lakiviittaus sallitaan niin, että lakiviittauksen olemassaolo voidaan päätellä tapauksen olosuhteista. Tällainen tilanne voi olla kyseessä erimerkiksi silloin, kun osapuolet ovat tehneet kauppaa keskenään pidemmän aikaa ja osapuolten välisiin aikaisempiin sopimuksiin on sisältynyt lakiviittaus tai jos sopimuksessa viitataan jonkin valtion yksittäisiin lainkohtiin. Mikäli sopimuksessa ei ole lakiviittausta, eikä muuta ole nimenomaisesti sovittu, tapauksen olosuhteista riippuen voidaan katsoa, että lakiviittaus perustuu osapuolten väliseen käytäntöön ja lakiviittaus on siten syntynyt *hiljaisesti*. Kotimaisesta oikeuskäytännöstä voidaan mainita tapaus KKO 1997:160.

Tapauksessa suomalainen pankki oli tehnyt takaussitoumuksen kahden saksalaisen yhtiön väliseen leasing sopimukseen. Takaussitoumuksessa suomalainen pankki oli ilmoittanut luopuvansa Saksan laissa takaajan hyväksi säädetyistä väiteoikeudesta. KKO katsoi, että Saksan lain mukaista takausehtoa voidaan pitää osoituksena siitä, että pankki on hyväksynyt Saksan lain soveltamisen takaukseensa.

Tapaus liittyy KvSopL:n mukaiseen aikaan mutta se ilmentää ajatusta siitä, että nimenomaisesti lakiviittaukseksi riittää ”epämääräisempikin” liityntä. Varmempaa lienee kuitenkin tehdä aina nimenomaisesti selkeä, kirjallinen lakiviittaus, jotta riitatilanteessa vältetään mahdollisilta näyttöongelmilta lakiviittauksen olemassaolosta.

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt mahdollistavat lakiviittauksen muuhunkin säännöstöön kuin tietyn valtion lakiin. Tämä kanta on vahvistettu EU -tuomioistuimen tuomiossa *Color Drack GmbH v. LEXX International Vertriebs GmbH*⁷⁰ erityisesti CISGin osalta. Asetuksen sanamuoto jättää avoimeksi sen, onko mahdollista viitata esimerkiksi *lex mercatoria* tyyppiseen oikeussäännöstöön. Lex mercatorialla tarkoitetaan kirjoitetuista konventioista ja laeista riippumatonta tietyn alan kauppatapaa tai elinkeinoelämän käytännöille rakentuvaa kansainvälistä normistoa.⁷¹ Lex mercatoria on siis eri oikeusjärjestyksissä yleisesti tunnustettuja yhteisiä tapoja ja käytäntöjä⁷², joiden legitimiys on hyväksytty oikeusjärjestyksestä riippumatta. Esimerkiksi UNIDROIT ja PECL -periaatteet ovat luokiteltavissa tällaisiin sitomattomiin soft law -tyyppisiin säännöksiin. Sekä Rooman konventiota että Rooma I -asetusta käsittelevässä

⁷⁰ Asia C-386/05, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 15. helmikuuta 2007.

⁷¹ Hemmo: Sopimusoikeuden oppikirja, s. 552.

⁷² Lando: *The Law Applicable to the Merits of the Dispute*, s. 143. Lando kuvaa *lex mercatoria*ä välimiesmenettelyssä seuraavasti: ”The parties to an international contract sometimes agree not to have their dispute governed by national law. Instead they submit it to the customs and usages of international trade, to the rules of law which are common to all or most of the States engaged in international trade or to those States which are connected with the dispute. Where such common rules are not ascertainable, the arbitrator applies the rule or chooses the solution which appears to him to be the most appropriate and equitable. In doing so, he considers the laws of several legal systems. This judicial process, which is partly an application of legal rules and partly a selective and creative process, is referred to as application of the *lex mercatoria*.”

oikeuskirjallisuudessa ollaan oltu yhtä mieltä ensinnäkin siitä, että Rooman konventiossa lakiviittaus yleisiin sopimusoikeudellisiin periaatteisiin, kuten UNIDROIT- tai PECL -periaatteisiin ei ole mahdollista.⁷³ Viittaaminen yleisiin sopimusoikeudellisiin periaatteisiin herätti paljon myönteistä keskustelua Rooma I -asetuksen valmisteluvaiheessa mutta tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan päädytty ottamaan osaksi lopullista asetusta. Sen sijaan viittaaminen esimerkiksi CISGiin on mahdollista, koska se ei ole sopimusoikeudellinen periaate vaan se rinnastetaan lakiin. Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen säädösten sanamuodon sekä valmisteluaineistojen ja oikeuskirjallisuuden perusteella näyttäisikin siltä, että yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet eivät voi olla lakiviittauksen kohteena.⁷⁴

Oikeuskäytännöstä voidaan mainita kuitenkin tapaus Euroopan yhteisöjen tuomioistuimesta, joka on hivenen ristiriitainen oikeuskirjallisuudessa esiintyneen kannan kanssa. Tapauksessa *Fonderie Officine SpA vs. Heinrich Wagner GmbH*⁷⁵ italialainen kantaja esitti oikeusteitse vahingonkorvausvaatimuksen saksalaiselle vastaajalle, koska saksalainen vastaaja oli vastoin osapuolten neuvotteluja kieltäytynyt sopimuksen solmimisesta italialaisen kantajan kanssa. EY -tuomioistuin linjasi, että vaatimus osapuolten neuvotteluiden luonteesta vilpittömässä mielessä ei saa perustettaan osapuolten välisestä sopimuksesta vaan suoraan laista. Tämän tueksi tuomioistuin viittasi UNIDROIT -periaatteiden artiklaan 2.15(2) neuvotteluosapuolen vilpillisen mielen seurauksista. Tuomioistuin ei kuitenkaan tuomion perusteluissa suoraan maininnut UNIDROIT -periaatteita mutta seurasi sisällöllisesti esittelijän ratkaisuehdotusta, jossa UNIDROIT -periaatteita esittelijän toimesta nimenomaisesti sovellettiin. EY-tuomioistuimen ratkaisuthan ovat Euroopan unionin jäsenmaita sitovia. Siksi onkin hieman ristiriitaista, että tuomioistuimet saisivat käyttää ratkaisujen perusteina yleisiä periaatteita mutta osapuolten ei ole luvallista suoraan viitata näihin samoihin periaatteisiin. Käytännössähän viittaus vain vahvistaisi osapuolten hyväksynnän periaatteiden soveltamisesta, jos ristiriitatilanteessa tuomioistuimen on sallittua soveltaa niitä joka tapauksessa.

---

⁷³ Stone: EU Private International Law Harmonization of Laws, s. 275. Stonen mukaan lakiviittaus yleisiin periaatteisiin ei ole sallittua yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä.

⁷⁴ Heiss: Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 2-12. Sopimusteknisesti osapuolet voivat kuitenkin kiertää tämän säännön ottamalla yleisiä periaatteita sopimuksen ehdoiksi.

⁷⁵ Asia C-334/00, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 7. syyskuuta 2002.

Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä lakiviittaukseen liittyvää sopimusvapautta on rajoitettu kansallisia *ordre public* -sääntöjä pidemmälle. Vaikka osapuolet ovat sopineet sopimukseen sovellettavasta laista, mutta kaikki muut tilanteeseen liittyvät seikat liittyvät toiseen maahan kuin siihen, jonka laki on valittu sovellettavaksi, lakiviittaus ei saa rajoittaa niiden kyseisen toisen maan lain säännösten soveltamista, joista ei voida sopimuksin poiketa.⁷⁶ Säännöksellä tarkoitetaan sitä, että osapuolet eivät voi lakiviittauksella kiertää sen maan lain *pakottavia säännöksiä*, johon sopimus lähimmin liittyy. Tällaisia pakottavia sääntöjä sisältyy erityisesti heikompaa osapuolta suojaaviin kuluttaja-, työ-, ja vakuutus sopimuksiin.⁷⁷

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt asettavat myös *yhteisön oikeuden* soveltamiselle tällaisen pakottavuuden kriteerin. Osapuolet eivät voi kiertää jäsenmaissa täytäntöön pantuja, yhteisön oikeuden pakottavia säännöksiä valitsemalla jonkin muun valtion, kuin jäsenmaan lain.⁷⁸ Tällä säännöllä tarkoitetaan sitä, että vaikka osapuolet olisivat valinneet sovellettavaksi laiksi jonkin muun maan kuin Euroopan unioniin kuuluvan maan lain, yhteisön oikeuden perustavaa laatua olevat säännökset ovat siitä huolimatta pakottavia. Esimerkiksi työsopimussuhteessa yhteisön oikeuden työntekijää suojaavia säännöksiä ei ole mahdollista kiertää valitsemalla työsopimukseen sovellettavaksi laiksi esimerkiksi Meksikon työsopimuksia säätelevä laki. Samoin esimerkiksi kilpailuoikeudellisia sääntöjä ei voida syrjäyttää viittaamalla sellaisen maan lakiin, joka ei tunne eurooppalaista vapaata kilpailua turvaavaa lainsäädäntöä. Yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisemassa paljon viitatussa tapauksessa *Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc.* tämä periaate vahvistettiin. Tuomioistuin linjasi perusteluissaan, että ”yhteisön säännöksiä sovelletaan osapuolten sopimasta sopimukseen sovellettavasta laista huolimatta, olipa se mikä tahansa, mikäli kyseinen tilanne liittyy läheisesti yhteisöön”.⁷⁹ Se, mitä tällaiset yhteisön oikeuden säännökset ovat, on vielä täsmentymätön ja saa merkityksensä oikeuskäytännössä. Vastausta tulee etsiä Euroopan unionin perussopimuksista ja niiden tarkoituksesta. Siksi nämä säännöt liittyvät kiinteästi EU:n perustarkoituksen, sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan turvaamiseen.

---

⁷⁶ Rooma I -asetus 3. artikla 3. kohta.

⁷⁷ Ks. näistä erityissäännellyistä sopimustyypeistä ja lakiviittauksen rajoituksista kappaleessa 11.

⁷⁸ Rooma I -asetus 3. artikla 4. kohta.

⁷⁹ Asia C-381/98, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9. Marraskuuta 2000.

Lainvalintasääntöjä sisältyy myös direktiiveihin. Direktiiveille on ominaista, että jäsenmaat saavat itse valita keinot, joilla direktiivin tarkoittama oikeustila toteutetaan. Direktiivit asettavat jäsenvaltioille minimivaatimukset siitä, millainen oikeustila niissä tulee voimaansaattamisajan kuluessa vallita. Direktiivissä annettu lainvalintasääntö on kuitenkin sitova sellaisena kuin se on pantu täytäntöön *tuomioistuinmaassa* - ei viittauksella osoitetun lain mukaisessa maassa.⁸⁰ Ongelmia aiheutuu niissä tilanteissa, joissa jäsenmaa ei ole noudattanut velvollisuuttaan saattaa direktiivi säädetyssä määrääjässä voimaan. Se, etteivät jäsenmaat ole täyttäneet tätä velvollisuuttaan ei kuitenkaan saisi vaikuttaa siihen, sovelletaanko direktiiviä kyseisessä maassa vai ei. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaiseman tapauksen *Wallonie* mukaan kansallinen tuomari ei saa tulkita kansallisen lain sisältöä unionin oikeuden vastaisesti sen jälkeen, kun direktiivi on annettu, vaikka jäsenvaltio ei ole saattanut kyseistä direktiiviä voimaan.⁸¹ Vaikka kysymys voi olla vain teoreettinen, tulkinnanvaraiseksi jää, minkä maan standardin mukaan direktiivin sääntöä tulkitaan tilanteessa, jossa tuomioistuinmaa ei ole voimaansaattanut direktiiviä.

Kuten aiemmin jo mainittiin, Suomen kansallinen lainsäädäntö hyväksyy vahvana pääsääntönä osapuolten välisen lakiviittauksen. Voimassa olevista kansallisia lainvalintasääntöjä sisältävistä laeista voidaan mainita esimerkkinä puolisoiden välisiä sopimussuhteita säätelevä AL, joka sinänsä hyväksyy aviopuolisoiden välillä tehtyjen, avioliittoon liittyvien sopimusten lakiviittauksen.⁸² Lakiviittaus on sallittu myös perintöä koskevassa asiassa PK:n mukaisesti, tosin testamentin muodossa.⁸³ Esimerkiksi AL rajoittaa lakiviittauksen sen maan lakiin, johon *puolisolla on yhteys*. Viittauksen kohteena voi olla jommankumman tai kummankin puolison kotipaikka tai kotimaa (maa, jonka kansalainen puoliso on esimerkiksi avioehtosopimusta tehtäessä).⁸⁴ Pohjoismaissa asuvien pohjoismaisten kansalaisten välisiin aviovarallisuussuhteisiin

---

⁸⁰ Heiss: Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 5

⁸¹ Asia C-129/96, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 18. Joulukuuta 1997. Tuomioistuimen perustelujen mukaan kansallisen lain sisällön tulee olla kuitenkin tulkinnanvarainen.

⁸² AL 130.2 §; Mikkola: Suomen kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 94-97.

⁸³ Esko: Kansainvälisen perhe- ja perintöoikeuden viimeaikaisesta kehityksestä, s. 669.

⁸⁴ AL 130.2 §. Ks. tarkemmin Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 94-97. Puolisolla on oikeus vaikuttaa keskinäisten aviovarallisuussuhteidensa määräytymiseen, mikäli valittavalla lailla on asianmukaiset liittymät heidän avioliittoonsa.

sovelletaan pohjoismaista avioliittokonventiota, jossa on samanlainen lakiviittauksen salliva 3a -artikla.⁸⁵

4. Objektiivinen lainvalinta

Mikäli riitaan on varauduttu huolellisesti etukäteen ja lakiviittaus on tehty pätevällä tavalla rajoitukset tiedostaen ja huomioiden, lainvalintaan ei sinänsä liity mitään ongelmaa. Kansallisen tuomioistuimen sekä välitystuomioistuimen tulee kunnioittaa osapuolten tahdonautonomiaa ja soveltaa lakiviittauksen mukaista lakia *ordre public* -sääntöjen sekä yhteisön oikeuden pakottavan oikeuden sallimissa rajoissa. Lainvalinnasta voi tulla huomattavasti monimutkaisempi silloin, kun osapuolet eivät pääse sopuun sovellettavasta laista ja kysymys lainvalinnasta jää tuomioistuimen tai välitystuomioistuimen ratkaistavaksi. Tuomioistuimen tai välitystuomioistuimen itsenäisesti suorittamaa lainvalintaa kutsutaan *objektiiviseksi lainvalinnaksi* vastakohtana asianosaisten tahdonautonomiaan perustuvalla lakiviittaukselle. Jatkossa keskitytään näihin tilanteisiin.

Ylikansallisista sopimuksista, lainvalinnan yhtenäistämishankkeista ja useiden kansallisten lakien sisältämistä lainvalintasäännöistä seuraa, että lainvalintaratkaisua tekevällä lainkäyttäjällä on useita eri vaihtoehtoja sen suhteen, minkä sääntöjen mukaan sopimussuhteeseen sovellettava laki valitaan. Jo tässä vaiheessa on syytä korostaa sitä, että lainvalinta välimiesmenettelyssä poikkeaa huomattavasti lainvalinnasta kansallisessa tuomioistuinmenettelyssä. Siksi lainvalintaa välimiesmenettelyssä käsitellään omassa kappaleessaan.

Lakihierarkkisesti lainvalintaratkaisu voidaan johdanto kappaleen mukaisesti sisällyttää seuraavaan kaavaan:

- Ylikansallisten kansainvälisten sopimusten osoittamat lainvalintasäännöt
- Direktiivit
- Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt

---

⁸⁵ Asetus 105/2008 Tasavallan presidentin asetus pohjoismaiden välillä tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

- Kansallisten lakien osoittamat lainvalintasäännöt
- Kansainvälisyksityisoikeudelliset periaatteet

Lainvalintaratkaisussa lähdetään siis liikkeelle ylikansallisten kansainvälisten sopimusten määräyksistä. Kansainvälisellä sopimuksella tarkoitetaan tässä yhteydessä kaikkia bi- tai multilateraalisia kansainvälisiä sopimuksia, jotka eivät johdu Euroopan unionin oikeudesta. Sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy pohjoismaiden välillä tehtyihin ylikansallisiin sopimuksiin erityisesti avioliitto- ja jäämistöoikeuden alalla sekä kansainvälistä tavaran kauppaa koskevaan CISGiin. Kansainväliset sopimukset ovat *lex specialiksen* asemassa suhteessa yhtenäistettyihin lainvalintasääntöihin sekä kansalliseen oikeuteen.⁸⁶ Mikäli sopimusta koskevaa lainvalintasääntöä ei ole löydettävissä kansainvälisestä sopimuksesta, lainvalintaratkaisua tulee etsiä Euroopan unionin oikeuden tasolta. Ensisijaisesti lähdetään liikkeelle direktiiveissä olevista lainvalintasäännöistä⁸⁷, toissijaisesti yhtenäistetyistä lainvalintasäännöistä eli Rooman konventiosta ja Rooma I -asetuksesta.⁸⁸ Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt sääntelevät erittäin laajasti erilaisia sopimuksia koskevia lainvalintatilanteita ja siksi se on käytännön tasolla merkittävässä asemassa lainvalintaratkaisua tehtäessä. Mikäli sääntöä ei löydy ylikansallisista kansainvälisistä sopimuksista eikä yhtenäistetyistä lainvalintasäännöistä, sovelletaan kansallisissa laeissa olevia lainvalintasääntöjä. Tällaisia sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy Suomessa mm. avioliittolakiin, perintökaareen, ilmakuljetuslakiin ja shekkilakiin. Huomioon tulee kuitenkin ottaa se seikka, että näitä asioita koskevia sääntöjä sisältyy myös kansainvälisiin sopimuksiin, jolloin kansainvälisten sopimusten mukaiset lainvalintasäännöt ovat ensisijaisia suhteessa kansallisiin säädöksiin lakihierarkian mukaisesti. Tällainen tilanne on esimerkiksi Pohjoismaisen avioliittokonvention ja avioliittolain kohdalla. Ns. aukkotilanteissa, joissa sääntöä ei ole löydettävissä, vastausta tulee etsiä kansainvälisyksityisoikeudellisista periaatteista. Tässä yhteydessä tähän luetaan lainvalintasäännöt kansainvälisen yksityisoikeuden teoriassa, oikeuskäytännössä ja tapaoikeudessa. Yhtenäistetyillä lainvalintasäännöillä on myös ratkaiseva merkitys. Tätä

⁸⁶ Esimerkiksi Rooma I -asetus pohjautuu tähän periaatteeseen. Ks. Rooma I -asetus 25. artikla 1. kohta. Tämä näkemys voitaisiin tosin kiistää useissa tilanteissa saman artiklan 2. kohdan perusteella.

⁸⁷ ks. Rooma I -asetus 23. artikla, jossa lainsäätäjällä on säätänyt direktiiveille etusijan muuhun yhteisöoikeuteen nähden.

⁸⁸ Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen kohdalla tulee huomioida niiden ajallinen soveltamisala. Ks. ajallisesta soveltamisalasta alaviite 28.

voidaan perustella ennustettavuudella sekä sillä, että yhtenäistetyt lainvalintasäännöt on tarkoitettu kattamaan erittäin laajasti erilaisia sopimuksia koskevaa lainvalintaa, ellei jotakin sopimustyyppiä ole nimenomaisesti rajattu soveltamisalan ulkopuolelle.⁸⁹

Kuten edellä jo mainittiin, lakihierarkkisesti sopimuksia koskeva lainvalintaratkaisu on suhteellisen yksinkertainen. Monimutkaiseksi lainvalintaratkaisun tekevät ne *edellytykset*, joiden puitteissa tiettyä lainvalintasääntöä voidaan käyttää. Jatkossa perehdytään näihin edellytyksiin lakihierarkkisessa järjestyksessä.

5. Kansainvälinen tavaran kauppa - CISG

5.1. Yleistä

YK:n kauppalaki, eli CISG, on erittäin merkittäväksi muodostunut kansainvälinen konventio. Se saatettiin blankettilailla voimaan Suomessa 1.1.1989.⁹⁰ Kuitenkin, vaikka CISG on aineellisen sisältönsä puolesta laajasti tunnettu, jopa kansainvälistä liikejuridiikkaa harjoittavien juristien keskuudessa sen soveltamisalueen tuntemus on käytännössä edelleen vähäistä.⁹¹ Seuraavassa paneudutaankin yksityiskohtaisesti CISGIN soveltamisalueen määrittelyyn kansallisilla ja kansainvälisillä oikeustapauksilla havainnollistaen. CISG edellyttää sen ratifioineesta jäsenmaasta riippumatta *yhdenmukaista* soveltamista⁹² mikä tarkoittaa sitä, että soveltamisessa tulisi välttää puhtaasti kansallisen oikeusjärjestyksen mukaista tulkintaa. Yhdenmukainen soveltaminen parantaa tuomioiden ennustettavuutta. Tässä yhteydessä esitellään ymmärtämisen kannalta keskeisiä ja havainnollistavia ulkomaisten tuomioistuinten ja välitystuomioistuinten ratkaisuja kotimaisen oikeuskäytännön rinnalla.

CISGIN sisältämät normit ovat *aineellisia*; sopimuksen syntymistä, ostajan ja myyjän velvollisuuksia ja oikeuksia sekä sopimusosapuolten oikeutta vahingonkorvauksiin määrittäviä sääntöjä. CISGIN soveltamisalaa säädellään pääpiirteissään 1-7 artikloissa. Tulkintatilanteissa muillakin artikloilla voi olla tosin. Lakiviittausta ja sen rajoituksia CISGIN järjestelmässä on jo käsitelty lakiviittausta käsittelevässä kappaleessa ja tässä

---

⁸⁹ Ks. Rooma I -asetus 1. artikla sekä Rooma I -asetus 12. artikla: ”Tämän asetuksen nojalla sopimukseen sovellettavan lain mukaan säännellään erityisesti...”

⁹⁰ Asetus 50/1988 Asetus kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta..

⁹¹ Schwenzer & Hachem: The CISG – Successes and Pitfalls, s. 459.

⁹² CISG 7(1) artikla.

yhteydessä keskitytään niihin *edellytyksiin*, joiden vallitessa CISG voi tulla sovellettavaksi.

5.2. Soveltamisedellytykset

5.2.1 Tavarakriteeri

CISGiä sovelletaan *kansainväliseen tavarankauppaan*. Kaupalla tarkoitetaan tavarankaupan vaihtamista rahaan⁹³, mikä tarkoittaa toisin sanoen sitä, että tavaramalla tulee olla *hinta*. Vaihto esimerkiksi toiseen tavarakaan ei lähtökohtaisesti kuulu CISGIN soveltamisalaan.⁹⁴ Tavaralla puolestaan tarkoitetaan *aineellisia objekteja*, jolloin puhtaasti aineettomat kaupan kohteet, kuten *palvelut*, jäävät CISGIN soveltamisalan ulkopuolelle. CISGiä sovelletaan muun muassa karjaan, ihmiselimiin, keinoeläimiin, raajoihin, kulttuurinesineisiin ja lääkkeisiin mutta ei esimerkiksi tietotaitoon, immateriaalioikeuksiin, kiinteään omaisuuteen tai yritysostoihin.⁹⁵ Tietyn kaupan suljetaan nimenomaisesti CISGIN soveltamisalan ulkopuolelle:

- a) henkilökohtaiseen taikka perheen tai kotitalouden käyttöön ostetun tavarankauppa, paitsi jos myyjä ei sopimusta tehtäessä tai sitä ennen tiennyt eikä hänen olisi pitänytkaan tietää, että tavara ostettiin tällaiseen käyttöön; *ns. kuluttajakaupat*
- b) huutokauppa;
- c) pakkohuutokauppa tai muuten lain nojalla tapahtuva kauppa; *kansallisessa ulosottomenettelyssä tapahtuva kauppa*
- d) osakkeiden, arvopaperien, juoksevien sitoumusten tai rahan kauppa;
- e) laivojen, alusten, ilmatyynyalusten tai ilma-alusten kauppa;
- f) sähkön kauppa.⁹⁶

Sopimukset, jotka sisältävät sekä aineellisia että aineettomia elementtejä, kuten esimerkiksi tietokoneohjelmistot ja tavaroita ja palveluita sisältävät *sekasopimukset* ovat

---

⁹³ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 789.

⁹⁴ Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 57. Ks. myös täysin vastakkaisesta näkemyksestä Schwenger & Hachem: Sphere of Application and General Provisions, s. 35.

⁹⁵ Schwenger & Hachem: Sphere of Application and General Provisions, s. 35-36.

⁹⁶ CISG 2. artikla.

soveltamisalaltaan tulkinnanvaraisia.⁹⁷ CISGin järjestelmässä sekasopimuksella tarkoitetaan sopimusta, jossa tavaran kauppaan liittyy *merkittävänä osana* palveluita, esimerkiksi valmistetun tavaran asennuspalvelu. CISGiä ei sovelleta sopimukseen, joissa tavaraa toimittavan sopijapuolen velvollisuudet *koostuvat suurimmaksi osaksi työn tai muiden palvelusten suorittamisesta*.⁹⁸ Sopimus, joka koskee valmistettavan tai tuotettavan tavaran toimittamista, katsotaan kaupaksi, paitsi jos tavaran tilaaja sitoutuu toimittamaan *olennaisen osan* valmistamiseen tai tuottamiseen tarvittavista aineista tai tarvikkeista.⁹⁹ Esimerkiksi tapauksessa *Brushes and brooms* itävaltalainen yhtiö (ostaja) oli tilannut harjoja ja luutia entisestä Jugoslaviassa toimivalta yhtiöltä (myyjä). Sopimuksen mukaan itävaltalaisen ostajan tuli toimittaa jugoslavialaiselle myyjälle tavaroiden valmistukseen tarvittavat materiaalit kokonaisuudessaan. Tuomioistuimen mukaan CISGiä ei voitu soveltaa, koska itävaltalainen ostaja itse toimitti merkittävän osan tavaran valmistukseen tarvittavista materiaaleista sekä myyjän velvollisuus tavaroiden ehostamisessa käsitti suurimmaksi osaksi työvoiman ja palveluiden tarjoamista. Sopimukseen voi liittyä myös palveluita mutta sopimuksen *pääpainon* tulee olla *tavaran* kaupassa.

5.2.2. Liikepaikkakriteeri

Tavaran käsitteen määritelmän lisäksi keskeinen kriteeri CISGin soveltamisessa on se, että kauppakumppaneiden *liikepaikat* sijaitsevat *CISGin allekirjoittaneissa eri valtioissa*.¹⁰⁰ Ex contrario, CISGiä ei sovelleta samassa valtiossa toimivien kauppakumppaneiden kesken vaan tällöin sovellettavaksi tulee kyseisen maan kansallinen laki.¹⁰¹ Käytännössä yleisiä ovat olleet tilanteet, joissa toisella osapuolella on liikepaikkoja eri valtioissa (esim. monikansalliset yritykset, joilla on sivuliikkeitä useissa eri valtioissa). Liikepaikka tulisi lähtökohtaisesti määritellä pysyvän/tavanomaisen liikepaikan mukaisesti, eikä esimerkiksi yksittäisiin neuvotteluihin käytetty paikka muodosta liikepaikkaa CISGin järjestelmässä.¹⁰² Useita liikepaikkoja sisältävissä tapauksissa varsinaisen liikepaikan sijainti päätetään

⁹⁷ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 786.

⁹⁸ CISG 3(2) artikla.

⁹⁹ CISG 3(1) artikla.

¹⁰⁰ CISG 1(1)(a) artikla; ks. myös Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 784.

¹⁰¹ Samassa valtiossa toimivat osapuolet voivat tosin sopia CISGin aineellisten sääntöjen soveltamisesta sopimussuhteeseensa esimerkiksi sisällyttämällä CISGin artiklatekstejä sopimuksen ehtoihin.

¹⁰² Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 43.

lähimmän liittymän periaatteen avulla eli sen mukaan, minkä valtion liikepaikalla on lähin liittymä sopimukseen tai sen täyttämiseen.¹⁰³ Nämä tilanteet jättävät paljon tilaa tuomioistuimen harkinnalle. Käytännössä voi myös esiintyä tilanteita, joissa liikepaikkaa ei ole ollenkaan tai se vaihtuu koko ajan (esim. kiertävä myyntiedustaja). Tällöin liikepaikka määritetään sopimusosapuolen *asuinpaikan* mukaisesti.¹⁰⁴

Kauppakumppaneiden *kansallisuudella* ei ole CISGIN soveltamisessa merkitystä.¹⁰⁵ Siten esimerkiksi suomalainen yritys, jonka *liikepaikka* sijaitsee Saksassa, voi tulla CISGIN sitomaksi siitä huolimatta, että kauppakumppani on myös suomalainen. Merkitystä on siis vain sillä, että kauppakumppaneiden *tosiasialliset liikepaikat* sijaitsevat eri valtioissa.

5.2.3 Tietoisuuskriteeri

Se, että sopijapuolilla on liikepaikkansa eri valtioissa, tulee jättää ottamatta huomioon, jos asia ei ilmene joko sopimuksesta tai sopijapuolten aikaisemmista liikeyhteyksistä tai heidän antamistaan tiedoista sopimusta tehtäessä tai sitä ennen.¹⁰⁶ Tällä vaikeaselkoisella lauseella, joka aukeaa paremmin englanninkielisestä versiosta, tarkoitetaan sitä, että *osapuolten tulee olla tietoisia sopimussuhteen kansainvälisestä kytkennästä*. CISGIN soveltuminen ei saa tulla osapuolelle yllätyksenä mikäli hänellä ei ole ollut tarvittavaa tietoa kaupan kansainvälisestä kytkennästä. Osapuolilla on siis tiettyjä informointivelvollisuuksia.

5.2.4 Elinkeinonharjoittajakriteeri poikkeuksineen

CISGIN suomalaisen tekstin mukaan yleissopimuksen soveltamisesta päätettäessä ei tule ottaa huomioon sitä, tekevätkö sopijapuolet kaupan ammattimaisesti vai yksityishenkilöinä tai pidetäänkö sopimusta luonteeltaan yksityisenä vai kaupallisena.¹⁰⁷ Tällä viitataan tietyissä oikeusjärjestyksissä omaksuttuun kaupallisten ja siviilioikeudellisten oikeustoimien tai osapuolten jaotteluun, jolle ei haluta antaa

---

¹⁰³ Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention s. 42.

¹⁰⁴ CISG 10(b) artikla.

¹⁰⁵ CISG 1(3) artikla.

¹⁰⁶ CISG 1(2) artikla.

¹⁰⁷ Ks. CISG 1(3) artiklan suomennos osoitteessa <http://www.law.utu.fi/tiedostot/xcisg/yleissop.htm#1>

CISGIN järjestelmässä merkitystä.¹⁰⁸ Tällä säännöllä on pyritty turvaamaan CISGIN yhdenmukainen soveltaminen oikeusjärjestyksestä riippumatta. Tätä selventävää sääntöä ei tule kuitenkaan sekoittaa CISGIN artiklaan 2(a), jossa kuluttajasopimukset suljetaan pääsääntöisesti CISGIN soveltamisalan ulkopuolelle. Artiklan 2(a) mukaan, CISGIä ei sovelleta silloin, kun tavarat on ostettu henkilökohtaiseen, perheen tai kotitalouden käyttöön.¹⁰⁹ Useimmiten CISG tulee sovellettavaksi *elinkeinonharjoittajien* väliseen kansainväliseen tavarankuoppaan. Tapauksessa *Building Materials* sveitsiläinen valitustuomioistuin katsoi perusteluissaan, että koska CISG ei sovellu henkilökohtaiseen, perheen tai kotitalouden käyttöön ostettuun tavarankuoppaan, kuluttajakaupat, kuten turistien matkoillaan ostamat tavarat tai kuluttajan ostamat tilaustavarat, ovat sen soveltamisalueen ulkopuolella. Oikeuskäytännössä on kuitenkin tapauksia, joissa CISGIä on sovellettu myös elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen kauppaan. Esimerkiksi tapauksessa *Machinery* Saksan korkein oikeus totesi, että CISGIN soveltamatta jättäminen artiklan 2(a) perusteella tulisi myöntää ainoastaan silloin, kun sopimusta tehtäessä *myyjä oli tietoinen* siitä, että kauppakumppani on kuluttaja. Mikäli sopimuksen tekohetkellä myyjällä ei ole syytä olettaa, että tavarat ostetaan henkilökohtaiseen, perheen tai kotitalouden käyttöön ja kaupan muut olosuhteet (esimerkiksi ostetun tavarankuoppaan määrä tai toimitusosoite) ei ole kuluttajakaupalle ominaisia, CISG tulee sovellettavaksi. Tästä tulee vielä erottaa se, että yksityishenkilön *kaupallisiin tarkoituksiin* ostaman tavarankuoppaan kuuluu CISGIN soveltamisalueeseen. Toisin sanoen, mikäli myyjä ei ole eikä hänen tulisi olla sopimusosapuolen kuluttaja-asemasta tietoinen, CISG tulee sovellettavaksi. Kuluttaja-asemassa oleva osapuoli kantaa riskin siitä, että hänen asemansa kuluttajana ei tule vastapuolen (elinkeinonharjoittajan) tietoon.

Kotimaisesta oikeuskäytännössä CISGIN soveltamisalueen määrittelyssä ainoa korkeimman oikeuden ratkaisu on KKO:2005:114.¹¹⁰ Tapaukseen sisältyy useita CISGIN soveltamisalueen kannalta keskeisiä kysymyksiä.

Yhtiö A, jonka liikepaikka oli Suomessa, oli myynyt saksalaiselle B:lle hirsitalopakettin. Samana päivänä A ja B olivat tehneet edustussopimuksen, jonka mukaan B markkinoi A:n valmistamia hirsitaloja Saksassa. Kaupan kohteena ollut talo oli tarkoitettu paitsi B:n ja hänen perheensä asunnoksi myös ns. mallitaloksi tuossa edustustoiminnassa. Tapauksessa oli kysymys

¹⁰⁸ Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 47.

¹⁰⁹ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 783.

¹¹⁰ Ks. suomalaisissa tuomioistuimissa annetuista alempien oikeuksien CISGIä koskevista ratkaisuksista osoitteesta <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/casecit.html#finland>

ensinnäkin tuomioistuimen toimivallasta ja erityisesti siitä, liittyikö talokauppaa koskeva sopimus B:n elinkeinotoimintaan siten, ettei asiaa voitu pitää kuluttajansuojaa koskevana riita-asiana. Tapauksessa oli myös kysymys siitä, mitä tuomioistuinta oli pidettävä velvoitteen täyttämipaikan tuomioistuimena ja minkä lain mukaan tätä kysymystä oli arvioitava.

Korkeimman oikeuden pitkät ja hieman sekavat perustelut antavat alkuperäisessä sanamuodossaan vaikutelman, kuin CISGin soveltumisessa liikepaikkaa koskevalla perusteella olisi ollut jotakin epäselvää. Silloin kun kysymys on *kansainvälisestä tavarankäytöstä*, molemmat valtiot ovat *CISGin ratifioineita* valtioita ja osapuolten *liikepaikat sijaitsevat* eri valtioissa, CISG tulee automaattisesti sovellettavaksi artiklan 1(1)(a) mukaisesti, ellei muun lain soveltamisesta ole osapuolten välillä yksiselitteisesti sovittu. Korkein oikeus kuitenkin päätyi pitkällisten perustelujen jälkeen CISGin soveltamiseen liikepaikkakriteerillä.

Tapauksen kohdalla voidaan perustellusti kysyä, oliko osapuolten välinen sopimus kuitenkin enemmän palveluita kuin tavaraa koskeva? Toimitus käsitti hirsitalopaketin johon *olennaisena osana* liittyi suomalaisen talon myyjän liiketoiminnan myynninedistäminen *edustussopimuksessa* sovitulla tavalla. Toisin sanoten, onko saksalaisen ostajan työpanoksella ja hänen tarjoamillaan palveluilla ollut sopimuksessa olennaisempi merkitys kuin talon kaupalla? Korkein oikeus ei ottanut kantaa tähän kysymykseen.

Korkein oikeus perusteli samaisessa tapauksessa laajasti kuluttajakäsitettä, joka on yksi CISGin soveltamisalueen tulkinnanvaraisuuksista. Korkein oikeus ei viitannut muiden maiden tuomioistuinten antamiin ratkaisuihin tai CISGiä käsittelevään oikeuskirjallisuuteen tai lainvalmisteluaineistoon CISGin kuluttajakäsitteen merkityksen arvioinnissa, vaan sen sijaan otti huomioon EU -oikeudessa syntyneen kuluttajakäsitteen määritelmän. Tällaista kuluttaja-aseman arviointia voidaan myös kritisoida. Ensinnäkin CISGin järjestelmä muodostaa osittain oman kuluttajakäsitteensä. eikä korkein oikeus antanut merkitystä osapuolten tietoisuudelle asemastaan sopimussuhteessa CISGin sanamuodon vaatimalla tavalla. Olisiko saksalaisen B:n tullut nimenomaisesti informoida suomalaista A:tä, että hirsitalopaketti tulee ainoastaan kuluttajakäyttöön, jotta suomalaisen A olisi ollut tietoinen kuluttaja-asemasta? Myyjällä oli perusteltua syytä olettaa, ettei talo tule ainoastaan kuluttajakäyttöön, koska se oli olennainen osa osapuolten välistä edustussopimusta. Tuomioistuinten tulisi soveltaa CISGiä sen tarkoituksen valossa artiklan 7(2) mukaisesti ennen kuin se soveltaa

kansallista lakiaan.¹¹¹ KKO:n soveltamista voidaan kritisoida myös tarkoituksenmukaisuusperusteella. Myyjän kannalta olisi ollut kohtuutonta, että saksalainen ostaja olisi voinut yhtäkkiä vedota kuluttaja-asemaansa, kun molemmat osapuolet olivat tietoisia asemastaan sopimussuhteen osapuolina. Lisäksi tällainen on CISGIN tarkoituksen, vilpittömässä mielessä toimimisen, vastaista. Toinen keskeinen kysymys on se, mikä merkitys Euroopan unionin oikeudelle tulee antaa CISGIN järjestelmässä. Mahdollinen ristiriita vältetään sillä, että CISGIä sovelletaan omana järjestelmänään siltä osin, kuin se ei ole ristiriidassa yhteisön oikeuden kanssa.

5.2.5 Kansainvälisen yksityisoikeuden osoittamat säännöt ja valtioiden varaumat

Yllä kuvaillun 1(1)(a) artiklan tilanne koskee tapauksia, joissa kauppakumppaneiden liikepaikat sijaitsevat *CISGIN allekirjoittaneissa valtioissa*. CISG tulee 1(1)(b) artiklan mukaan sovellettavaksi myös tapauksissa, joissa *kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt* johtavat CISGIN allekirjoittaneen sopimusvaltion lain soveltamiseen.¹¹² Kysymyksessä ovat siis tapaukset, jossa tuomioistuina toimivan ei-CISG maan kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt johtavat CISG maan lain soveltamiseen tai jossa CISG maan lainvalintasäännöt johtavat toisen CISG maan lain soveltamiseen. CISG on osa sovellettavaksi tulevaa vieraan valtion oikeusjärjestystä ja tuomioistuin on tällöin velvollinen soveltamaan CISGIä. Esimerkkinä voidaan mainita Helsingin hovioikeuden ratkaisema kotimainen tapaus *Steel Plates*. Tapauksessa suomalainen myyjä toimitti teräspalkkeja Yhdistyneisiin Arabiemiraatteihin, joka ei ole CISG valtio. Tapaus oli käsiteltävänä suomalaisessa tuomioistuimessa ja lainvalinta ratkaistiin *lex forin* mukaan. Koska Suomen kansainvälisyksityisoikeudelliset lainvalintasäännöt johtivat Suomen lakiin ja koska Suomi on CISG valtio, sovellettavaksi tuli CISG eikä kansallinen laki kansainvälisluontoiseen irtainten esineiden kauppaan sovellettavasta laista (KvIrtKaupL).

Silloin, jos kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt johtavat jonkin muun maan lakiin, joka on myös CISG valtio, CISGIä tulee soveltaa *kyseisen maan lain* mukaisesti. Tämä periaate konkretisoituu etenkin CISGIN *varaumien* kohdalla.¹¹³ CISGIN artikloissa 89-

---

¹¹¹ Carvalhal Sica: Gap Filling in the CISG, s. 6. Ks. samassa artikkelissa myös muista aukkotilanteiden tulkintamahdollisuuksista.

¹¹² CISG 1(1)(b) artikla.

¹¹³ Ks. Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 783.

101 luetellaan ne varaumat, joilla valtiot voivat rajoittaa CISGin soveltamisaluetta. Keskeinen - ja vaikea - CISGin soveltamisalueen kannalta on artikla 95, jonka mukaan jokainen valtio voi ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjaa tallettaessaan ilmoittaa, että se ei sitoudu noudattamaan yleissopimuksen 1(1)(b) kohtaa.¹¹⁴ Valtioilla on siten mahdollisuus *estää kansainvälisyksityisoikeudellisesti määräytyvä* CISGin soveltaminen. Tällaisella varaumalla ei ole merkitystä silloin, kun *molemmat maat* ovat CISG maita. Näin siitäkkin huolimatta, että toinen osapuoli on tehnyt varauksen artiklaan 1(1)(b).¹¹⁵ Varaumalla on merkitystä tilanteissa, joissa toinen osapuoli toimii CISG maassa ja toinen ei. Valtion tekemä varaus artiklaan 1(1)(b) voi johtaa monimutkaisiin käytännön tilanteisiin riippuen siitä, onko varauksen tehnyt valtio, jossa sopimusosapuolilla on liikepaikka vai onko varauksen tehnyt tuomioistuINVALTIO.¹¹⁶

Pääperiaatteena muiden varaumien kohdalla voidaan sanoa, että tuomioistuinten tulee soveltaa CISGiä siten kuin sitä sovellettaisiin asianomaisessa maassa, eli, varaumaa kunnioittaen.¹¹⁷ Tällä tavalla varaumaa on kunnioitettu esimerkiksi tapauksessa *Plants Case*. Tapauksessa tanskalainen myyjä (kantaja) toimitti saksalaiselle ostajalle (vastaaja) kasveja. Kun ostaja ei maksanut hänelle kasvien ostamisesta osoitettuja laskuja, myyjä vaati kauppahinnan maksamista oikeusteitse. Tuomioistuin katsoi, että koska sekä Tanska ja Saksa ovat CISG maita, CISGin soveltaminen ratkaistaan sekä 1(1)(a) että 1(1)(b) artikloiden perusteella. Tästä huolimatta CISGiä ei voitu soveltaa II osion osalta, koska Tanska oli tehnyt varauksen kyseiseen osioon. Tuomioistuimen tuli soveltaa CISGiä tätä varaumaa kunnioittaen ja siten *sopimuksen syntymiseen* sovellettava laki ratkaistiin kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjä, ei CISGin sääntöjä noudattaen.

Tapauksella on suoraa relevanssia Suomen oikeuden kannalta, koska myös Suomi on tehnyt CISGin soveltamisalueeseen artiklojen 92 ja 94 mukaiset varaumat. Artiklan 92 mukaan valtio voi ilmoittaa, ettei se sitoudu noudattamaan CISGin II tai III osaa.¹¹⁸ CISG II osa säätelee sopimuksen syntymistä. Siten sopimuksen syntymisen osalta

---

¹¹⁴ CISG 95. artikla.

¹¹⁵ Schlechtriem: Requirements of Application and Sphere of Applicability of the CISG, s. 784.

¹¹⁶ Ks. yksityiskohtaisesti Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 36-46.

¹¹⁷ Honnold: Uniform Law for International Sales under the 1980 United Nations Convention, s. 40. Ks. myös päinvastaisesta tulkinnasta kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa Sisula-Tulokas: CISG pähkinänkuoressa, s. 8.

¹¹⁸ CISG artikla 92(1).

Suomessa ei tule sovellettavaksi CISGin II osio vaan sovellettava laki on OikTL.¹¹⁹ Kaikki Pohjoismaat ovat tehneet artiklan 94 mukaisen varauman, josta seuraa, ettei Pohjoismaisten liikekumppaneiden väliseen irtaimen tavaran kauppaan sovelleta lainkaan CISGiä vaan pohjoismaisia kauppalakeja. II osion mukaiset varaumat ovat kuitenkin aiheuttaneet kansainvälisessä kaupassa yllättäviä lainvalintatilanteita ja siksi Pohjoismaissa on ehdotettu päätettäväksi, että II osiota koskeva varauma peruutetaan mutta se pidettäisiin edelleen voimassa Pohjoismaiden osalta.¹²⁰ Tavoitteena on yhdenmukaistaa ja selkeyttää kansainväliseen tavaran kauppaan sovellettavia oikeussääntöjä. Tämä tarkoittaisi sitä, että jatkossa myös Suomi soveltaisi CISGin II osion sopimuksen syntymistä koskevia lainvalintasääntöjä muiden kuin pohjoismaisten kauppakumppaneiden kesken.

6. Direktiivit

EU -oikeudelle on tyypillistä, että siihen sisältyy useita erilaisia säätelyinstrumentteja; perussopimukset, asetukset ja direktiivit.¹²¹ Näiden instrumenttien eroihin ja erityispiirteisiin ei paneuduta tässä yhteydessä tarkemmin, mutta erityisesti direktiiveillä on lainvalinnan kannalta merkitystä konkreettisissa tapauksissa. Suomessa direktiivit saatetaan voimaan kansallisella lailla. Osaan direktiiveistä sisältyy myös lainvalintasääntöjä, jolloin direktiivin sisältämä lainvalintasääntö syrjäyttää yhtenäistetyt lainvalintasäännöt sekä kansalliset lainvalintasäännöt. Sen sijaan lakihierarkkisesti hieman epäselvää on se, miten direktiivin ja ylikansalliseen kansainväliseen sopimukseen liittyvän lainvalintasäännön välinen ristiriita tulisi ratkaista.

Lainvalintasääntöjä sisältyy erityisesti kuluttajansuojaa koskeviin direktiiveihin. Green Paperin mukaan sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy seuraaviin direktiiveihin:

---

¹¹⁹ II osio voi kuitenkin tulla sovellettavaksi Suomessa liikepaikan omaavaa osapuolta vastaan, jos kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt johtavat sellaisen maan lain soveltamiseen, joka ei ole tehnyt ko. varaumaa. CISGiä sovelletaan tällöin *tuomioistuinnan* CISG -sääntöjen mukaan.

¹²⁰ HE 16/2011 Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälistä tavaran kauppaa koskevista sopimuksista tehtyyn yleissopimukseen tehdyn selityksen peruuttamisesta ja uuden selityksen hyväksymisestä..

¹²¹ Ks. säätelyinstrumenttien perusteista esim. Ojanen: EU-oikeuden perusteita.

- Neuvoston direktiivi 93/13/ETY, annettu 5 päivänä huhtikuuta 1993, kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista.
- Neuvoston direktiivi 94/47, annettu 26 päivänä lokakuuta 1994, kiinteistöjen osa-aikaisesta käyttöoikeudesta.
- Neuvoston direktiivi 97/7, annettu 20 päivänä toukokuuta 1997, kuluttajansuojasta etäsopimuksissa.
- Neuvoston direktiivi 99/44, annettu 25 päivänä toukokuuta 1999, kulutustavaroiden kauppaa ja niihin liittyviä takuita koskevista seikoista.
- Neuvoston direktiivi 2002/65, annettu 23 päivänä syyskuuta 2002, kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä.¹²²
- Neuvoston direktiivi 2008/122/EY, annettu 14 päivänä tammikuuta 2009, kuluttajien suojaamisesta aikaosuuksia, pitkäkestoisia lomatuotteita, jälleenmyyntiä ja vaihtoa koskeviin sopimuksiin liittyvien tiettyjen seikkojen osalta.
- Neuvoston direktiivi 2008/48/EY, annettu 23 päivänä huhtikuuta 2008, kulutusluottosopimuksista ja neuvoston direktiivin 87/102/ETY kumoamisesta.
- Neuvoston direktiivi 2002/65/EY, annettu 23 päivänä syyskuuta 2002, kuluttajille tarkoitettujen rahoituspalvelujen etämyynnistä ja neuvoston direktiivin 90/619/ETY sekä direktiivien 97/7/EY ja 98/27/EY muuttamisesta.
- Neuvoston direktiivi 2007/64/EY, annettu 13 päivänä marraskuuta 2007, maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 97/7/EY, 2002/65/EY, 2005/60/EY ja 2006/48/EY muuttamisesta ja direktiivin 97/5/EY kumoamisesta
- Neuvoston direktiivi 2005/29/EY, annettu 11 päivänä toukokuuta 2005, sopimattomista elinkeinonharjoittajien ja kuluttajien välisistä kaupallisista menettelyistä sisämarkkinoilla ja neuvoston direktiivin 84/450/ETY, Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 97/7/EY, 98/27/EY ja 2002/65/EY sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 2006/2004 muuttamisesta (sopimattomia kaupallisia menettelyjä koskeva direktiivi)

---

¹²² Suuntaa antava ohjeistus sopimussuhteita koskevista direktiiveistä on löydettävissä: Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, s. 17 alaviite 30.

- Neuvoston direktiivi 96/71/EY, annettu 16 päivänä joulukuuta 1996, palvelujen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvasta työntekijöiden lähettämisestä työhön toiseen jäsenvaltioon.

Listaus on sinänsä tylsä ja uuvuttava ja osa Green Paperissa mainituista direktiiveistä on sittemmin kumottu uudemmilla direktiiveillä. Olennaista kuluttajasopimuksia koskevissa direktiiveissä on kuitenkin se, että ne kaikki on saatettu Suomessa voimaan KSL:n muutoksilla.¹²³ Suomessa edellä mainituista direktiiveistä on saatettu erillisellä lailla voimaan ainoastaan lähetettyjä työntekijöitä koskeva direktiivi.¹²⁴ Kuluttajansuojalain kuluttajasopimuksia koskevat lainvalintasäännöt ovat siten johdettu EU -oikeudesta ja siksi ne syrjäyttävät muut kansallisiin säädöksiin mahdollisesti sisältyvät lainvalintasäännöt. Kaikilla kyseisten direktiivien lainvalintasäännöillä on sama funktio: suojata sopimussuhteen heikompaa osapuolta; kuluttajaa ja työntekijää. Direktiivien perusajatus on sama kuin yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen: lakiviittaus EU:n ulkopuolisen maan lakiin ei voi syrjäyttää direktiivien kuluttajille tarjoamaa suojaa.¹²⁵ Näitä kysymyksiä käsitellään tarkemmin erityissäänneltyjä sopimustyyppettä koskevassa kappaleessa, mutta tässä yhteydessä on keskeistä huomata, että nämä *direktiiveihin perustuvat* lainvalintasäännöt syrjäyttävät yhtenäistettyihin lainvalintasääntöihin ja kansallisiin lakeihin sisältyvät säännöt.

7. Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt

7.1 Tarkoitus ja historiaa

Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen, Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen tarkoituksena on *harmonisoida* lainvalintasääntöjä sopimukseen perustuvien velvoitteiden osalta yksityisten välisissä suhteissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa. Tämä liittyy Euroopan unionin tärkeimpään tavoitteeseen: edistää sisämarkkinoiden toimintaa luomalla Eurooppaan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alue.¹²⁶ Riita-asoiden ratkaisun ennakoitavuuden, lainvalinnan oikeusvarmuuden ja tuomioiden vapaan liikkuvuuden jäsenmaiden välillä nähdään olevan sisämarkkinoiden

¹²³ Ks. kuluttajansuojalain muutostiedot.

¹²⁴ Laki lähetetyistä työntekijöistä (1146/1999).

¹²⁵ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 99.

¹²⁶ SEUT V. osasto; 1. Luku; 67. artikla; 1. kohta.

moitteettoman toiminnan välttämättömiä edellytyksiä. Kun osapuolet voivat olla varmoja sovellettavista oikeussäännöistä, kansainvälinen kauppa ja muut sopimusperusteiset oikeudet ja velvollisuudet ovat vähemmän riskialttiita kuin tilanteessa, jossa mahdolliseen oikeusriitaan sovellettavat säännöt ja siten myös riidan lopputulos ovat ennustamattomia. Euroopan unionissa lainsäädäntöä on harmonisoitu erityisesti tuomioistuinten toimivaltakysymyksiä koskevissa asioissa, velvoite-, perhe-, ja insolvenssioikeudellisissa asioissa sekä prosessioikeudellista yhteistyötä koskevissa asioissa.¹²⁷

Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen taustat ovat Euroopan unionin perustamissopimuksissa.¹²⁸ Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen konsolidoidussa toisinnossa (jatkossa SEUT) säädetään jäsenvaltioiden tuomioistuinten antamien päätösten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteesta.¹²⁹ Periaate liittyy unionin edellä mainittuun päätavoitteeseen edistää sisämarkkinoiden moitteetonta toimintaa.¹³⁰ Kansainväliset oikeustoimet ovat osapuolten näkökulmasta ennustettavia, kun unioni tarjoaa oikeussuojaa riippumatta siitä, missä jäsenvaltioissa osapuolet sijaitsevat tai missä jäsenvaltiossa tuomio tai päätös on annettu. SEUT:ssa säädetään myös oikeudellisesta yhteistyöstä yksityisoikeuden alalla. Unionin toiminnan tavoitteeksi säädetään lainvalinnan ja tuomioistuinten toimivaltaa koskevien sääntöjen yhdenmukaistaminen jäsenvaltioissa.¹³¹ *Bryssel I -asetus*, *Rooma II -asetus* ja niitä täydentävä *Rooma I -asetus* ovat konkreettisia tuloksia lainvalintasääntöjen harmonisointihankkeista.

Rooma I -asetusta edelsi *Rooman konventio*, joka säänteli sopimukseen sovellettavaa lakia siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.¹³² Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen välillä ei ole suuria asiallisia eroja.¹³³ Syy siihen, miksi Rooman konventio

---

¹²⁷ Ks. näiden eri oikeudenaloja koskevien säädösten sisällöstä tarkemmin esim. Stone: *EU Private International Law Harmonization of Laws*.

¹²⁸ Ks. eurooppalaisen sopimusoikeuden kehityksestä ja perusteista Sorsa: *Kansainvälinen kauppa ja EU:n sopimusoikeuden yhtenäistäminen*.

¹²⁹ SEUT V. osasto; 1. luku; 67. artikla; 4. kohta.

¹³⁰ o'Leary: *Free Movement of Persons and Services*, s. 505.

¹³¹ SEUT V Osasto; 3. luku; 81 artikla; kohta 2c.

¹³² Rooman konventio tuli Suomessa voimaan 1.4.1999. Sitä sovelletaan edelleen sopimuksiin, jotka on tehty ennen Rooma I -asetuksen voimaantuloa. Rooma I -asetusta sovelletaan sopimuksiin, jotka on tehty 17.12.2009 jälkeen.

¹³³ Ks. eroista Garcíamartin Alférez: *The Rome I Regulation: Much ado about nothing?* sekä Nishitani: *Contracts Concerning Intellectual Property Rights*, s. 55-59. Rooma I -asetukseen lisättiin indisiot ns. kiinteistä liittymäsäännöistä, joita RK ei tuntenut. RK perustuu lähtökohtaisesti *lähimmän liittymän*

korvattiin Rooma I -asetuksella on se, että *Bryssel I -asetus*, *Rooma II -asetus* ja Rooman konventio muodostavat erottamattoman kokonaisuuden yhteisössä sovellettavia kansainvälisen yksityisoikeuden sääntöjä siviili- ja kauppaoikeudellisten sopimusvelvoitteiden ja sopimusehdoista velvoitteiden osalta.¹³⁴ Brysselin yleissopimus oli jo aiemmin korvattu Bryssel I -asetuksella ja lisäksi oli säädetty Rooman konventiota ja Bryssel I -asetusta täydentävä Rooma II -asetus, joiden johdosta Rooman konvention säilyttämistä yleissopimuksena ei nähty enää tarkoituksenmukaisena. Yleissopimusten muuttaminen asetuksiksi tarkoittaa käytännössä sitä, että ne ovat kaikissa jäsenvaltioissa *suoraan sovellettavaa* oikeutta. Keskeisinä asiallisina muutoksina Rooma I -asetukseen otettiin tarkempia säännöksiä mm. lainvalinnasta lomaosakkeita koskevissa sopimussuhteissa. Sen sijaan Rooma I -asetus ei tuonut mitään uutta esimerkiksi käytännössä merkittävään internet-kauppaa koskevaan lainvalintaan.¹³⁵ Lisäksi Euroopan unionin tuomioistuimella on nyt nimenomainen oikeus antaa ennakkopäätöksiä Rooma I -asetuksen soveltamisesta. Ennakkopäätösmenettelyn tarkoituksena on turvata asetuksen yhdenmukainen soveltaminen jäsenmaiden tuomioistuimissa ja siten edistää ennustettavuuden ja oikeusvarmuuden toteutumista.

7.2 Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisala

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt sisältävät yksityiskohtaisia lainvalintasääntöjä sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista. Molempia säädöksiä sovelletaan *sopimusvelvoitteita koskeviin asioihin siviili- ja kauppaoikeuden* alalla. Rooma I -asetusta sovelletaan 17.12.2009 jälkeen tehtyihin sopimuksiin ja Rooman konventiota ennen tätä ajankohtaa tehtyihin sopimuksiin.¹³⁶ Kumpaakaan ei pääsääntöisesti sovelleta

---

periaatteelle. Myös Rooma I -asetus sisältää lähimmän liittymän periaatteen mutta sitä tulisi soveltaa toissijaisesti. Kiinteät lainvalintasäännöt parantavat ennustettavuutta, koska ne jättävät vähemmän tilaa tulkinnalle.

¹³⁴ KOM(2005) 650 Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista, s. 2.

¹³⁵ Ks. tarkemmin internetin välityksellä tapahtuvaan kauppaan liittyvistä lainvalinnan ongelmista: Bogdan: *Contracts in Cyberspace and the New Regulation "Rome I"*.

¹³⁶ Ennen Rooman konvention voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin sovelletaan kansallista KvSopL:ia. Käytännössä tällä ei liene enää juurikaan merkitystä.

julkisoikeuteen (esim. valtiosopimukset) perustuviin sopimusvelvoitteisiin¹³⁷ eikä vero-, tulli-, tai hallintoasioihin.¹³⁸

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt ovat yleissäädöksiä (esim. CISG on erityissäädös) ja siksi ne väistyvät erityissäädösten tieltä.¹³⁹ Molempien soveltamisala on *universaali*, jolla tarkoitetaan sitä, että niiden osoittama laki tulee sovellettavaksi riippumatta siitä, onko se jonkin Euroopan unionin jäsenvaltion laki.¹⁴⁰ Näin sopimussuhteeseen sovellettavaksi laiksi voi tulla esimerkiksi Japanin laki, jos lainvalintasäännöt johtavat Japanin lakiin.

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt kattavat suurimman osan erilaisista sopimuksista.¹⁴¹ Keskeiseksi - ja verraten monimutkaiseksi - niiden soveltamisessa muodostuu sopimuksen käsite eli se, mitä sopimuksella tarkoitetaan ja mitä siihen liittyy. Kysymys on toisin sanoen *sopimusstatuutin ulottuvuudesta*.¹⁴² Sopimusvelvoitteen käsite on ymmärrettävä laajasti. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen perusteella säännellään erityisesti sopimuksen tulkintaa, sopimusvelvoitteiden suorittamista, sopimusvelvoitteiden rikkomisen seurauksia mukaan lukien vahingon arviointi, erilaisia velvoitteiden raukeamisen muotoja, kuten vanhentumista ja määräajan päättymiseen perustuvia oikeudenmenetyksiä sekä sopimuksen pätemättömyyden seurauksia.¹⁴³ Listauksesta ei kuitenkaan voida tehdä vastakohtaispäätelmää, että seikka jota ei erityisesti mainita, ei olisi sopimusvelvoite.¹⁴⁴ Sopimusvelvoitteen käsitteeseen luetaan esimerkiksi yksipuolisesta tahdonilmaisesta seuraava velvoite, kuten takaus.¹⁴⁵ Lisäksi Suomen kansallisessa lainsäädännössä on tehty vähäisiä laajennuksia sopimusvelvoitteen käsitteeseen.¹⁴⁶

---

¹³⁷ Jako julkisoikeuden ja yksityisoikeuden välillä ei ole kuitenkaan täysin yksiselitteinen. Julkisoikeudelliset organisaatiot voivat solmia myös yksityisoikeudellisia sopimuksia. Kysymys on yksityisoikeudellisen ja julkisoikeudellisen sopimussuhteen välisestä rajanvedosta.

¹³⁸ Rooma I -asetus 1. artikla 1.kohta.

¹³⁹ Rooma I -asetus 25 artikla: Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt eivät vaikuta sellaisten kansainvälisten yleissopimusten soveltamiseen, joiden osapuolina on yksi tai useampi jäsenvaltio ja joilla säännellään sopimusvelvoitteisiin liittyvää lainvalintaa. Siten esimerkiksi CISG ja kansainväliseen lakiyhteistyöhön perustuva KvIrtKaupL tulevat sovellettaviksi soveltamisedellytysten täyttyessä.

¹⁴⁰ Rooma I -asetus 2. artikla.

¹⁴¹ Ks. Roman konvention aikaisesta oikeustilasta Stone: EU Private International Law Harmonization of Laws, s. 7. Rooma I -asetus ei ole tuonut tähän muutoksia.

¹⁴² Ks. *sopimusstatuutin ulottuvuudesta* tarkemmin esim. Alanen: *Velvoitestatuutti kansainvälisessä yksityisoikeudessa*, s. 158-173 sekä Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 133.

¹⁴³ Rooma I -asetus 12. artikla.

¹⁴⁴ Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 129.

¹⁴⁵ Ks. esinevakuuksia koskevan sopimussuhteen ja kolmannen oikeudellisen aseman ongelmista kansainvälisessä yksityisoikeudessa Juutilainen (2011): *Esinevakuudet ja oikeuden eurooppalaistuminen*.

¹⁴⁶ Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 128. Tätä laajennusta käsitellään myöhemmin tarkemmin kuluttajasopimusten kohdalla.

Tietyt asiat suljetaan nimenomaisesti yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle:

a) luonnollisten henkilöiden oikeudellinen asema, oikeuskelpoisuus tai oikeustoimikelpoisuus, ellei 13 artiklasta muuta johdu (**henkilöstatuutti**);

b) velvoitteet, jotka johtuvat perhesuhteista tai suhteista, joilla niihin sovellettavan lain mukaan on vastaavia vaikutuksia, elatusvelvollisuus mukaan luettuna (**perhestatuutti**);

c) velvoitteet, jotka johtuvat aviopuolisoiden varallisuussuhteista tai sellaisiin suhteisiin liittyvistä varallisuussuhteista, joilla niihin sovellettavan lain mukaan katsotaan olevan vastaavia vaikutuksia kuin avioliitolla, taikka testamentista tai perimyksestä (**perintö- ja aviovarallisuusstatuutti**);

d) velvoitteet, jotka johtuvat vekseleistä, sekeistä tai nimennäisvelkakirjoista taikka muista juoksevista arvopapereista, siltä osin kuin tällaisiin muihin juokseviin arvopapereihin liittyvät velvoitteet johtuvat niiden siirtokelpoisuudesta;

e) välityssopimukset ja oikeuspaikkaa koskevat sopimukset;

f) kysymykset, jotka liittyvät yhtiöitä tai muita yhteisöjä tai yhteenliittymiä koskevaan lakiin, kun kyse on esimerkiksi yhtiöiden tai muiden yhteisöjen tai yhteenliittymien perustamisesta rekisteröimällä tai muulla tavoin, oikeuskelpoisuudesta tai oikeustoimikelpoisuudesta, sisäisistä järjestelyistä tai purkautumisesta ja niiden toimihenkilöiden tai osakkaiden tai jäsenten henkilökohtaisesta vastuusta niiden velvoitteista (**yhtiöstatuutti**);

g) kysymys siitä, voiko edustaja tehdä päämiestään sitovia oikeustoimia kolmannen osapuolen kanssa, tai siitä, voiko elin tehdä yhtiötä tai muuta yhteisöä tai yhteenliittymää sitovia oikeustoimia kolmannen osapuolen kanssa (**edustusstatuutti**);

h) trustien perustaminen sekä trustin perustajan, trustin hoitajan ja trustin edunsaajan väliset suhteet;

i) sopimuksen tekoa edeltäneistä neuvotteluista johtuvat velvoitteet (**culpa in contrahendo**);

j) vakuutussopimukset, jotka johtuvat muiden yhteisöjen kuin henkivakuutuksesta 5 päivänä marraskuuta 2002 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2002/83/EY (1) 2 artiklassa tarkoitettujen yritysten sellaisista toimista, joiden tarkoituksena on tarjota etuuksia yritykseen tai yritysryhmään taikka ammattiin tai ammattien ryhmään kuuluville työntekijöille tai itsenäisille ammatinharjoittajille kuoleman tai eloon jäämisen varalta taikka toiminnan lakkaamisen tai supistumisen varalta tai työhön liittyvän sairauden taikka työtapaturmien varalta.

Yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä ei sovelleta myöskään todistelua ja menettelyä koskeviin kysymyksiin, jollei asetuksen 18 artiklasta muuta johdu.¹⁴⁷ Sen sijaan *todistustaakkaa* koskevat kysymykset kuuluvat sopimusstatuuttiin siitä huolimatta, että ne ovat prosessuaalisia.¹⁴⁸ Luonnollisesti myöskään esineoikeuksia koskevat kysymykset (esimerkiksi kolmannen asema kollisiotilanteessa) eivät kuulu Rooman konvention tai Rooma I -asetuksen soveltamisalan piiriin, koska ne eivät lähtökohtaisesti ole sopimusoikeudellisia.

Vaikka lainvalintasääntöjen ulkopuolelle suljettava lista näyttää ensisilmäyksellä suhteellisen selkeältä, todellisuudessa se ei sitä kuitenkaan ole. Esimerkiksi sopimusneuvottelut ja niistä aiheutuneet vahingot (*culpa in contrahendo*) suljetaan nimenomaisesti soveltamisalan ulkopuolelle.¹⁴⁹ Sopimusneuvotteluilla ja niistä aiheutuneilla vahingoilla on kuitenkin merkittävä yhteys Rooma II -asetukseen. Silloin, jos asia sisältää sekä sopimukseen perustuvia että sopimuksen ulkoisia velvoitteita (esim. vahingonkorvauksia), sovellettava laki valitaan molempiin asioihin Rooma I -asetuksen perusteella.¹⁵⁰ Tällaisessa tilanteessa *myös sopimusneuvotteluista aiheutuneet vahingot* siis tulevat Rooma I -asetuksen soveltamisalan piiriin. Muussa tilanteessa sopimusneuvotteluista aiheutuneisiin vahinkoihin sovellettava laki määrätään Rooma II -asetuksen perusteella. Merkityksellisiä ovat myös soveltamisalan rajoitukset aviovarallisuus-, ja perintöstatuuttia koskevissa asioissa. Ne tulevat *osittain* yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen piiriin. Näitä käsitellään tarkemmin jatkossa. Myös *tietyt vakuutus sopimustyyppit* kuuluvat yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen¹⁵¹ soveltamisalaan muiden vakuutus sopimustyyppien jäädessä muiden lainvalintasääntöjen varaan (esim. Suomessa KvVakSopL).¹⁵² Vakuutus sopimuksia koskevaa lainvalintaa ei kuitenkaan käsitellä tässä yhteydessä tarkemmin.

Sopimuksen käsitteen ja sen laajuuden yhtenäinen tulkinta on ollut erityinen pulma Rooman konventiossa ja valitettavasti Rooma I -asetus ei tuonut tähän muutoksia. Yhdenmukaisen sopimuksen käsitteen määrittäminen on keskeistä, koska sopimuksen

---

¹⁴⁷ Rooma I -asetus 3.artikla. Todistelu ja menettely mielletään osaksi valtion julkisoikeutta. Ne eivät ole siviili- tai kauppaoikeudellisia asioita ja ne voitaisiin jo tällä perusteella jättää ilman nimenomaista mainintaa asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle.

¹⁴⁸ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 91.

¹⁴⁹ Rooma I -asetus 1.artikla i kohta; Rooma II -asetus 2. artikla.

¹⁵⁰ Heiss: Party Autonomy: The Fundamental Principle in European PIL of Contracts, s. 9.

¹⁵¹ Ks. Rooma I -asetus, 1. artikla j-kohta.

¹⁵² Vakuutus sopimusten lainvalintaa ei käsitellä aiheen laajuudesta johtuen tässä yhteydessä enempää.

käsitteen laajuus ratkaisee myös sovellettavan statuutin. Statuutti taas määrittelee lainvalintasäännön joka edelleen määrittelee sovellettavan lain. Kun yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä ei sovelleta esimerkiksi välityssopimuksiin tai sopimusneuvotteluista aiheutuneisiin vahinkoihin, seurauksena voi olla tilanne, jossa sopimus pilkkoutuu ja eri osat *sopimukseen olennaisesti liittyvistä seikoista* ratkaistaan eri maan lain perusteella ja mahdollisesti jopa eri valtion tuomioistuimessa.¹⁵³ Tämä ei ole ennustettavaa eikä takaa oikeusvarmuutta. Vaikka *dépeçage* sallitaan osapuolten välisessä lakiviittauksessa, objektiivisessa lainvalinnassa se on yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen tarkoituksen vastaista. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ideanahan oli luoda Eurooppaan oikeuden ja varmuuden alue, jossa lainvalinta on ennustettavaa ja osapuolten on mahdollista saada oikeussuojaa esimerkiksi varallisuusasemastaan riippumatta. Eri lakien sisällön selvittäminen, mahdollisten osaratkaisujen odottaminen ja oikeudenkäyntien tahallisen pitkittämisen mahdollistaminen aiheuttavat kustannuksia ja vievät aikaa. Erityisesti kuluttajilla tai pk-yrityksillä voi olla suuri kynnyks lähteä hakemaan oikeussuojaa ulkomailla, jos tällaisen riskin mahdollisuus on olemassa.

Yhdeksi yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ongelmaksi muodostuu siis kysymys siitä, mitkä ovat sopimukseen olennaisesti liittyviä seikkoja eli *mikä on sopimusstatuutin ulottuvuus*. Kysymys on siitä, *mitä sopimuksella tarkoitetaan*. Euroopan unionin tuomioistuimella on oikeus antaa ennakkoratkaisuja yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisesta. Roomana konvention aikana oikeuskirjallisuudessa on laajalti kannatettu sopimusveloitteen käsitteen sitomista *kansainvälisessä prosessioikeudessa* käytettyyn *sopimusta koskevan asian* -käsitteeseen.¹⁵⁴ Rooma I -asetus selvensi oikeustilaa sikäli, että sen johdanto-osassa nimenomaan edellytetään yhdenmukaista soveltamista Bryssel I- ja Rooma II -asetuksen kanssa.¹⁵⁵ Käytännössä sopimusveloitteen käsite myös täsmentyneä tulevassa oikeuskäytännössä.

---

¹⁵³ Ks. Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 128. Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä tällainen pilkkoutuminen *sopimuksen pätevyden, muodon ja sopimusehdon olemassaolon* osalta on ratkaistu ns. *hypoteettisen lain* mukaan. Sovellettava laki määräytyy sopimuksen pätevyden ja sopimusehdon sitovuuden osalta sen lain mukaan, jota sopimukseen olisi yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen perusteella sovellettu, jos sopimus olisi ollut pätevä. Sopimuksen muotoon sovelletaan edellä mainitun lisäksi *locus regit actum* -periaatetta.

¹⁵⁴ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 128. Ks. sopimusveloitteen käsitteestä EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön valossa Koulu: Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin 105-111.

¹⁵⁵ Rooma I -asetus, johdanto-osan 7. kohta.

7.3 Kiinteät lainvalintasäännöt ja lähimmän liittymän periaate

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt perustuvat kolmeen keskeiseen periaatteeseen¹⁵⁶:

- a) Lähimmän liittymän periaate
- b) Sopimusvapauden periaate
- c) Heikomman osapuolen suojaamisen periaate

Lakiviittauksen puuttuessa Rooma I -asetus ja myös Rooman konventio lähtevät siitä, että sopimukseen sovelletaan *lähimmän liittymän periaatetta*. Perusoletus on, että *luonteenomaisen suorituksen* tekevän osapuolen *asuinpaikan* laki muodostaa lähimmän liittymän.¹⁵⁷ Tällä tarkoitetaan sitä, että sopimukseen sovelletaan sen sopimusosapuolen asuinpaikan lakia, joka vastaa sopimuksen luonteenomaisesta suorituksesta. Luonteenomaisella suorituksella tarkoitetaan pääsääntöisesti muuta kuin rahasuoritusta. Esimerkiksi tavaran kaupassa luonteenomainen suoritus on myyjän velvollisuus luovuttaa tavara ja sen omistusoikeus ostajalle. Palvelusopimuksessa palvelun suorittaja vastaa luonteenomaisesta suorituksesta. Raha voi poikkeuksellisesti olla luonteenomainen suoritus esimerkiksi takauksissa, takuissa ja luotonantosopimuksissa.¹⁵⁸

Rooma I -asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään ns. kiinteistä lainvalintasäännöistä.¹⁵⁹ Suurin osa näistä säännöistä lähtee lähimmän liittymän mukaisesti ajatuksesta, että luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen *asuinpaikan*¹⁶⁰ laki on sopimukseen sovellettava laki.¹⁶¹ Oikeuskirjallisuudessa on kannatettu ajatusta siitä, että 4 artiklassa määritellyt kiinteät lainvalintasäännöt olisivat ns. *indisioita* tai *presumptioita* lähimmästä liittymästä. Jos muuta ei osoiteta, lähimpänä liittymänä pidetään kiinteiden lainvalintasääntöjen osoittamaa lakia. Indisioissa korostuu *sopimustyyppejä*:

---

¹⁵⁶ Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, s. 10.

¹⁵⁷ Rooma I -asetus 4. artikla 2. kohta.

¹⁵⁸ Hemmo: Sopimusoikeuden oppikirja, s. 556.

¹⁵⁹ Rooman konventio sisältää suppeamman listan indisioista. Ks. RK 4. artikla.

¹⁶⁰ Asuinpaikan määritelmästä ks. Rooma I -asetus 19. artikla.

¹⁶¹ Magnus: Article 4 Rome I regulation: The Applicable Law in the Absence of Choice, s. 33.

- a) irtaimen tavaran kauppasopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa myyjän asuinpaikka on;
- b) palvelun suorittamista koskevaan sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa palvelusuorittajan asuinpaikka on;
- c) esineoikeutta kiinteään omaisuuteen tai kiinteän omaisuuden vuokraamista koskevaan sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa kiinteä omaisuus sijaitsee;
- d) sen estämättä, mitä c alakohdassa säädetään, kiinteän omaisuuden vuokraamiseen tilapäiseen yksityiskäyttöön enintään kuudeksi peräkkäiseksi kuukaudeksi sovelletaan kuitenkin sen maan lakia, jossa vuokranantajan asuinpaikka on, jos vuokralainen on luonnollinen henkilö ja hänen asuinpaikkansa on samassa maassa (ns. *aikaosuusasuminen*);
- e) franchise-sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa toimiluvanhaltijan asuinpaikka on;
- f) jakelusopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa jakelijan asuinpaikka on;
- g) huutokaupalla tehtyyn irtaimen tavaran kauppasopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa huutokauppa pidetään, jos tämä maa voidaan määrittää;
- h) sopimukseen, joka on tehty sellaisen monenkeskisen järjestelmän puitteissa, joka saattaa yhteen direktiivin 2004/39/EY 4 artiklan 1 kohdan 17 alakohdassa tarkoitettuja rahoitusvälineitä koskevat useiden kolmansien osapuolten osto- ja myynti-intressit tai helpottaa niiden yhteen saattamista ehdottomien sääntöjen mukaisesti ja johon sovelletaan yhtä ainoaa lakia, sovelletaan kyseistä lakia.

Mikäli sopimusta ei voida luokitella johonkin tiettyyn sopimustyyppiin kuuluvaksi tai jos sopimuksen voidaan katsoa kuuluvan useampaan kuin yhteen erityiseen sopimustyyppiin, sovelletaan asetuksen pääsääntöä - lähimmän liittymän periaatetta - jolloin sopimuksen luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikan maan laki tulee sovellettavaksi. Jos tällaisia luonteenomaisia suorituksia on useita, sopimukselle luonteenomainen suoritus olisi määriteltävä ottaen huomioon sopimuksen *painopiste*. Tämäkin sääntö jättää varaa yksittäistapauksittain tapahtuvalle tulkinnalle.

Lähimmän liittymän periaate muodostaa takaportin kiinteiden lainvalintasääntöjen rinnalle. Periaatteen mukaan, jos kaikista tapaukseen liittyvistä olosuhteista ilmenee, että sopimus liittyy kiinteissä lainvalintasäännöissä tarkoitettua maata selvästi

läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.¹⁶² Kiinteät lainvalintasäännöt ovat *presumptioita* joita ei sovelleta, kun tapauksen olosuhteet selvästi osoittavat, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan.¹⁶³

Milloin sopimus sitten liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan? Suomalaisesta oikeuskäytännöstä voidaan esitellä Rovaniemen hovioikeuden ratkaisema tapaus S 01/626. Tapaukseen ei ole sovellettu yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä mutta tapaus otetaan kuitenkin esille, koska kyseessä oleva tapaus konkretisoi sitä ideaa, mikä sisältyy lähimmän liittymän periaatteeseen mutta myös sitä vaaraa, joka johtaa *homeward trendiin*.

Tapauksessa oli kysymys saksalaisten ostajien, A:n ja B:n sekä suomalaisten C:n ja D:n välisestä toimeksiantosopimuksesta. C ja D vastasivat toimeksiantosopimuksen luonteenomaisesta suorituksesta hankkimalla A:lle ja B:lle metsäkiinteistön Suomesta Sallan kunnasta A:n ja B:n lukuun. Tätä tarkoitusta varten suomalaiset C ja D olivat saaneet A:lta ja B:ltä käyttöönsä 300 000 Saksan markkaa. Osapuolten välillä syntyi riita sopimukseen perustuvan vahingon korvaamisesta. Hovioikeus totesi olevan riidatonta, että osapuolten välisen alkuperäisen sopimussuhteen päätarkoitus on ollut kiinteän omaisuuden hankkiminen A:lle ja B:lle Suomessa sijaitsevasta Sallan kunnasta. Suomalaiset C ja D katsoivat, että tehtyyn sopimukseen, sen pätevyyyteen ja moitittavuuteen oli sovellettava Saksan siviililakia. *Sopimus oli tehty Saksassa, se koski Saksan kansalaisia ja kaikki oleelliset toiminnot ja laiminlyönnot* olivat tapahtuneet Saksassa. Sopimus oli myös *vahvistettu saksalaisessa käräjäoikeudessa*. Hovioikeus totesi, että osapuolten välisellä sopimuksella on liittynytä Suomen ohella myös Saksaan, missä *saksalaiset A ja B asuvat* ja missä osapuolet mitä ilmeisimmin ovat alustavasti *sopineet kiinteistön hankkimisesta* ja missä A on *allekirjoittanut sopimuksen*. Nämä seikat eivät kuitenkaan osoita osapuolten välisellä sopimuksella olevan *selvästi läheisempää liittynytä* Saksaan kuin Suomeen ottaen huomioon, että *sopimuksen luonteenomainen suoritus on ollut tarkoitus täyttää Suomessa, jossa kiinteistöt sijaitsevat ja jossa C ja D asuvat*. Lisäksi 14.12.1995 päivätty kiinteistön määräalan lahjakirja on vahvistettu Suomessa. Edellä mainituin perustein osapuolten väliseen sopimussuhteeseen tulee lakiviittauksen puuttuessa soveltaa Suomen lakia.

Hovioikeuden ratkaisun perusteella lähintä liittynytä eivät muodostaneet sopimuksen tekopaikan laki (*lex contractus*), osapuolten kansalaisuus tai sopimuksen vahvistamismaa. Sen sijaan hovioikeus pitäytyi luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikan mukaisessa laissa. Luonteenomainen suoritus liittyi

---

¹⁶² Rooma I -asetus, 4 artikla 3. kohta.

¹⁶³ Bogdan: Contracts in Cyberspace and the New Regulation "Rome I", s. 221.

tässä tapauksessa aivan oikein kiinteistön hankkimiseen vastiketta vastaan. Ratkaisussa kiinnitettiin huomiota luonteenomaisen suorituksen *täyttämipaikan* lakiin, luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen *asuinpaikan* lakiin ja *kiinteistöjen sijaintipaikan* lakiin. Hovioikeus olisi voinut yksiselitteisesti pitäytyä luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikan laissa ja raskaahkot, kaikkiin mahdollisiin seikkoihin vetoavat perustelut kuulostavat siltä, että tuomioistuin on halunnut oman maansa lain tulevan sovellettavaksi selkeän liityntäsäännön osoittaman lain kustannuksella. Sen sijaan *oman maan kansalaisten* suosimisesta tuomioistuinta ei voida syyttää, koska Suomen lain soveltaminen oli suomalaisille C:lle ja D:lle epäedullinen vaihtoehto.

Rooma I -asetuksen järjestelmässä poikkeamista luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen asuinpaikan laista tai kiinteistä lainvalintasäännöistä tulisi sallia vain, jos *erityisen painavat perusteet* viittaavat läheisempään liityntään.¹⁶⁴ Tätä näkemystä voidaan ehdottomasti kannattaa, koska sillä on lainvalinnan selkeyttä ja ennustettavuutta vahvistava vaikutus.

8. Osittain yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle jäävät sopimustyytit; erityisesti jäämistöoikeudelliset sekä yhtiöoikeudelliset sopimukset

Rooman konventiossa ja Rooma I -asetuksessa suljetaan niiden soveltamisalan ulkopuolelle tietyt edellä mainitut sopimustyytit. Näitä sopimustyyppisiä ovat esimerkiksi perheoikeudelliset asiat, puolisoitten aviovarallisuussuhteita koskevat asiat sekä yhtiöoikeudelliset asiat. Käytännössä nämä sopimustyytit ovat aiheuttaneet tulkintavaikeuksia,¹⁶⁵ koska *vain osa* näihin sopimustyyppisiin liittyvistä kysymyksistä jää yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle jäävät aviovarallisuutta koskevat sopimukset kokonaisuudessaan mutta *vain osa perintö- ja yhtiöoikeutta* koskevista sopimuksista. Esimerkiksi kansainvälisistä perhe-, aviovarallisuus- ja perintösopimuksista muun muassa avioehtosopimukset, sopimukset lasten huollosta, elatuksesta ja tapaamisoikeudesta sekä jäämistöoikeudelliset sopimukset jäävät Rooman konvention ja

---

¹⁶⁴ Magnus: Article 4 Rome I regulation: The Applicable Law in the Absence of Choice, s. 30.

¹⁶⁵ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 130.

Rooma I -asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle kokonaisuudessaan.¹⁶⁶ Tällaisia sopimuksia koskevat lainvalintakysymykset jäävät ratkaistaviksi lakihierarkian mukaisesti joko muiden ylikansallisten konventioiden, direktiivien tai viime kädessä kansallisten lakien mukaisesti. Näitä asioita käsitellään jäljempänä kansallisiin lakeihin sisältyvien lainvalintasääntöjen yhteydessä. Tässä yhteydessä käsitellään perintöön ja yhtiöön liittyvien sopimusten lainvalintaa.

Perintöstatuutti ja yhtiöstatuutti ovat laajoja asiakokonaisuuksia, joihin liittyy erilaisia lainvalintatilanteita. Muistutan siitä, että tässä yhteydessä käsitellään ainoastaan niitä lainvalintasääntöjä, jotka liittyvät kyseisten statuuttien *sopimusoikeudelliseen* puoleen. Kuten jo mainittiin, perintöoikeudellisille ja yhtiöoikeudellisille sopimuksille on ominaista, että ne kuuluvat osittain yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen piiriin. Etenkin perintösopimuksia koskevien yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen sanamuoto viittaa siihen, että kaikki perintöoikeuteen liittyvät seikat on suljettu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle.¹⁶⁷ Näin ei kuitenkaan ole. Yhtiöoikeutta koskeva artikla on sanamuodoltaan selvempi; se ei anna suoraan kuvaa, jonka mukaan kaikenlaiset yhtiöoikeudelliset sopimukset jäävät sen soveltamisalueen ulkopuolelle.¹⁶⁸

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty näkemys, jonka mukaan yhtiö- ja jäämistöoikeudellisiin sopimuksiin sovellettava laki riippuu siitä, *keiden välillä sopimus on solmittu*.¹⁶⁹ Mikäli sopimussuhteen toisena osapuolena on muu kuin yksityishenkilö (esimerkiksi kuolinpesä tai toinen yhtiö), sopimukseen ei sovelleta yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä. Mutta, jos sopimus on solmittu *yksityishenkilöiden välillä*, lainvalinta määräytyy yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen mukaan. Esimerkiksi osakeyhtiön perustajien väliseen osakassopimukseen sekä lunastus- ja etuostosopimukseen sovelletaan yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä ts. Rooman konventiota tai Rooma I -asetusta.¹⁷⁰ Sen sijaan sopimukset yhtiön ja sen jäsenen välillä jäävät yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle eli niiden lainvalinta ratkaistaan muiden, käytännössä kansallisten lainvalintasääntöjen perusteella.¹⁷¹

---

¹⁶⁶ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 130.

¹⁶⁷ Ks. Rooma I -asetus 1. artikla 2(c) -kohta.

¹⁶⁸ Ks. Rooma I -asetus 1. artikla 2(f) -kohta.

¹⁶⁹ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 131.

¹⁷⁰ Savela: Suomen kansainvälinen yhtiöoikeus, s. 8.

¹⁷¹ Tätä ei kuitenkaan tule sekoittaa esimerkiksi siihen, että esimerkiksi sopimus kuluttajan ja yhtiön välillä kuuluu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisalaan. Tässä suhteessa kysymys on siitä, liittyykö sopimus *yhtiöoikeuden alaan* kuuluvaan asiaan.

Jäämistöä koskevissa sopimuksissa noudatetaan samaa periaatetta; kuolinpesän *osakkaiden väliset* sopimukset kuuluvat yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen piiriin mutta kuolinpesän ja sen osakkaan väliseen sopimukseen sovellettava laki ratkaistaan kansallisen jäämistöstatuutin tai muiden ylikansallisten lainvalintasääntöjen perusteella lakihierarkian mukaisesti.¹⁷² Esimerkiksi kuolinpesän ja sen osakkaan välinen kauppa ei kuulu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen piiriin, mutta osakkaiden välinen sopimus esimerkiksi kuolinpesän yhteishallinnosta kuuluu.¹⁷³

On epätodennäköistä, että kuolinpesän osakkaat tekisivät jonkin sellaisen sopimuksen, josta on olemassa presumptioita yhtenäistetyissä lainvalintasäännöissä. Useimmiten kuolinpesän osakkaat tuskin tekevät perittävän jäämistöön liittyvää franchising -sopimusta tai palvelusopimusta. Siksi kuolinpesän osakkaiden välisiin sopimuksiin tulee useimmiten sovellettavaksi yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen pääsääntö eli sen sopimuspuolen asuinmaan laki, joka vastaa sopimuksen luonteenomaisesta suorituksesta ja jos tällaista luonteenomaista suoritusta ei voida määrittää, *lähimmän liittymän periaate*.¹⁷⁴ Lähimmän liittymän periaate on jotakuinkin epämääräinen ja säännön tulkinta tapahtuu yksittäistapauksittain huomioon ottaen kaikki tapaukseen vaikuttavat kansainväliset kytkennät. Jos osakkaat ovat sopineet esimerkiksi kuolinpesän yhteishallinnosta, huomioon tulisi ottaa ainakin osakkaiden kansalaisuus, heidän koti- tai asuinpaikkansa, pesän omaisuuden sijainti ja muut sopimukseen olennaisesti vaikuttavat seikat.¹⁷⁵

Jos sopimus on tehty *kuolinpesän ja sen osakkaan* välillä, sopimus ei kuulu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisalaan. Tällöin sovellettavaksi tulevat pohjoismaisen perintökonvention¹⁷⁶ ja kansallisen lainsäädännön, PK:n mukaiset lainvalintasäännöt lakihierarkian mukaisesti. Pohjoismaista perintökonventiota sovelletaan missä tahansa Pohjoismaassa asuviin Pohjoismaiden kansalaisiin. Konvention mukaan perimyksen - ja siten myös perimyksen liittyvään sopimukseen -

---

¹⁷² Tätä näkemystä voidaan myös kritisoida. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen sanamuoto ei presumoi sitä, että kuolinpesän osakkaiden väliset sopimukset kuuluisivat yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisalaan. Vrt. yhtiöoikeudellisia sopimuksia koskevan poikkeuksen sanamuotoon.

¹⁷³ Koulu: Kansainvälinen varallisuusosoikeus pääpiirteittäin, s. 131. Suomessa sopimusvapaus perintöä koskevissa asioissa on kuitenkin rajoitettu. Ks. perintöä koskevista rajoituksista esim. Aarnio & Kangas: Suomen jäämistöoikeus I.

¹⁷⁴ Rooma I -asetus 4. artikla 2-4. kohta.

¹⁷⁵ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 187-191.

¹⁷⁶ SopS 21/1935 Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimus.

sovelletaan pääsääntöisesti sen Pohjoismaan lakia, *jossa perittävällä oli kuollessaan kotipaikka*.¹⁷⁷

Siten PK:n mukaan ratkaistaviksi jäävät kysymykset niissä tilanteissa, joissa sopimuksella on liittyä Suomeen ja Pohjoismaiden ulkopuolelle. PK:ssa lainvalintasäännöt määrittyvät yksityiskohtaisemmin kuin yhtenäistetyissä lainvalintasäännöissä. Keskeisiä liittyä ovat ensisijaisesti kotipaikka ja toissijaisesti kansalaisuus. Pääsääntö on pohjoismaisen perintökonvention mukainen: mikäli perittävä ei ole määrännyt perimyksen sovellettavasta laista, perimyksen sovelletaan sen valtion lakia, jossa perittävällä oli kuollessaan kotipaikka.¹⁷⁸ Tätä pääsääntöä ei kuitenkaan sovelleta, mikäli perittävä ei ole asunut kyseisessä maassa vähintään viittä vuotta ennen kuolemaansa, ellei hän ole kyseisen maan kansalainen.¹⁷⁹ Viiden vuoden aikarajan ei tarvitse siis täytyä, jos perittävä on sen maan kansalainen, johon hän muutti ennen kuolemaansa. PK:ssa on varauduttu myös tilanteeseen, jossa nämä edellytykset eivät täyty. Tällöin sovelletaan sen maan lakia, jonka kansalainen perittävä oli kuollessaan. Jos perittävällä kuitenkin oli kaikki seikat huomioon ottaen *olennaisesti läheisempi* yhteys toiseen valtioon kuin siihen, jonka kansalainen hän oli kuollessaan, sovelletaan tuon valtion lakia.¹⁸⁰ Pykälä ei ota kantaa niihin tilanteisiin, joissa perittävällä oli kaksoiskansalaisuus. Liittymävertailun jälkeen tällaisessa tilanteessa lienee perusteltua valita sen kansalaisuuden maa, johon perittävällä oli *läheisin yhteys*. Näin toimitaan myös niissä tilanteissa, joissa perittävällä ei ollut minkään valtion kansalaisuutta.¹⁸¹

Käytännössä perintöoikeudellisia sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt ovat monimutkaisia eikä asiaan perehtymättömällä ole välttämättä mahdollisuuksia lukea artiklatekstin ”rivien välistä” sopimuksen osapuolista riippuvia lainvalintasääntelyn eroja. Toisaalta voidaan myös kysyä, onko lainvalintasääntöjen eroilla käytännössä mitään merkitystä. Tuomioistuimilla on tapana löytää liittymäsääntö, joka mahdollistaa oman maan lain soveltamisen. Varsinkin yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen sanamuoto tekee *lex forin* maan lain valinnan helpoksi. Pohjoismaiseen

---

¹⁷⁷ SopS21/1935 Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan välinen perintöä, testamenttia ja pesänselvitystä koskeva sopimuksen 1. artikla. Ks. myös poikkeuksista ja niiden edellytyksistä.

¹⁷⁸ PK 26:5.1 §. Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 188. Kansainvälinen kehityssuunta näyttäisi olevan kotipaikkaperiaatteen vahvistuminen kansalaisuusperiaatteen kustannuksella.

¹⁷⁹ PK 26:5.2 §.

¹⁸⁰ PK 26:5.3 §.

¹⁸¹ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 190.

perintökonventioon ja PK:n sääntöihin sisällytetty periaate perittävän kotipaikan laista on kuitenkin vaikeammin syrjäytettävissä lex forin eduksi.

Euroopan komissio on tehnyt 14.10.2009 ehdotuksen neuvoston asetukseksi perintöä koskevista kansainvälisistä asioista, joka sisältää yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä eurooppalaista perimystä koskevissa asioissa. Asetuksen tarkoituksena on täyttää ne aukkotilanteet, joihin yhtenäistetyt lainvalintasäännöt ovat antaneet tilaa. Suomessa asetukseen suhtaudutaan myönteisesti.¹⁸² Tällä hetkellä on vielä epävarmaa, mikä on pohjoismaisen perintökonvention asema, mikäli asetus hyväksytään. Suomi ja Ruotsi ovat valmistelleet ehdotuksen, jonka mukaan pohjoismaista perintökonventiota sovellettaisiin Suomen ja Ruotsin välillä eurooppalaisesta asetuksesta huolimatta. Valtioneuvosto pitää kuitenkin epätodennäköisenä, että pohjoismaisen perintökonvention soveltamisen jatkaminen olisi mahdollista, mikäli asetus hyväksytään.

9. Kansalliset lait

9.1 Sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältävät kansalliset lait

Lakihierarkiasta seuraa, että mikäli lainvalintaongelman ratkaisua ei löydy ylikansallisista konventioista, direktiiveistä tai yhtenäistetyistä lainvalintasäännöistä, ratkaisua etsitään kansallisen lainsäädännön tasolta. Kansallisten lainvalintasääntöjen kohdalla tulee esille yhtenäistettyjen järjestelmien etu; sovellettava laki on sama riippumatta siitä, minkä maan tuomioistuimessa asia käsitellään. Mikäli lainvalinta ratkaistaan kansallisten lainvalintasääntöjen perusteella, sovellettavaksi laiksi voi valikoitua periaatteessa minkä maan tahansa laki riippuen tuomioistuinmaan kansainvälisyksityisoikeudellisista säännöistä.

Kansainvälinen yhteistyö on vähentänyt tarvetta kansallisille lainvalintasäännöille. Etenkin yhtenäistetyt lainvalintasäännöt kattavat suurimman osan erilaisista sopimussuhteista ja siksi kansallisella tuomioistuimella harvenevissa määrin tarvitsee kajota puhtaasti kansallisiin lainvalintasääntöihin. Lakiyhteistyön tuottamat säännöt eivät kuitenkaan ole aukottomia. Esimerkiksi CISGiä ei sovelleta pääsääntöisesti

---

¹⁸² LaVL 20/2011 vp. Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (kansainväliset perintöasiat).

muuhun kuin tavaran kauppaan ja yhtenäistetyt lainvalintasäännöt sulkevat ulkopuolelleen mm. aviopuolisoiden väliset sopimussuhteet, perheoikeudelliset sopimussuhteet (esim. sopimus lapsen hullosta ja tapaamisoikeudesta), vekselit, shekit ja nimennäisvelkakirjat, välityssopimukset ja oikeuspaikkasopimukset. Unohtaa ei tietenkään sovi niitä edellä käsiteltyjä sopimuksia, jotka jäävät *osittain* yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle; perintösopimuksia ja yhtiöoikeudellisia sopimuksia. Silti edelleen on olemassa tiettyjä sopimustyyppisiä, joita ei ole säännelty ylikansallisesti. Tällaisia sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy kansallisiin lakeihin. Esitysteknisistä syistä edellisessä kappaleessa esitettiin jo PK:n sisältyvää sääntelyä.

Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen tieltä kumottu KvSopL oli luonteeltaan yleislaki, *lex generalis*.¹⁸³ KvSopL säännökset olivat toissijaisia siten, että erityislaissa, *lex specialiksessa* olevat lainvalintasäännökset syrjäyttivät ne. Koska laki on kumottu, sillä ei ole enää käytännön merkitystä. Teoreettisesti se voi vielä tulla sovellettavaksi sopimukseen, jotka ovat syntyneet ennen yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen voimaantuloa mutta käytännössä näin pitkät sopimukset lienevät erittäin harvinaisia.

KvSopL aikana erityisiä sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyi useisiin erityislakeihin.¹⁸⁴ Lakiyhteistyön tuloksena osa näistä on kumottu mutta merkityksellisiä *puhtaasti kansallisia* lakeja ovat edelleen:

- Laki eräisiin kansainvälisluonteisiin vakuutusopimukseen sovellettavasta laista (91/1993)
- Merilaki (674/1994)
- Vekselilaki (242/1932)
- Shekkilaki (244/1932)
- Laki ulkomaisista vakuutusyhtiöistä (398/1995)
- Merimieslaki (423/1978)
- Merityöaikalaki (296/1976)

---

¹⁸³ KvSopL on kumottiin Rooman konvention voimaansaattamisen yhteydessä 1.4.1999 lailla kansainvälisluonteisiin sopimukseen sovellettavasta laista annetun lain kumoamisesta (KvSopKuL).

¹⁸⁴ Nämä lait ovat löydettävissä asianomaisesta hallituksen esityksestä: HE 103/1998 Hallituksen esitys Eduskunnalle Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

- Laki työajasta kotimaanliikenteen aluksissa (248/1982)
- Merimiesten vuosilomalaki (433/1984)
- Tiekuljetussopimuslaki (345/1979)

KvSopL ei kuitenkaan luetellut tyhjentävästi niitä kansallisia lakeja, joihin sisältyy lainvalintasääntöjä kansainväliskytkentäisten tilanteiden varalle. Edellä on jo käsitelty PK:ta ja käytännössä keskeinen kansallinen säädös on AL. AL:ssa säädellään aviopuolisoiden välisten sopimusten lainvalintaa kansainvälisessä avioliitossa. Seuraavassa käsitellään tarkemmin tätä kysymystä.

9.2 Aviovarallisuutta koskevien sopimusten lainvalinta

Suomessa puolisoitten aviovarallisuussuhteita säätelee AL, joka sisältää nimenomaisia lainvalintasääntöjä kansainväliskytkentäisten tilanteiden varalle. Aviovarallisuussuhteet sisältävät myös *aviopuolisoiden väliset sopimussuhteet*. Siten AL:n perusteella ratkaistaan myös kysymykset puolisoitten oikeudesta tehdä avioliiton varallisuussuhteita koskevia oikeustoimia, kuten avioehtosopimuksia¹⁸⁵ myös kansainvälisessä tilanteessa. Koska aviovarallisuussuhteet on rajattu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle, lainvalintaa ohjaavia sääntöjä tulee etsiä kansainvälisistä konventioista sekä kansallisista laeista. Aviopuolisoiden keskinäisiä sopimuksia koskevia sääntöjä löytyy *sekä AL:sta että pohjoismaisesta avioliittokonventiosta*.¹⁸⁶ Pohjoismaista avioliittokonventiota (kuten Pohjoismaista perintökönventiotakin) sovelletaan suomalaisen ja jonkin toisen pohjoismaalaisen puolison väliseen aviovarallisuussuhteeseen, kun taas AL tulee sovellettavaksi suomalaisen ja Pohjoismaiden ulkopuolelta olevan puolison väliseen aviovarallisuussuhteeseen.¹⁸⁷

AL:ssa puolisoitten aviovarallisuussuhteisiin sovellettava laki määräytyy *kotipaikkaperiaatteen* mukaan. Siten aviopuolisoiden väliseen sopimukseen sovelletaan

¹⁸⁵ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 93.

¹⁸⁶ SopS 20/1931 Avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävä, Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken Tukholmassa 6 päivänä helmikuuta 1931 tehty sopimus sekä siihen liittyvät loppupöytäkirja ja Suomen ja Tanskan hallitusten välinen, 9 päivänä kesäkuuta 1931 käyty noottienvaihto.

¹⁸⁷ Niissä tilanteissa, joissa aviovarallisuutta koskeva sopimus on tehty ennen nykyisen AL:n voimaantuloa, sovelletaan lakia eräistä kansainvälisluonteisista perhesuhteista (KPL). Sen 14.2§:n mukaan puolisoitten aviovarallisuussuhteisiin, joihin myös puolisoitten väliset sopimukset kuuluvat, sovelletaan sen valtion lakia, johon mies avioliittoa päätettäessä kuului.

pääsääntöisesti sen maan lakia, jossa aviopuolisoiden kotipaikka on. Lain lähtökohdaksi on otettu ns. vaihtuvan kotipaikan periaate:¹⁸⁸

Avioliiton varallisuussuhteisiin sovelletaan sen valtion lakia, johon kummallekin puolisolle muodostui kotipaikka avioliiton solmimisen jälkeen.

Jos puolisoiden kotipaikka on myöhemmin siirtynyt toiseen valtioon, sovelletaan sen valtion lakia, jos puoliset ovat asuneet siellä vähintään viisi vuotta. Kyseisen valtion lakia sovelletaan kuitenkin välittömästi kotipaikan saamisesta alkaen, jos puolisoilla on aiemmin avioliiton aikana ollut siinä valtiossa kotipaikka tai jos kumpikin on sen valtion kansalainen.¹⁸⁹

Lähtökohta on, että aviopuolisoiden väliseen sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa molemmilla aviopuolisilla on kotipaikka. Sovellettava laki voi kuitenkin muuttua, jos molempien puolisoiden kotipaikka muodostuu toiseen maahan esimerkiksi muuton seurauksena. Kotipaikan on kuitenkin muodostuttava samaan valtioon eikä sovellettava laki voi muuttua tilanteessa, jossa vain toinen puolisoista muuttaa tai puoliset muuttavat eri maihin.¹⁹⁰ Sovellettavan lain muuttuminen edellyttää kuitenkin viiden vuoden asumista uudessa maassa. Lain välitön muuttuminen on mahdollista tilanteessa, jossa puoliset muuttavat maahan, jossa puolisoilla on aiemmin ollut kotipaikka. Tämä tilanne koskee esimerkiksi paluumuuttajia.¹⁹¹

AL 129.3 §:ssä on säädetty tilanteista, joissa sovellettava laki ei muutu molempien puolisoiden kotipaikan vaihdoksesta huolimatta. Pykälässä toistetaan puolisoiden välinen sopimusvapauden periaate; sovellettava laki ei muutu, jos puoliset ovat tehneet lakiviittauksen.¹⁹² Pykälän 2. kohdan mukaan sovellettava laki ei muutu myöskään enää silloin, kun puolisolle on avioliiton purkautumisen, asumuseron tai avioeroasian vireilläolon vuoksi syntynyt oikeus vaatia ositusta ennen sitä ajankohtaa, jolloin toisen valtion laki tulisi sovellettavaksi.¹⁹³ Mikäli aviopuolisille ei ole missään vaiheessa syntynyt kotipaikkaa samaan valtioon, sovelletaan *lähimmän liittymän periaatetta*.¹⁹⁴ Lähimmän liittymän periaatteen soveltaminen on aina yksittäistapauksellista kokonaisharkintaa. Arviointi tulisi tehdä molempien puolisoiden näkökulmasta

---

¹⁸⁸ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 113.

¹⁸⁹ AL 129 §.

¹⁹⁰ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 114.

¹⁹¹ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 115.

¹⁹² AL 129.3 § 1. kohta.

¹⁹³ AL 129.3 § 2. kohta.

¹⁹⁴ AL 129.4 §.

huomioon ottaen muun muassa se, missä he viettävät yhteiselämää, puolisuuden kansalaisuus ja heidän omaisuutensa sijaintipaikat.¹⁹⁵

Puolisoiden väliseen sopimukseen sovellettava laki määräytyy eri periaatteella, kun kyse on *pohjoismaisten aviopuolisoiden* välisestä sopimuksesta. Tämä koskee Pohjoismaissa asuvia Pohjoismaiden kansalaisia. Näiden puolisuuden välisiä suhteita säätelee edellä mainittu pohjoismaainen avioliittokonventio. Konvention mukaan pohjoismaisten puolisuuden väliseen sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, johon puoliset ensiksi asettuivat asumaan. Jos he myöhemmin muuttavat toiseen maahan ja asuvat siellä vähintään kahden vuoden ajan, sovellettava laki muuttuu samoja periaatteita noudattaen kuin Suomen AL:n järjestelmässä.¹⁹⁶ Puolisoiden ei kuitenkaan tarvitse muuton tapahtuessa asua yhdessä, kunhan he vain muuttavat samaan maahan.¹⁹⁷

Mikäli aviopuolisot tekevät sopimuksen, joiden ei voida katsoa koskevan heidän aviovarallisuuteen liittyviä suhteitaan, lainvalinta määräytyy sopimustyyppistä riippuen ylikansallisten konventioiden, yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen tai kansallisten lainvalintasääntöjen mukaisesti. Tällainen sopimussuhde ei koske puolisuuden välisiä aviovarallisuussuhteita eivätkä aviopuolisot solmi sopimusta puolison ominaisuudessa. Tällainen soveltaminen voisi antaa avioliitolle sen tarkoitusta vastaamattomia seurauksia.

10. Sovellettavaa sääntöä ei ole – esimerkkinä IPR -sopimukset

Jokela on todennut, että oikeusaukkojen olemassaolo johtuu siitä, että lainsäätäjät ei voi ennakoita kaikkia elävässä elämässä sattuvia konfliktitilanteita.¹⁹⁸ Kansainvälisessä yksityisoikeudessa aukkotilanteiden voidaan nähdä johtuvat myös erityisesti siitä, että lainsäätäjät on rajannut lain soveltamisaluetta ja lainvalintasääntöjen laajuutta (statuuttiajattelu) ja nämä säännöt pirstaloituvat ympäri oikeusjärjestelmää. Tällöin tiettyjä kysymyksiä jää lain sanamuodon ulkopuolelle tai ne voivat olla erittäin

---

¹⁹⁵ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 118.

¹⁹⁶ Asetus 105/2008 Tasavallan presidentin asetus Pohjoismaiden välillä tehdyn avioliittoa, lapseksiottamista ja holhousta koskevia kansainvälisyksityisoikeudellisia määräyksiä sisältävän sopimuksen muuttamisesta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta sekä sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

¹⁹⁷ Mikkola: Kansainvälinen avioliitto- ja jäämistöoikeus, s. 116.

¹⁹⁸ Jokela: Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta, s. 119.

tulkinnanvaraisia. Sopimuksia koskevissa lainvalintatilanteista aukkotilanteen esimerkkinä voidaan käyttää IPR -sopimuksia. Niiden merkitys on huomattava nykypäivän liike-elämässä. IPR -sopimus voi olla esimerkiksi lisenssisopimus, sopimus tekijänoikeuden luovuttamisesta tai sopimus oikeudesta käyttää jonkun toisen luomaa tavaramerkkiä tai toiminimeä.

Kansainväliskytkentäisen IPR -sopimuksen lainvalinta on selkeä silloin, kun osapuolet ovat tehneet pätevän lakiviittauksen sovellettavasta laista. Tilanne on jälleen ongelmallinen niissä tilanteissa, joissa lakiviittausta ei ole tehty. Ne IPR -asioita käsittelevät ylikansalliset konventiot¹⁹⁹, jotka Suomi on ratifioinut, eivät sisällä lainvalintasääntöjä IPR -sopimuksia koskien. Etenkin Euroopan unionin piirissä aineellista lainsäädäntöä on pyritty harmonisoimaan jäsenmaiden kesken. Kuitenkin immateriaalioikeuksia koskevista asioista annetut direktiivit ja asetukset²⁰⁰ vaikenevat IPR -sopimuksia koskevasta lainvalinnasta. Sen enempää kansalliset laitkaan eivät sisällä säännöksiä asiasta.

Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä IPR -sopimuksia koskevaa kiinteää lainvalintasääntöä ei ole sisällytetty Rooman konventioon. Sen sijaan Rooma I -asetuksen valmisteluvaiheessa siitä oli jo muotoiltu nimenomainen artikla mutta se päätettiin kuitenkin jättää lopullisen Rooma I -asetuksen ulkopuolelle.²⁰¹ Immateriaalioikeuksia sisältäville sopimuksille on ominaista, että ne sisältävät immateriaalioikeuden ohella usein myös muita suoritteita, kuten palveluita. Immateriaalioikeudet voivat olla myös osa esimerkiksi franchise -sopimusta. Ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty, että yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä immateriaalioikeuksia sisältävien sopimusten lainvalintaratkaisu tehdään *sopimuksen pääpainon* perusteella.²⁰² Siten esimerkiksi franchise -sopimukseen, joka sisältää immateriaalioikeuksia sovelletaan franchise -sopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä. Sopimuksen pääpaino on tällöin franchise -toiminnassa. Immateriaalioikeutta ei siis pilkota ulos muusta sopimuksesta. Kysymys

---

¹⁹⁹ Suomi on liittynyt esimerkiksi teollismallien kansainvälistä rekisteröintiä koskevaan Haagin sopimukseen, teollisoikeuksia koskevaan Pariisin yleissopimukseen, tekijänoikeuksia käsittelevään Bernin yleissopimukseen, yleismaailmalliseen tekijänoikeussopimukseen eli ns. maailmankonventioon sekä TRIPS -sopimukseen. Ks. näiden valtiosopimusten merkityksestä tarkemmin Haarmann: Immateriaalioikeus.

²⁰⁰ Ks. annetuista asetuksista ja direktiiveistä Haarmann: Immateriaalioikeus, s. 28-34.

²⁰¹ Nishitani: Contracts Concerning Intellectual Property Rights, s. 53. Artiklan sanamuodon mukaan ”a contract relating to intellectual or industrial property rights shall be governed by the law of the country in which the person who transfers or assigns the rights has his habitual residence.”

²⁰² Nishitani: Contracts Concerning Intellectual Property Rights, s. 65.

siitä, minkä maan lakia sovelletaan sopimukseen, jonka pääpaino on IPR -oikeuksissa, jää kuitenkin tällä perusteella avoimeksi.

Suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa on esitetty eriäviä mielipiteitä siitä, miten lainvalinta -aukot tulisi ratkaista. Ensinnäkin Jokela on todennut jo 1960 -luvulla, että *yksilöimismetodi* on toissijainen periaate silloin, kun lakiviittausta ei ole.²⁰³ Yksilöimismetodilla tarkoitetaan jo paljon käsiteltyä lähimmän liittymän periaatetta, jonka lähtökohtaisesti oletetaan olevan luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen liike- tai kotipaikan laki.²⁰⁴ Klami on todennut, että koska yhtenäistetyillä lainvalintasäännöillä ei ole taannehtivaa vaikutusta, *KvSopL esitöineen* tulisi ottaa huomioon kotimaisena tulkinta-aineistona.²⁰⁵ Myös KvSopL:ssa lähdettiin lähimmän liittymän periaatteesta. Koulu sen sijaan esittää, että käytännössä tuomioistuimet seuraavat yhtenäistettyjä lainvalintasääntöjä, koska se on helpoin tapa täyttää soveltamisaukko.²⁰⁶

IPR -sopimuksia ei ole tarkoitettu jättää yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle ja siksi niitä koskevat tilanteet tulisi ratkaista yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen pääsäännön perusteella. Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä pääsääntönä on *luonteenomaisesta suorituksesta* vastaavan osapuolen asuinpaikan laki.²⁰⁷ Ennustettavuuden nimissä lähtökohtana tulisi olla immateriaalioikeuden haltijan/luovuttajan asuinmaan laki, koska tämä sopimuspuoli vastaa sopimuksen *luonteenomaisesta suorituksesta*.

Käytännössä lakihierarkialla ei ole tässä suhteessa merkitystä, koska käytettiinpä lainvalintaratkaisun tekemiseen mitä tahansa edellä mainituista peruslähtökohdista, lähtökohta on aina lähimmän liittymän periaate, toisin sanoen luonteenomaisesta suorituksesta vastaavan osapuolen koti-, asuin- tai liikepaikan laki.²⁰⁸ Vaikka Jokela on todennut, että ”aukkotapauksessa ei harkinnan pohjana ole mitään oikeussäännöstä, vaan tuomari luo lain tällaisessa tapauksessa itse”²⁰⁹, yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen presumointi on kuitenkin perusteltua ennustettavuuden ja yhdenmukaisen soveltamisen turvaamiseksi.

---

²⁰³ Jokela: Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta, s. 241.

²⁰⁴ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 96.

²⁰⁵ Klami & Kuisma: Suomen kansainvälinen yksityisoikeus, s. 90.

²⁰⁶ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 131.

²⁰⁷ Rooma I -asetus 4. artikla 2. kohta. Ks. siitä, mikä muodostaa luonteenomaisen suorituksen IPR -sopimuksissa Nishitani: *Contracts Concerning Intellectual Property Rights*, s. 65-70.

²⁰⁸ Sen sijaan koti-, asuin- ja liikepaikan määrittämisellä voi olla merkittäviä vaikutuksia lainvalintaan. Suomessa näiden käsitteiden erotteluun suhtaudutaan kuitenkin lähtökohtaisesti kielteisesti.

²⁰⁹ Jokela: Irtaimen kaupasta kansainvälisen yksityisoikeuden kannalta, s. 119.

Lainvalinnan kannalta keskeiseksi voi muodostua se, miten lainkäyttäjä *kvalifioi* oikeussuhteen. Kvalifiointihan tapahtuu *lex forin* mukaan²¹⁰, jolloin tuomioistuimella on periaatteessa mahdollisuus ohjata sovellettavan lain valikoitumista kvalifioimalla asia niin, että sovellettava sääntö osoittaa tuomioistuimen haluamaan lakiin. Immateriaalioikeudet käsitetään perinteisesti *irtaimeksi omaisuudeksi*. Tällöin immateriaalioikeuksille on löydettävissä suoraan lainvalintasääntö yhtenäistetyistä lainvalintajärjestelmästä: ”Irtaimen tavaran kauppasopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa myyjän asuinpaikka on”.²¹¹ Jos tuomioistuin sen sijaan kvalifioi oikeussuhteen esimerkiksi puhtaasti palvelusopimukseksi, lainvalinta määräytyy palvelun suorittajan asuinpaikan mukaisesti.²¹² Lainkäyttäjälle jää tällöin käytännössä harkintavaltaa valita sopimussuhteeseen sovellettava laki riippuen siitä, millainen merkitys oikeussuhteelle annetaan.

Euroopan unionin tuomioistuin on kuitenkin antanut yhden IPR -sopimuksia koskevan ennakkotapauksen, joka rajoittaa kansallisen tuomioistuimen ”kvalifioimisvaltaa”. Tapauksessa *Falco Privatstiftung ja Thomas Rabitsch v Giseli Weller-Lindhorst*²¹³ Euroopan unionin tuomioistuin linjasi, että sellainen ”sopimus, jolla teollis- ja tekijänoikeuden haltija myöntää sopimuskumppanilleen oikeuden kyseisen oikeuden käyttöön maksua vastaan, ei ole tässä säännöksessä tarkoitettu palveluja koskeva sopimus”. Ratkaisu perustui tuomioistuimen toimivaltaa koskevaan Bryssel I -asetuksen tulkintaan mutta ennakkoratkaisu on käyttökelpoinen myös IPR -sopimuksen käsitteen määrittelyssä yhdenmukaisen tulkinnan mukaisesti.

11. Erityissäännellyt sopimustyypit

11.1 Yleistä

Aiemmin on jo käsitelty lakiviittauksen laajuutta ja sen rajoituksia. Ns. erityissäännelyihin sopimustyyppeihin, *työ- ja kuluttajasopimuksiin*, sisältyy kuitenkin tiettyjä erityispiirteitä, joita on tarkoituksenmukaista käsitellä yhtenä kokonaisuutena. Siksi tässä yhteydessä palataan vielä osittain lakiviittausta ja sen rajoituksia koskevaan sääntelyyn.

---

²¹⁰ Pålsson: Romkonventionen. Tillämplig lag för avtalsförpliktelser, s. 32.

²¹¹ Rooma I -asetus 4. artikla 1(a) -kohta.

²¹² Rooma I -asetus 4. artikla 1(b)-kohta.

²¹³ Asia C-533/07, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 27. tammikuuta 2009.

Myös erityissäännellyissä sopimustyypeissä lakiviittaus on sallittu osapuolten tahdonautonomian periaatteen mukaisesti. Kuten aikaisemmin on mainittu, yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen yksi kantavia periaatteita on heikomman osapuolen suojaaminen ja siksi lakiviittauksen laajuutta kuitenkin rajoitetaan järjestelmässä voimakkaasti. Sopimussuhteen heikommiksi osapuoliksi ymmärretään vakiintuneesti kuluttajat sekä työntekijät. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen lisäksi myös CISG tuntee heikomman suojan mutta rajoitetummin. CISG ei ole soveltamisalaltaan yhtä laaja kuin yhtenäistetyt lainvalintasäännöt eikä sitä sovelleta lainkaan esimerkiksi työsopimuksiin. Sen sijaan CISG voi tulla rajoitetusti sovellettavaksi kuluttajasopimuksissa.

Etenkin yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä pyritään eliminoimaan tilanteita, joissa vahvempi osapuoli saa asemansa perusteella sidottua heikomman osapuolen hänelle epäedullisiin sopimusehtoihin. Tätä säädellään kiinteillä lainvalintasäännöillä sekä rajoittamalla lakiviittauksen laajuutta. Vahva pääsääntö on, että heikommassa asemassa olevalta ei voida viedä sitä suojaa, jonka hän saisi silloin, *jos sovellettaisiin objektiivisesti määräytyvän lain säännöksiä*. Seuraavassa tarkastellaan sitä erityissääntelyä, joka koskee kuluttaja- ja työsopimuksia koskevaa lainvalintaa.

11.2 Lainvalinta ja kuluttajasopimukset

Kuluttajasopimuksille on ominaista, että niitä säädellään lakihierarkkisesti monella tasolla.²¹⁴ Kuluttajasopimuksia koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy ensisijaisesti yhtenäistettyihin lainvalintasääntöihin mutta myös direktiiveihin ja niiden kautta kansallisiin lakeihin. Osa kansallisista laeista perustuu direktiiveihin, osa taas on puhtaasti Suomen ”sisäistä lainsäädäntöä”. Kuten aiemmin jo mainittiin, myös CISG voi poikkeuksellisesti tulla sovellettavaksi kuluttajiin. CISGin kuluttajakäsite on itse asiassa hyvin samankaltainen yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen kuluttajakäsitteen kanssa.²¹⁵

---

²¹⁴ Ragno: The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation, s. 158.

²¹⁵ Ragno: The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation, s. 134.

Kuluttajasopimuksiin sovelletaan Suomessa hyvin vahvana pääsääntönä aina *kuluttajan asuinpaikan* lakia. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen mukaan kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan väliseen suhteeseen sovelletaan sen maan lakia, jossa kuluttajan asuinpaikka on.²¹⁶ Tällä varmistetaan se, että elinkeinonharjoittaja ei pysty kiertämään kuluttajan asuinmaassa kuluttajan suojaksi säädettyä pakottavaa lainsäädäntöä. Rooma I -asetuksessa tietyt kuluttajasopimukset on kuitenkin suljettu asetuksen soveltamisalan ulkopuolelle, esimerkiksi kuluttajaa koskevat kuljetussopimukset ns. pakettimatkoja lukuun ottamatta, sekä sopimukset joiden kohteena on jatkuva oikeus kiinteään omaisuuteen.²¹⁷ Tällaisissa tilanteissa lakihierarkian mukaisesti sovellettaviksi tulevat kansalliset lainvalintasäännöt. Tällöin sovellettavaksi tulee kansallinen KSL. Suomen KSL:ssa kuitenkin säädetään, että laissa tarkoitettuihin kuluttajasopimuksiin sovellettava laki määräytyy Rooman konvention mukaisesti.²¹⁸ Näin myös siinä tapauksessa, että kuluttajasopimus ei kuulu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisalaan.²¹⁹ Siten kuluttajasopimuksiin sovellettava laki Suomessa määräytyy pääsääntöisesti aina yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen mukaisesti, jolloin sovellettavaksi laiksi tulee kuluttajan asuinmaan laki kuluttajasopimustyyppistä riippumatta.²²⁰

Yhtenäistetyissä lainvalintasäännöissä kuluttajan asuinmaan lain soveltamiselle on säädetty tietyt elinkeinonharjoittajaa suojaavat edellytykset:

- a) elinkeinonharjoittajan tulee harjoittaa kaupallista tai ammattitoimintaansa maassa, jossa kuluttajan asuinpaikka on, tai
- b) suunnata millä tahansa tavalla tällaista toimintaa kyseiseen maahan tai useisiin maihin kyseinen maa mukaan lukien.²²¹

Koulu kutsuu tätä markkinointikriteeriksi.²²² Näillä säännöillä pyritään ehkäisemään tilanteita, joissa kuluttajaa vahvasti suosiva lainvalintaratkaisu olisi elinkeinonharjoittajan kannalta kohtuuton. Tällainen tilanne voi olla kyseessä

---

²¹⁶ Rooma I -asetus 6. artikla. Sen sijaan Rooman konventiossa on suuri määrä kuluttajasopimuksia koskevia poikkeuksia, joihin konventiota ei sovelleta. Rooman konventio koskee lähinnä aineellisen tavaran ja palveluiden kauppaa. Ks. tarkemmin Ragno: *The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation*, s. 139.

²¹⁷ Ks. Rooma I -asetus 6. artikla 4. kohta.

²¹⁸ KSL 12:1f §.

²¹⁹ KSL 12:1f §; Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 172.

²²⁰ KSL:ssa käytetään termiä Rooman konventio mutta analogisesti soveltamisalue voitaneen ulottaa myös Rooma I -asetukseen.

²²¹ Rooma I -asetus 6. artikla.

²²² Koulu: *Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin*, s. 175.

esimerkiksi silloin, kun kuluttaja ostaa tuotteen tai palvelun kotimaansa ulkopuolella esimerkiksi lomamatkalla tai vakinaisesta asuinmaastaan internet -kaupasta. Elinkeinonharjoittajan kannalta olisi kohtuutonta, jos hän joutuisi osalliseksi riita-asiaan maassa, johon elinkeinonharjoittaja ei ole millään tavalla suunnannut liiketoimiaan. Internetin välityksellä solmittavat kaupat mahdollistavat jopa sen, ettei elinkeinonharjoittaja ole ikinä kuullutkaan kyseisestä maasta. Mikäli Suomessa asuva kuluttaja on tilannut tuotteen esimerkiksi Trinidad & Tobagossa internet-kauppa harjoittavalta elinkeinonharjoittajalta, joka ei millään tavalla ole suunnannut liiketoimiaan Suomeen, olisi kohtuutonta, että elinkeinonharjoittaja joutuisi osalliseksi riita-asiaan, johon sovellettaisiin täysin odottamatonta, Suomen lakia vain sen takia, että kuluttaja on sattunut löytämään kyseisen internet-kaupan.²²³ Elinkeinonharjoittajan tulee kuitenkin aina varautua siihen, että sen maan laki, johon hän suuntaa liiketoimiaan, voi tulla sovellettavaksi kun sopimuksen toisena osapuolena on kuluttaja.

Kuten aiemmin on jo mainittu, lakiviittaus kuluttajasopimuksissa on pääsääntöisesti sallittu.²²⁴ Lakiviittauksen laajuutta kuitenkin rajoitetaan kuluttajan eduksi. Lakiviittaus ei saa johtaa siihen, että kuluttaja menettää hänelle sellaisin säännöksiin annetun suojan, joista ei voida sopimuksin poiketa sen lain mukaan, jota lakiviittauksen puuttuessa olisi sovellettu.²²⁵ Tällä tarkoitetaan käytännössä sitä, etteivät osapuolet voi kiertää kuluttajan asuinmaan pakottavan lainsäädännön tarjoamaa suojaa. Sen sijaan lakiviittaus saa aikaan sen, että muutoin sopimukseen sovelletaan lakiviittauksen tarkoittaman oikeusjärjestyksen tahdonvaltaisia säännöksiä.²²⁶ Tuomioistuin joutuu tällöin suorittamaan edullisemmuusvertailun, jossa ”kahta oikeusjärjestystä, sovittua ja objektiivisesti määrättyä verrataan keskenään kuluttajalle edullisimman lopputuloksen löytämiseksi”.²²⁷

Jotta kuluttajasopimuksia koskevia erityissäännöksiä voitaisiin soveltaa, kysymyksessä tulee olla kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välinen sopimus. Oikeuskirjallisuudessa ja

---

²²³ Rooma I -asetus ei siten suojaa tällaisia ”aktiivisia kuluttajia”. Markkinointikriteeri tarkoittaa sitä, että vain elinkeinonharjoittajan aktiivisen markkinoinnin kohteena olevaa ”passiivista kuluttajaa” suojataan. Ks. Ragno (2009): *The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation*, s. 146; sekä Rooma I -asetuksen johdannon 25. kohta.

²²⁴ Rooma I -asetus 4. artikla 2. kohta.

²²⁵ Rooma I -asetus 4. artikla 2. kohta.

²²⁶ Koulu: *Kansainvälinen varallisuus-oikeus pääpiirteittäin*, s. 173.

²²⁷ Koulu: *Kansainvälinen varallisuus-oikeus pääpiirteittäin*, s. 173.

oikeuskäytännössä on pohdittu sitä, mitä kuluttajalla tarkoitetaan.²²⁸ Oikeuskirjallisuudessa kuluttajakäsitteen määrittelyyn on haettu tukea Bryssel I -asetuksen mukaisesta kuluttaja-asian määritelmästä. Tämä on varmasti perusteltua yhtenäisten käsitteiden luomisen näkökulmasta. Tapauksessa *Benincasa vs. Dentalkit Srl* yhteisön tuomioistuin linjasi, että kuluttajalla tarkoitetaan yksityistä henkilöä, joka ei harjoita ammatti- tai elinkeinotoimintaa eikä tule sitä harjoittamaan lähitulevaisuudessa ja joka solmii sopimuksen yksityisten kulutustarpeidensa tyydyttämiseksi.²²⁹ Myös kotimaisessa oikeuskäytännössä tätä periaatetta on seurattu. Jo aiemmin CISGin yhteydessä tarkemmin käsitellyssä tapauksessa KKO 2005:114 korkein oikeus linjasi, että kuluttajakäsitettä on tulkittava tällä tavoin suppeasti.

Kuluttajasopimuksia koskevaa lainvalintasääntelyä voidaan kritisoida siitä, ettei se aseta mitään todellista standardia, joka määrittäisi riittävän suojan tason. Kaikki maat eivät välttämättä tarjoa riittävää kuluttajansuojan tasoa.²³⁰ Yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä franchise -sopimukseen sovellettava laki määrätään omalla perusteellaan.²³¹ Tietyissä tilanteissa franchise -sopimuksen osapuolena oleva pienyrittäjä on rinnastettavissa heikomman asemansa mukaisesti kuluttajaan. Näissä tilanteissa yhtenäistetyt lainvalintasäännöt eivät ole pienyrittäjän kannalta kohtuullisia. Toisaalta ennustettavuuden vaatimus tukee kiinteiden lainvalintasääntöjen käyttöä.

11.3 Työsopimukset

Kuluttajasopimusten lisäksi työsopimukset ovat luokiteltavissa erityissäännellyiksi sopimuksiksi niiden heikompaan osapuolenta suojaavan funktion perusteella. Kuluttajasopimusten tavoin myös työsopimuksia koskeva lainvalinta Suomessa kuuluu nykyisin melkein poikkeuksetta yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen alaan. Työsopimuksia koskevaa lainvalintaa on käsitelty EU -tuomioistuimen ratkaisukäytännössä sekä kotimaisessa ja ulkomaisessa oikeuskirjallisuudessa. Työsopimuksia koskevasta lainvalinnasta on siten löydettävissä huomattavasti

---

²²⁸ Ks. kuluttajakäsitteestä tarkemmin esim. Ragno: *The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation*, s. 133-137.

²²⁹ Asia C-269/95, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 3.7.1997. Tuomioistuin toteaa lisäksi, että kuluttajakäsitettä tulee tulkita suppeasti ottaen huomioon henkilön asema sopimussuhteessa sopimuksen luonteen ja tavoitteen yhteydessä, ei henkilön subjektiivista tilannetta (16 kohta).

²³⁰ Ragno: *The Law Applicable to Consumer Contracts under the Rome I Regulation*, s. 154.

²³¹ Rooma I -asetus 4. artikla 1(e) -kohta.

enemmän tulkinta-aineistoa kuin monia muita sopimustyyppisiä koskevista lainvalintatilanteista.

Yhtenäistetyt lainvalintasäännöt määräävät työ sopimukseen sovellettavan lain suurimmassa osassa työ sopimuksia koskevista tapauksista.²³² Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen lisäksi työ sopimukseen sovellettavaa lakia säädellään unionin lähetettyjä työntekijöitä koskevassa direktiivissä.²³³ Kansalliseen lainsäädäntöömme sisältyneet työ sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt kumottiin yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen voimaantullessa. TSL:n 11 luku viittaa nykyään suoraan Rooman konventioon ja lähetettyjä työntekijöitä koskevan direktiiviin.²³⁴ Sillä seikalla, sovelletaanko Rooman konventiota vai Rooma I -asetusta ei ole asiallisesti merkitystä, koska molempien säädösten työ sopimuksia koskevat lainvalintasäännöt ovat sisällöltään samat ja Rooma I -asetuksen tarkoituksena on seurata Rooman konvention aikaista oikeustilaa jatkuvuusperiaatteen mukaisesti.²³⁵ Siten TSL:n viittaus Rooman konventioon tarkoittaa asiallisesti myös Rooma I -asetusta.

Myös työ sopimusten lähtökohtana on lakiviittauksen sallittuus.²³⁶ Lakiviittauksen laajuuteen sisältyy kuitenkin merkittävä työntekijää suojaava rajoitus: Työntekijä ei voi menettää sitä pakottavan lainsäädännön tarjoamaa suojaa, joka tulisi sovellettavaksi ilman osapuolten välistä lakiviittausta.²³⁷ Sama pätee kansainvälisesti pakottaviin säännöksiin.²³⁸ Kiinteillä lainvalintasäännöillä on siten suoraan merkitystä lakiviittauksesta riippumatta. Esimerkiksi, jos osapuolten väliseen työ sopimukseen tulisi ilman lakiviittausta sovellettavaksi Suomen työ lainsäädäntö, osapuolet eivät voi kiertää Suomen työ sopimuslainsäädännön mukaisia, työntekijää suojaavia pakottavia säädöksiä edes päteväällä viittauksella esimerkiksi Kiinan lakiin. Osapuolet eivät toisin sanoen voi kiertää työntekijän minimisuojuksi säädettyä suojaa viittaamalla sellaisen maan lain, joka ei kyseistä suojaa tunne.

---

²³² Julkisten hankintojen yhteydessä tehtäviä työurakoita koskevia lainvalintasääntöjä sisältyy ILO:n sopimukseen N:o 94.

²³³ Direktiivi on saatettu Suomessa voimaan lailla lähetetyistä työntekijöistä (1146/1999).

²³⁴ Ks. TSL 11. luku

²³⁵ Mankowski: Employment Contracts under Article 8 of the Rome I Regulation, s. 171.

²³⁶ Sen sijaan kansallinen TSL ei suhtautunut lakiviittaukseen hyväksyvästi.

²³⁷ Rooma I -asetus 8.artikla 1. kohta.

²³⁸ Kansainvälisesti pakottavia säännöksiä kutsutaan myös termeillä välittömästi sovellettava normi, *lois de police* tai *positiivinen ordre public*.

Mikäli osapuolet eivät ole tehneet lakiviittausta, pääsääntönä työ sopimukseen sovellettavassa laissa on työntekijän työskentelyvaltion lain soveltaminen (*lex loci laboris*).²³⁹ Työsopimukseen sovelletaan sen maan lakia, josta työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi, vaikka hänet on väliaikaisesti lähetetty työhön toiseen valtioon.²⁴⁰ Maan, jossa työ tavallisesti tehdään, ei katsota muuttuvan, vaikka työntekijä työskentelisi tilapäisesti toisessa maassa.²⁴¹ Periaate, jonka mukaan työntekijä ei voi menettää sitä pakottavan lainsäädännön tarjoamaa suojaa, joka tulisi sovellettavaksi ilman osapuolten välistä lakiviittausta²⁴², pätee myös väliaikaisen työn osalta. Siten esimerkiksi suomalaisen työntekijän pääsääntöisesti Englannissa tekemään työhön sovelletaan Englannin lakia siitä huolimatta, että suomalainen työntekijä tekee työtänsä osittain myös Suomessa. Se, että osapuolet ovat sopineet sovellettavaksi laiksi esimerkiksi Kiinan lain, ei voi heikentää työntekijän suojaa siltä osin, kuin se on ristiriidassa Englannissa työntekijän minimisuojuksi säädetyn tason kanssa. Suomalainen työntekijä ei kuitenkaan saa esimerkiksi kansallisuuteensa perustuvaa vahvempaa suojaa, mikäli esimerkiksi Suomen työntekijää suojaavat säännökset ovat edullisempia kuin Englannin. Koska työn tekemispaikan maan laki on vallitseva pääsääntö, tällaisen edun saamiseksi suomalaisen työntekijän tulisi työskennellä pääasiallisesti Suomessa. Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen pääsääntö asettaa siis sen vähimmäisstandardin, josta osapuolet eivät voi sopia toisin.²⁴³ Pääsääntö ulottuu myös kyseisen maan työehtosopimuksen määräyksiin.²⁴⁴ Tällä tarkoitetaan sitä, että työehtosopimukset muodostavat osan siitä statuutista, joka tulee sovellettavaksi työ sopimukseen.²⁴⁵

Jos sovellettavaa lakia ei voida määrittää pääsäännön eli *lex loci laboris*in perusteella, työ sopimukseen sovelletaan *sen maan liiketoimipaikan lakia, jossa työntekijä otettiin*

---

²³⁹ Liukkunen: Lainvalinta kansainvälisissä työ sopimuksissa, s. 45.

²⁴⁰ Rooma I -asetus 8. artikla 2. kohta.

²⁴¹ Rooma I -asetus 8. artikla 2. kohta. Tilapäinen työskentely voi olla ajallisesti pitkä, jopa useita vuosia, jos työskentely on tarkoitettu luonteeltaan tilapäiseksi. Ks. Green Paper 2003 on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernisation, s. 35.

²⁴² Rooma I -asetus 8. artikla 1. kohta.

²⁴³ Liukkunen: Lainvalinta kansainvälisissä työ sopimuksissa, s. 59.

²⁴⁴ Giuliano & Lagarde Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, s. 25.

²⁴⁵ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 179. Ks. kuitenkin vastakkaisista näkemyksistä Esko: Lainvalinta ja kansainväliset työsuhteet, s. 205-218. Esko huomauttaa, että käytännössä voi olla vaikeaa määrittää se, ”missä määrin työehtosopimuksia käsittelevät kansalliset normit ovat siinä määrin pakottavaa oikeutta, ettei niistä voida poiketa silloinkaan, kun työehtosopimuksella on liittyviä vieraisiin valtioihin..”.

työhön.²⁴⁶ Tällainen tilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun työntekijä työskentelee useissa eri valtioissa tai ei minkään valtion alueella niin, että työn tekemisen paikkaa (valtiota) ei voida määrittellä. Esimerkiksi aavalla merellä työskentelevään öljylautan työntekijän työsopimukseen tulisi soveltaa sen valtion lakia, jossa työntekijä otettiin työhön.²⁴⁷ Sääntöä sovelletaan myös niissä tilanteissa, joissa pääsäännön vaatimaa paikkaa, ”jossa työntekijä tavallisesti tekee työnsä” ei voida yksiselitteisesti määrittellä.²⁴⁸

Mikäli edellä mainittuja sääntöjä ei voida soveltaa, työsopimuksia koskevat yhtenäistetyt lainvalintasäännöt sisältävät lainvalinnan takaportin: Jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.²⁴⁹ Tämä on tuomioistuimen yksittäistapauksittain suorittamaa kokonaisharkintaa. Kuten kuluttajasopimusten kohdalla, myös työsopimusten kohdalla oikeuskirjallisuudessa puhutaan ns. *edullisempuusvertailusta*. Ristiriitatilanteissa tuomioistuimen tulisi valita sen maan laki, joka johtaa työntekijän kannalta edullisempaan lopputulokseen.²⁵⁰

Se, missä työntekijä tavallisesti suorittaa työnsä, on tulkinnanvaraista esimerkiksi niissä tapauksissa, jossa työntekijä työskentelee useissa eri valtioissa. Oikeuskirjallisuudessa tämän paikan määrittelyohjeeksi on kannatettu Bryssel I -asetuksen mukaista työsuhteforumia. EU -tuomioistuimessa on annettu ratkaisuja tämän säännöksen tulkintaa koskien. Esimerkiksi asiassa *Mulox vs. Geels*²⁵¹ tuomioistuin totesi, että työn tekemisen paikkaa määriteltäessä on otettava huomioon sen maan toimisto, jossa työntekijän asunto sijaitsee, josta käsin työntekijä teki työtään ja jonne työntekijä palasi jokaisen työmatkansa jälkeen. Lisäksi huomioon voidaan ottaa se seikka, että asian tullessa vireille työntekijä työskenteli yksinomaan mainitun sopimusvaltion alueella. Työn tekemisen paikka on siten ”se paikkakunta, jossa tai josta käsin työntekijä pääasiallisesti täyttää velvoitteensa työnantajaansa nähden”. Tapauksessa *Rutten vs.*

---

²⁴⁶ Rooma I -asetus 8. artikla 3. kohta.

²⁴⁷ Giuliano & Lagarde Report on the Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations, s. 26.

²⁴⁸ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 181.

²⁴⁹ Rooma I -asetus 8. artikla 3. ja 4. kohta.

²⁵⁰ HE 103/1998 Hallituksen esitys Eduskunnalle Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä sopimusvelvoitteisiin sovellettavaa lakia koskevaan yleissopimukseen sekä sen tulkintaa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa koskevaan ensimmäiseen ja toiseen pöytäkirjaan tehdyn yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi, s. 17.

²⁵¹ Asia C-125/92, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 13. heinäkuuta 1993.

*Cross Medical Ltd*²⁵² toistettiin nämä perustelut ja lisättiin, että varsinainen työn tekemisen paikkakunta on se, jossa työntekijä tavallisesti työskentelee ja johon työntekijä on *tosiasiallisesti keskittänyt* työnteon. Tämä *konttorimaan* sääntö on käyttökelpoinen myös lainvalinnassa.²⁵³

Lähetettyjä työntekijöitä koskevassa direktiivissä on tarkentavia säännöksiä lähetetyn työntekijän asemasta. Lähetetyllä työntekijällä tarkoitetaan työntekijää, joka työskentelee tavallisesti muussa valtiossa kuin Suomessa ja jonka toiseen valtioon sijoittautunut työnantajana toimiva yritys työsuhteen kestäessä lähettää rajoitetuksi ajaksi työhön Suomeen tarjotessaan valtioiden rajat ylittäviä palveluja.²⁵⁴ Direktiivin ideana on, että tietyntyyppiset työehtoja ja työoloja koskevat isäntävaltion (maan, johon työntekijä on lähetetty) säännökset tulevat sovellettaviksi myös lähetettyjen työntekijöiden kohdalla.²⁵⁵ Käytännössähän näin ei olisi, mikäli sovellettaisiin ainoastaan yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen mukaisesti määräytyvää lakia. Direktiivi ja sen pohjalta Suomessa säädetty kansallinen laki säättää, että tietyt palkkaa, työaikaa, lomien ja perhevapaita koskevat seikat määräytyvät Suomen lain mukaan siitä huolimatta, että työsopimukseen muutoin sovellettaisiin vieraan valtion lakia.²⁵⁶ Tässä yhteydessä ei paneuduta sen tarkemmin lähetettyjä työntekijöitä koskevan direktiivin soveltamisedellytyksiin ja ongelmiin mutta kokoavana pääperiaatteena voidaan esittää, että työnantajan tulee maksaa aina sen maan mukainen vähimmäispalkka, jossa työ suoritetaan.²⁵⁷ Sama koskee luonnollisesti muita työntekijän suojaksi säädettyjä ehtoja. Kuitenkin mikäli työntekijän varsinaisen työnteon maan mukaiset ehdot ovat paremmat kuin isäntävaltiossa, sovelletaan varsinaisen työnteon maan mukaisesti määräytyviä ehtoja edullisempuusperiaatteen mukaisesti.

---

²⁵² Asia C-383/95, yhteisöjen tuomioistuimen tuomio 9. tammikuuta 1997.

²⁵³ Koulu: Kansainvälinen varallisuus oikeus pääpiirteittäin, s. 182.

²⁵⁴ LLähtTT 1.2 §.

²⁵⁵ Liukkonen: Lainvalinta kansainvälisissä työsopimuksissa, s. 97. Ks. soveltamisedellytyksistä, poikkeuksista ja tulkinnasta tarkemmin s. 96-117.

²⁵⁶ Ks. LLähtTT 2.2 §.

²⁵⁷ Ks. Liukkonen: Lainvalinta kansainvälisissä työsopimuksissa, s. 122.

12. Sopimukseen sovellettava laki välimiesmenettelyssä

12.1 Yleistä

Välimiesmenettely on yksi vaihtoehtoisista riidanratkaisumenetelmistä. Sille on ominaista laajempi osapuolten välinen tahdonautonomia kansalliseen tuomioistuinmenettelyyn verrattuna. Asianosaisilla on erittäin laaja vapaus sopia sekä asian aineelliseen kysymykseen sovellettavasta laista että itse menettelyä koskevista seikoista. Välimiesmenettelyä käytetään paljon etenkin elinkeinonharjoittajien välisissä riidoissa. Välimiehinä toimivat yksityishenkilöt, joilla on usein erityisosaamista riidan kohteena olevasta asiasta. Välimiesmenettelyssä voidaan ratkaista vain dispositiivisia asioita ja siksi sen käyttöala on rajattu. Välimiesmenettely ei ole julkista, mikä on edullista esimerkiksi yrityksille, jotka eivät halua liikesalaisuuksiaan julkisuuteen.

Elinkeinoelämän ulkopuolella välimiesmenettelyn tarve ja merkitys on melko vähäinen. Eräitä asioita, (kuten yksityisen kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan väliset riidat tai yksittäisistä työsopimuksista aiheutuvat riidat), ei voida pitää edes välimiesmenettelyyn soveliaana.²⁵⁸ Aikaisemmin lakiviittausta käsittelevässä kappaleessa mainittiin jo siitä, että lakiviittauksen sallittuus on korostetumpaa välimiesmenettelyssä kuin perinteisessä tuomioistuinmenettelyssä.²⁵⁹ Tämä johtuu välimiesmenettelyn voimakkaasta dispositiivisesta luonteesta²⁶⁰ jossa osapuolten tahdonautonomia ulottuu myös prosessuaalisiin kysymyksiin. Välimiesmenettelylle on myös ominaista, että välimiehillä on erittäin laaja vapaus päättää esimerkiksi *lainvalintaa* ohjaavista kysymyksistä itsenäisesti tilanteissa, joissa lainvalintakysymys jää välimiesten ratkaistavaksi. Välimiehet eivät nimittäin ole sidottuja välimiesmenettelymaan kansallisten tuomioistuinten soveltamiin lainvalintasääntöihin. Tätä perustellaan muun muassa sillä, etteivät välimiestuomioistuimet ole territoriaalisesti tiettyyn maahan sidottuja lainkäyttöorgaaneja samalla tavalla kuin tuomioistuimet ovat.²⁶¹ Siten

---

²⁵⁸ HE 202/1991 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Tiettyjen alojen työehtosopimukset säättävät kuitenkin, että tietyt työtuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat asiat ratkaistaan välimiesmenettelyssä. Ks. Salenius: Välimiesmenettelyn käyttämisestä työriitojen ratkaisemisessa, s. 660.

²⁵⁹ Ks. lakiviittauksesta kappaleessa 3.

²⁶⁰ Ks. välimiesmenettelyn peruseriaatteista yleisesti Ovaska: Välimiesmenettely - kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino.

²⁶¹ Saarikivi: *Lex Causee in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 45.

kansallisen tuomioistuimen kansainvälisyksityisoikeudelliset säännöt eivät sido niitä. Tämä taas on tulosta välimiesmenettelyn tavoitteista ja tarkoituksesta, joka perustuu erittäin laajalle asianosaisten sopimusvapauden periaatteelle.

Välimiesmenettely on kansainvälisesti merkittävä riidanratkaisumuoto ja siitä on saatavilla runsaasti kansainvälistä kirjallisuutta. Tässä yhteydessä välimiesmenettelyn tarkastelu keskittyy niihin sääntöihin, jotka ohjaavat Suomessa tapahtuvan välimiesmenettelyn lainvalintaa. Välimiesmenettelyssä käytetyillä lainvalintasäännöillä tai sovellettavaksi valitulla lailla ei ole samanlaista ”laillisuusedellytystä” kuin lainvalintasäännöillä kansallisessa tuomioistuimessa. Välimiestuomio on kumottavissa vain erittäin tiukoilla edellytyksillä eikä esimerkiksi aineellisesti ”väärän” lain soveltaminen sen enempää kuin ”väärät” lainvalintasäännötkään muodosta välitystuomion kumoamisperustetta, ellei välimiestuomioistuin toimi osapuolten tahdonautonomian vastaisesti.²⁶²

12.2 Välytys sopimuksen ja aineellisen sopimuksen erillisyyden periaate

Aluksi tulee ottaa esiin kansainvälisesti tunnustettu ja välimiesmenettelyn kannalta merkittävä, *välityssopimuksen*²⁶³ ja *aineellisen pääsopimuksen erillisyyden periaate*.²⁶⁴ Tällä tarkoitetaan sitä, että välityslausekkeen pätevyys ei ole millään tavalla sidottu aineelliseen pääsopimukseen ja päinvastoin.²⁶⁵ Näin myös siinä tapauksessa, että välityssopimus ja pääsopimus ovat samassa asiakirjassa. Tällä pyritään siihen, ettei toinen osapuoli pysty kiistämään välitystuomioistuimen toimivaltaa ainoastaan sillä perusteella, että aineellinen pääsopimus on vaikkapa pätemätön. Mikäli *välityssopimus* on pätevä, välimiestuomioistuin säilyy toimivaltaisena ratkaisemaan pääsopimuksen pätevyyden ja/tai sisällön. Näin toinen osapuoli ei pysty kiertämään riidan käsittelyä välimiesmenettelyssä esimerkiksi väittämällä, ettei mitään pääsopimusta ole olemassakaan. Välytys sopimuksen ja aineellisen sopimuksen erillisyyden periaate on

---

²⁶² VML 41§:n mukaan välitystuomio voidaan asianosaisten kanteesta kumota vain jos 1) välimiehet ovat menneet toimivaltaansa ulommaksi, 2) jos välimiestä ei ole asetettu asianmukaisessa järjestyksessä; 3) jos välimies on ollut esteellinen; 4) jos välimiehet eivät ole varanneet asianosaiselle tarpeellista tilaisuutta asiansa ajamiseen.

²⁶³ Tässä yhteydessä välityssopimus mielletään vain riidan kohteena olevien sopimusosapuolten väliseksi. Se, millä tavalla välimiehet voivat olla asianosaisia ks. Möller: Välimiessopimus – tarpeeton käsite!

²⁶⁴ Ks. Koulun Sopimukset oikeudenkäynnin varalta, s. 198-203. Koulun mukaan välityssopimus ja pääsopimus ovat käytännössä kuitenkin kohtalonyhteydessä keskenään tulkinnallisen vuorovaikutuksen kautta. Etenkin välityssopimus usein indisioi myös pääsopimukseen sovellettavaa lakia silloin, kun osapuolet eivät ole erikseen sopineet pääsopimukseen sovellettavasta laista.

²⁶⁵ Lew, Mistelis & Kröll: Comparative International Commercial Arbitration, s. 102.

hyväksytty etenkin civil law -maiden oikeuskäytännössä, siis myös Suomessa.²⁶⁶

Periaatetta ilmentää oikeustapaus KKO 1996:61:

Tapauksessa A väitti, että sen ja B:n välinen sopimus oli pätemätön, koska sen solmiminen oli perustunut virheellisiin edellytyksiin. Kanne koski siten erimielisyyttä pääsopimuksen ja siihen kytkeytyvän lisäsopimuksen soveltamisessa. Tällaiset erimielisyydet oli sopimukseen sisältyvien välityslausekkeiden mukaan ratkaistava välimiesmenettelyssä. Se, että pääsopimukset mahdollisesti oli solmittu sillä edellytyksellä, että edellä mainitut edellytykset olivat päteviä, ei aiheuttanut sopimukseen sisältyvien välityslausekkeiden pätemättömyyttä. Väitteellä pääsopimuksen pätemättömyydestä ei siten ollut merkitystä sopimukseen otetun välityslausekkeen pätevyyttä arvioitaessa.

Välityssopimuksia koskeva lainvalinta on suljettu yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ulkopuolelle. Siten, kun asiaa ei säädellä myöskään direktiiveissä tai ylikansallisissa sopimuksissa, suomalaista välimiesmenettelyä säätelee kansallinen laki, Suomessa VML. Välityssopimuksen pätevyyden voi ratkaista joko välimiestuomioistuin itse²⁶⁷ tai viime kädessä kansallinen tuomioistuin. Mikäli kansallinen tuomioistuin toteaa, että välityssopimus on pätevä, se ei voi ottaa pääsopimusta koskevaa riitaa käsiteltäväkseen vastoin asianosaisten tahtoa vaan toimivalta riidan ratkaisemisesta säilyy välimiestuomioistuimella.²⁶⁸ Välityssopimuksen pätevyyden lisäksi välityssopimus voi vaatia tulkintaa siltä osin, mitä välityssopimus sisältää. Osapuolet ovat voineet sopia esimerkiksi menettelyä koskevista säännöistä, josta sittemmin syntyy erimielisyyttä. Minkä maan lakia *välityssopimukseen* tällöin sovelletaan? Asia on luonnollisesti selvä

---

²⁶⁶ Savola: Välityslausekkeen laadinnasta kansainvälisluontoisissa sopimuksissa, s. 56. Sen sijaan common law -maissa välityssopimukseen ja pääsopimukseen sovelletaan lähtökohtaisesti samaa lakia. Ks. esim. Redfern & Hunter: Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 166-173; Lew, Mistelis & Kröll: Comparative International Commercial Arbitration, s. 330-334. Ns. competence-competence opin mukaan välimiehillä on toimivalta päättää asian välityskelpoisuudesta. Opin etuna on se, että välimiehet voivat estää sopimusosapuolen mahdolliset taktiset yritykset pitkittää tai viivyttää asian käsittelyä väittämällä, että vain kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan asian eikä välimiestuomioistuimella ole siten toimivaltaa ottaa asiaa käsiteltäväkseen. Ks. competence-competence opista suomalaisessa oikeuskirjallisuudessa Koulu: Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana, s. 71-79.

²⁶⁷ Tämä ratkaisu ei ole kuitenkaan yleistä tuomioistuinta sitova vaan osapuolella on aina mahdollisuus saattaa välityssopimuksen pätevyyden arviointi kansallisen tuomioistuimen tutkittavaksi Suomessa. Ks. tarkemmin Koulu: Välityssopimus välimiesmenettelyn perustana, s. 225; Ovaska: Välimiesmenettely - kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino, s. 321-322.

²⁶⁸ Ks. VML 5.1§. Ks. myös tapaus KKO 1997: 200: Pankki vaati kanteessaan osakeyhtiön velvoittamista suorittamaan pankille irtisanotun valuuttaluoton. Pankin ja yhtiön välillä oli valuuttaluoton ottamisen jälkeen tehty luottosopimus, joka sisälsi pankin ja yhtiön välisten velkasuhteiden kokonaisuuden. Sopimukseen sisältyi määräys, jonka mukaan sopimuksesta tai sen tulkinnasta aiheutuvat riitaisuudet oli ratkaistava välimiesmenettelyssä. Koska kanteessa oli kysymys sopimuksesta aiheutuneesta riitaisuudesta, kanne jätettiin välimiesmenettelystä annetun lain 5 §:n 1 momentin nojalla yleisessä tuomioistuimessa tutkimatta. Ks. myös tapaus KKO 1983-II-125: Urakoitsijalta vaadittiin vahingonkorvausta kattovuodoista sillä perusteella, ettei kattoja ollut tehty urakkasopimuksen mukaisesti. Koska kanne siten koski urakkasopimuksen tulkintaa ja soveltamista, jota koskevat riidat tuli käsitellä välimiesmenettelyssä, se jätettiin yleisessä tuomioistuimessa tutkimatta.

silloin, kun asianosaiset ovat tehneet *välityssopimusta* koskevan *lakiviittauksen*. Käytännössä tällaiset välityssopimukseen kohdistuvat lakiviittaukset eivät ole kovin yleisiä. Elleivät osapuolet ole sopineet välityssopimukseen sovellettavasta laista, lainvalinnan ratkaisee joko toimivaltainen kansallinen tuomioistuin tai välitystuomioistuin.

Suomen VML 50 § säättää, että Suomessa tapahtuvan välimiesmenettelyn ”*välityssopimuksen pätevyyttä...* koskeva kanne tutkitaan sen paikkakunnan yleisessä alioikeudessa, jossa jollakin asianosaisella on kotipaikka tai, jos yhdelläkään asianosaisella ei ole kotipaikkaa Suomessa, Helsingin raastuvanoikeudessa”.²⁶⁹ Sen sijaan varsinaista välityssopimukseen sovellettavan lain valintaa ohjaavaa säädöstä ei ole löydettävissä VML:sta eikä liioin asianomaisesta hallituksen esityksestä. Lainvalintaa ohjaavat siis kansalliset kansainvälisyksityisoikeudelliset periaatteet.

Oikeuskirjallisuudessa on kannatettu ajatusta, että välimiestuomioistuinmaan laki (*lex arbitri*) määrää välityssopimukseen sovellettavan lain.²⁷⁰ Toisin sanoen, välityssopimukseen sovellettava laki ratkaistaan *lex forin* perusteella sekä välimiesmenettelyssä²⁷¹ että kansallisessa tuomioistuimessa. Tämä on perusteltua jo siksi, että osapuolen riitauttaessa välityssopimuksen pätevyuden kansallisella tuomioistuimella on oikeus *lopullisesti* tutkia välityssopimuksen pätevyys, vaikka välimiehet olisivatkin todenneet välityssopimuksen olevan pätevä ja asian siten välityskelpoinen.²⁷² Koska kysymys välityssopimuksen pätevydestä ratkaistaan kansallisessa tuomioistuimessa *lex forin* mukaan, myös välimiesmenettelyssä on prosessiekonomisesti järkevää soveltaa välimiesmenettelymaan *lex foria*. Kansallisen tuomioistuimen lainvalintasäännöistä poikkeavat säännöt voivat johtaa eri maan lain

---

²⁶⁹ VML 50.2 §.

²⁷⁰ Redfern & Hunter: Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 166.; Lew, Mistelis & Kröll: Comparative International Commercial Arbitration, s. 107; Koulun mukaan loogisempaa olisi, että pääsopimuksen lainvalinnan lopputulokselle annettaisiin presumoivan tosiseikan arvo, eli välityssopimukseen sovellettaisiin pääsopimukseen sovellettavaa lakia, ellei osoiteta, ettei välityssopimuksella ole vahvempaa liittymää johonkin toiseen maahan. Pohjoismaisessa tutkimuksessa on ehdotettu, että ennen välimiesmenettelyn aloittamisajankohtaa lainvalinta tulisi suorittaa tavanomaisten kansainvälisyksityisoikeudellisten sääntöjen perusteella ja silloin, kun välimiesmenettely on jo aloitettu, sovellettaisiin välimiesmenettelymaan lakia eli *lex arbitria*. Kurkela & Uoti ovat aikaisemmassa oikeuskirjallisuudessa esittäneet, että välityssopimukseen tulisi soveltaa samaa lakia kuin pääsopimukseen. Ks. Kurkela & Uoti: Välimiesmenettelystä, s. 72.

²⁷¹ Englanninkielisessä kirjallisuudessa välimiesmenettelymaasta käytetään ilmausta ”seat of the arbitration”.

²⁷² Koulun mukaan: Väilyssopimus välimiesmenettelyn perustana, s. 225; Ovaska: Välimiesmenettely - kansallinen ja kansainvälinen riidanratkaisukeino, s. 321-324.

soveltamiseen, jonka seurauksena ratkaisuun tyytymättömälle osapuolelle avautuu mahdollisuus viedä asia lopullisesti kansallisen tuomioistuimen tutkittavaksi. Tämä johtaa pitkittyneisiin oikeudenkäynteihin ja kasvaneisiin prosessikustannuksiin. Asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä ei ole löydettävissä Suomesta, mutta asiaa on käsitelty runsaasti ulkomaisessa oikeuskäytännössä.²⁷³

Esimerkiksi Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisemassa tapauksessa *Foreign Trade Bank Ltd v. Al Trade Finance Inc.* bulgarialainen pankki oli solminut sopimuksen australialaisen pankin kanssa. Sopimus sisälsi viittauksen Itävallan lakiin pääsopimuksen osalta. Korkein oikeus totesi, etteivät osapuolet olleet valinneet välityssopimukseen sovellettavaa lakia, vaikka lakiviittaus pääsopimuksen osalta oli kiistaton. Tällaisessa tilanteessa välityssopimuksen pätevyys ratkaistaan välimiestuomioistuimaan lain mukaan, joka on tässä tapauksessa Ruotsin laki.²⁷⁴

Tukea *lex forin* soveltamiselle välityssopimusta koskien löytyy myös New Yorkin konventiosta, johon Suomi on liittynyt. Konvention artiklan V(1)(a) mukaan välitystuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano voidaan evätä, jos ”sopimus ei ole pätevä sen lain mukaan, jonka alaisuuteen sopimuspuolet ovat alistaneet sopimuksen taikka, viittauksen puuttuessa tästä, sen maan lain mukaan, missä välitystuomio on annettu”.²⁷⁵ Se, että tuomion tunnustaminen ja täytäntöönpano olisi evättävissä, olisi ristiriidassa yhden välimiesmenettelyn kantavien periaatteiden kanssa; täytäntöönpanokelpoisten tuomioiden antamisen kanssa. Poikkeavistakin näkemyksistä riippumatta näyttää erittäin perustellulta, että Suomessa välityssopimukseen sovellettava laki ratkaistaisiin soveltamalla Suomen lakia.

12.3 Pääsopimukseen sovellettava laki välimiesmenettelyssä

Kuten jo mainittiin, Suomessa tapahtuvaa välimiesmenettelyä säätelee VML.²⁷⁶ VML:n ainoa lainvalintaa ohjaava pykälä on kyseisen lain 31§. VML 31.2 §:ssä vahvistetaan osapuolten välisen tahdonautonomian periaate: ”Jos asianosaiset ovat sopineet, että riidan ratkaisemisessa on sovellettava tietyn valtion lakia, välimiesten on perustettava

²⁷³ Redfern & Hunter: Redfern and Hunter on International Arbitration, s. 168.

²⁷⁴ Högsta Domstolen 27.10.2000. T1881-99.

²⁷⁵ New Yorkin konventio artikla V(1)(a).

²⁷⁶ VML 1§.

tuomionsa siihen lakiin.” Mikäli osapuolet ovat lakiviittauksella valinneet asiaan sovellettavan lain, välimiehet ovat sidottuja asianosaisten sopimukseen eivätkä voi siitä poiketa. Tätä vahvaa pääsääntöä on käsitelty runsaasti jo edellä.

Välimiehet kohtaavat kuitenkin samat ongelmat kuin kansallinen tuomioistuin niissä tilanteissa, joissa lakiviittausta ei ole tehty tai se on tulkinnanvarainen tai muutoin epäselvä. Erona kansalliseen tuomioistuimeen on kuitenkin se, että välimiestuomioistuin on paljon vapaampi valitsemaan sovellettavan lain kuin kansallinen tuomioistuin; se ei ole samalla tavalla tiukasti sidottu lainvalintasääntöihin tai niiden osoittamaan lakiin. Kansallinen tuomioistuinhan on sidottu noudattamaan oman maansa oikeusjärjestystä. Tämä tarkoittaa sitä, että kansallinen tuomioistuin on sidottu noudattamaan myös niitä lainvalintaa ohjaavia kansainvälisyksityisoikeudellisia sääntöjä, jotka ovat osa asianomaista oikeusjärjestystä. Lainvalintasäännöt ovat tällä tavoin kansallisen tuomioistuimen kannalta *jura novit curia* -periaatteen alaista pakottavaa oikeutta.²⁷⁷ Sen sijaan välimiesmenettelyssä, jossa osapuolet eivät ole käyttäneet vapauttaan valita sopimussuhteeseen valittava laki, lainvalinta voi muodostua käytännössä erittäin monimutkaiseksi.²⁷⁸ Tämä johtuu siitä edellä mainitusta seikasta, etteivät välimiehet ole sidottuja noudattamaan välimiestuomioistuimen maan pakottavia *lainvalintasääntöjä* pääsopimuksen osalta samalla tavalla kuin kansalliset tuomioistuimet. Esimerkiksi Rooman konvention tai Rooma I -asetuksen säännöt sen enempää kuin kansalliset lainvalintasäännötkään eivät ole välimiestuomioistuinta sitovia.²⁷⁹ Toisin sanoen, välimiestuomioistuimella ei ole omaa *lex foria*.²⁸⁰ Tätä ei kuitenkaan tule sekoittaa siihen seikkaan, että tietyt välimiestuomioistuinta pakottavat säännöt eli *ordre public* -säännöt ovat myös välimiestuomioistuinta sitovia eivätkä välimiehet voi niitä sivuuttaa ratkaisua tehdessään.²⁸¹

Välimiesten laaja vapaus valita vapaasti sopimukseen sovellettava laki on verraten nuori ilmiö. Vielä 1980 -luvulla välimiehet olivat sidottuja välimiestuomioistuinta *lex fori*in ja sen lainvalintasääntöihin, mutta sittemmin tämä näkemys muuttui

---

²⁷⁷ Koulu: Lainvalinta oikeudenkäynnin ongelmana osa I, s. 215.

²⁷⁸ Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 32.

²⁷⁹ Stone: *EU Private International Law Harmonization of Laws*, s. 264.

²⁸⁰ Tätä näkemystä ovat kannattaneet esimerkiksi Redfern & Hunter: *Redfern and Hunter on International Arbitration*, s. 234; sekä Suomessa Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 59.

²⁸¹ Ks. tapaus *Eco Swiss China Limited vs. Benetton investment Inc.*

radikaalisti.²⁸² Rooman konvention ja Rooma I -asetuksen laatimisvaiheessa väiteltiin voimakkaasti siitä, tulisiko välityssopimusten ja välityslausekkeiden kuulua yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen soveltamisalaan. Tätä näkökantaa olisi voitu helposti puolustaa sillä, että välimiesmenettelyn lainvalintaongelmiin olisi saatu osapuolille ennustettava ratkaisu. Välimiesmenettelyä ei kuitenkaan haluttu alistaa Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiovallan alaan ja siten välimiesmenettely on säilyttänyt lainvalinnan kannalta erityisluonteensa.

Suomen oikeusjärjestyksessä välimiesmenettelyä koskevaa lainvalintaa säädellään VML:n 31§:ssä. Pykälän perusajatus (31.2§) on edellä mainittu vahva osapuolten välinen tahdonautonomian periaate. Tämän lisäksi se sisältää kaksi (1. ja 3. mom.) hyvin tulkinnanvaraista momenttia:

Välimiesten on perustettava tuomionsa lakiin.

Jos asianosaiset ovat sopineet, että riidan ratkaisemisessa on sovellettava tietyn valtion lakia, välimiesten on perustettava tuomionsa siihen lakiin.

Jos asianosaiset ovat niin sopineet, saavat välimiehet kuitenkin perustaa tuomionsa siihen, minkä he katsovat kohtuulliseksi (*ex aequo et bono*).

Mikäli osapuolet eivät ole lakiviittauksin osoittaneet tahtoaan sopimussuhteeseensa sovellettavasta laista, VML:n perusajatus on se, että välimiesten tulee perustaa tuomionsa johonkin lakiin ja jos asianosaiset niin sallivat, tuomio voi perustua myös siihen, minkä välimiehet arvioivat kohtuulliseksi (*ex aequo et bono*). Kohtuuteen perustuva ratkaisu vaatii kuitenkin molempien riidan osapuolien hyväksyntää. Mikäli asianosaiset eivät pääse sopimukseen sovellettavasta laista tai eivät suostu siihen, että välimiehet ratkaisevat asian kohtuusperusteella, lainvalintakysymys jää yksin välimiesten ratkaistavaksi. Lainvalinnan kannalta tulee huomata se, ettei pykälä anna mitään varsinaisia lainvalintasääntöjä, joiden mukaan välimiesten tulisi valita sovellettava laki. Pykälä mainitsee ainoastaan sen, että välimiesten tuomion tulee perustua lakiin. Tulkinta-apua on löydettävissä asianomaisesta hallituksen esityksestä. Esityksen mukaan:

”Jos välimiehen ratkaistavaksi jätetyllä riidalla on liittymiä useampaan valtioon, eivätkä asianosaiset ole sopineet tietyn

---

²⁸² Ks. Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 43-72.

valtion lain soveltamisesta riidan ratkaisemisessa, tämä laki määräytyy niiden lainvalintasäännösten mukaan, jotka *välimiehet katsovat asiassa soveltuvan*. Kysymystä sovellettavasta laista ei näin ollen aina olisi ratkaistava Suomen lainvalintasäännösten mukaan.”²⁸³

Selvänä voidaan pitää sitä, että välimiehet voivat soveltaa muunkin maan lainvalintasääntöjä kuin Suomen.²⁸⁴ Sen sijaan hallituksen esitys ei tuo mitään uutta lainvalinnan sisällölliseen ongelmaan vaan lainvalinta on jätetty erittäin vapaasti välimiesten päätettäväksi. Käytännössähän välimiehet voivat soveltaa sen maan lainvalintasääntöjä, jotka osoittavat välimiesten haluamaan lakiin.

Hallituksen esityksessä Suomen VML:a verrataan useissa eri kohdissa UNCITRALin mallilakiin, joka on ollutkin useiden maiden, myös Suomen, välimiesmenettelyä koskevan lain pohjana.²⁸⁵ Mallilain artiklan 28(2)²⁸⁶ perusajatus on yhtenevä hallituksen esityksen mukaisen lainvalintasäännön kanssa; sovellettava laki määräytyy niiden lainvalintasäännösten mukaan, jotka välimiehet katsovat asiaan soveltuvan.²⁸⁷ Toisin sanoen, mallilain lainvalintasäännös jättää välimiehille yhtä paljon harkintavaltaa kuin Suomen VML sekä sitä koskeva hallituksen esityskin.

Koska mallilaki toimii useiden maiden välimiesmenettelyä säätelevien lakien pohjana, kansainvälisesti mallilain säädös on synnyttänyt kirjavan oikeuskäytännön eri maiden välitystuomioistuinten pyrkiessä löytämään toimivaa ratkaisua lainvalinnan ongelmaan. Oikeuskäytännössä on ensinnäkin pyritty löytämään lainvalinnassa *universaalisti päteviä yleisiä periaatteita*. Tällaisten valtiosta riippumattomien, yleisten periaatteiden löytäminen on osoittautunut käytännössä mahdottomaksi, eikä kyseinen metodi ole saavuttanut suurta suosiota.²⁸⁸ Toinen metodi on ollut kumulatiivinen soveltamismetodi

---

²⁸³ HE 202/1991 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi välimiesmenettelystä sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi.

²⁸⁴ Ks. vastakkaisesta näkemyksestä Taivalkoski: Riidanratkaisulausekkeista kansainvälisissä sopimuksissa, s. 711. Taivalkosken mukaan sovellettavan lain määräävät tuomioistuinvaltion kansainvälisen yksityisoikeuden säännöt.

²⁸⁵ Born: International Commercial Arbitration Commentary and Materials, s. 30; Saarikivi: Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland, s. 77.

²⁸⁶ Artiklan 28(2) teksti virallisen kielen englannin mukaan: “Failing any designation by the parties, the arbitral tribunal shall apply the law determined by the conflict of laws rules which it considers applicable”.

²⁸⁷ Lando: The Law Applicable to the Merits of the Dispute, s. 137. Useimmat maat soveltavat tätä periaatetta.

²⁸⁸ Fouchard, Gaillard & Goldman: Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration, s. 873. “Awards which claim to apply general principles are so undermined by the reality of comparative private international law that they tend to illustrate the limits rather than the benefits of the method.”

(*cumulative application method*).²⁸⁹ Tässä metodissa kaikkien niiden maiden lainvalintasäännöt joihin sopimuksella on liittymiä, otetaan huomioon. Jos nämä kaikki lainvalintasäännöt viittaavat samaan lakiin, tätä lakia sovelletaan.²⁹⁰ Menetelmä on sinänsä looginen ja perusteltu mutta aiheuttaa todellisen ongelmatilanteen niissä tilanteissa, joissa eri maiden lainvalintasäännöt viittaavat eri maiden lakeihin.

Jo se, että UNCITRALin mallilaki on soft law -tyyppinen lainsoveltamissuositus, vaikuttaa siihen, että välimiehet eivät ole kuitenkaan sidottuja UNCITRALin mallilain mukaiseen lainvalintaan. Lisäksi erittäin joustaviksi muotoillut säädökset mahdollistavat joka tapauksessa sen, että välimiehet voivat vapaasti valita sovellettavaksi minkä tahansa maan lain riippumatta siitä, mitä lainvalintasääntöä muodollisesti noudatetaan. Välimiesten ei myöskään tarvitse perustella valintaansa millään varsinaisella liittymällä, esimerkiksi lähimmällä liittymällä, sopimuksen tekopaikalla tai muilla kansallisissa tuomioistuimissa käytetyillä liittymäperusteilla.²⁹¹ Välimiehet ovat vapaita valitsemaan minkä tahansa maan lain, luonnollisesti mukaan lukien esimerkiksi Suomen lain. Ennustettavuuden kannalta omaperäisten lainvalintasääntöjen keksiminen on kuitenkin arveluttavaa.²⁹²

Muiksi lainvalintametoodeiksi on esitetty muun muassa ranskalaisesta oikeudesta peräisin olevaa *voie directeä* (direct method).²⁹³ Tässä metodissa välimiesten ei tarvitse valita lainkaan lainvalintasääntöä vaan he valitsevat suoraan sen lain, jonka katsovat soveltuvat tapaukseen parhaiten. Käytännössä kaikki nämä lainvalintasäännöt lähtevät kuitenkin hyvin samasta perusperiaatteesta; välimiesten laajasta vapaudesta valita sovellettavaksi laki, jonka välimiehet katsovat asiaan parhaiten soveltuvan. Se, mitä metodia muodollisesti käytetään, vai käytetäänkö lainkaan, on irrelevanttia. Välimiesten lainvalinnalla ei ole kuitenkaan oikeusvaikutuksia tuomion antamisen jälkeen. Tältä kannalta keskeisempää näyttäisikin olevan se, mikä laki valitaan sovellettavaksi *välityssopimukseen* (ks. edellä). Välityssopimukseen ”virheellisesti” valitulla lailla saattaa kärjistyimmillään olla tuomion kumoava vaikutus. Tätä vaikutusta ei syntyne pääsopimuksen lainvalintaratkaisun osalta.

Pääsopimuksen lainvalinnassa välimiesmenettelyssä tulisi miettiä sitä, mihin välimiesmenettelyn lainvalintasäännöillä tai lainvalinnalla pyritään? Onko

---

²⁸⁹ Ks. Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 62.

²⁹⁰ Lew, Mistelis & Kröll: *Comparative International Commercial Arbitration*, s. 432.

²⁹¹ Ks. Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 63.

²⁹² Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 78.

²⁹³ Redfern & Hunter: *Redfern and Hunter on International Arbitration*, s. 234.

välimesmenettelyn lainvalintasääntöjen tarkoituksena ennustettavuus, osapuolten välisen tahdonautonomian korostaminen vai täytäntöönpanokelpoisen tuomion aikaansaaminen? Tässä suhteessa tulisi pyrkiä tavoitteelliseen laintulkintaan eli pyrkiä löytämään se kantava periaate, jota välimesmenettelyn lainvalinnalla halutaan korostaa. Välimesmenettelyn perusideana on saada aikaan nopea täytäntöönpanokelpoinen päätös, jonka molemmat osapuolet voivat hyväksyä. Hallituksen esityksessä viitataan ennustettavuuteen.²⁹⁴ Tällä hetkellä on kuitenkin epäselvää, mihin tavoitteeseen lainvalinnalla pyritään.

12.4 Mitä tarkoitetaan lailla välimesmenettelyssä?

Suomen VML 31.1§ säättää, että välimiesten on perustettava tuomionsa lakiin. Edellä on käynyt jo ilmi, että kansallisessa tuomioistuimessa tuomioistuimen on lainvalintasääntöjä noudattaen valittava sovellettavaksi jonkin maan laki eivätkä yleiset oikeusohjeet (esimerkiksi UNIDROIT, PECL) ole periaatteessa sallittuja.²⁹⁵ Kuinka laajaksi käsite laki ymmärretään suomalaisessa välimesmenettelyssä? Täytyykö välimiesten valita jonkin tietyn maan laki vai voivatko välimiehet soveltaa esimerkiksi *lex mercatoriaa*? Yleisistä periaatteista tulee erottaa kansainväliset konventiot, jotka rinnastetaan suoraan lakiin. Esimerkiksi CISG rinnastetaan lakiin eikä sen soveltamisessa ole silloin mitään epäselvää.

Kansainvälisessä välimesmenettelyssä on varsin yleistä, että osapuolten sopimuksessa oleviin aukkokohtiin tai koko sopimukseen sovelletaan *lex mercatoria* -tyyppisiä oikeusohjeita. Esimerkiksi lukuisissa ICC:n ratkaisemissa tapauksissa *lex mercatoria* on ollut tapaukseen sovellettava ”laki”.²⁹⁶ Myös muut yleiset sopimusoikeudelliset periaatteet ovat kansainvälisessä välimesmenettelyssä yleisiä. Esimerkiksi tapauksessa *Chevron Corporation & Texaco Petroleum Corporation v. Ecuador* viitattiin muun muassa UNIDROIT -periaatteisiin sekä myös PECL -periaatteisiin, huolimatta siitä,

---

²⁹⁴ HE 202/1991 Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi välimesmenettelystä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

²⁹⁵ Ks. kuitenkin EU-tuomioistuimen tuomio *Fonderie Officine SpA vs. Heinrich Wagner GmbH*, jossa tuomioistuin viittasi UNIDROIT -periaatteisiin täyttääkseen lainsäädäntöaukon.

²⁹⁶ Saarikivi: *Lex Cause in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 96.

ettei sopimuksella tai sopimuksen osapuolilla ollut minkäänlaisia liittymiä Eurooppaan.²⁹⁷

Suomalaisessa välimiesmenettelyssä tilanne on ristiriitainen kansainväliseen kehitykseen verrattuna. Suomessa ei ole suoraan kielletty sitä, etteivätkö muutkin oikeussäännöt kuin varsinaiset lait voisi tulla sovellettavaksi. Kansallisessa tuomioistuimessahan näihin suhtaudutaan lähtökohtaisesti kielteisesti. Kansallisista välimiestuomioista voidaan mainita välimiestuomio Helsingissä 28.1.1998. Kysymyksessä oli ad hoc -välimiesmenettely, jossa yhtiö X ja yhtiö Y olivat sopineet, että yhtiöiden väliseen sopimukseen sovelletaan Pohjoismaan lakia (*the law of a Nordic country*). Välytystuomioistuin ensinnäkin viittasi Pohjoismaiseen sopimusoikeuteen ja täydensi näitä sääntöjä UNIDROITin artiklan 7.4.13(2) mukaisilla säännöillä.²⁹⁸

Sen sijaan VML 31.1§ tarkoittaa nimenomaisesti tietyn valtion lakia.²⁹⁹ Tästä on myös nimenomainen maininta hallituksen esityksessä.

”Nimenomaan silloin, kun on kysymys kauppaoikeudellisesta riidasta, on tärkeätä, että riidan ratkaisu on ennustettavissa. Nämä näkökohdat puhuvat selvästi sitä vastaan, että välimiehet saisivat ratkaista heille jätetyn riidan noudattaen vain kohtuusharkintaa piittaamatta voimassa olevista ja soveltuvista oikeusohjeista. Näin ollen on perusteltua, että välimiehet ratkaistessaan heille jätetyn riidan *olisivat samalla tavalla sidottuja voimassa olevaan lakiin kuin tuomioistuimet*. Sen vuoksi ehdotetaan pykälän 1 momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan välimiesten on perustettava tuomionsa lakiin.”

Saarikiven mukaan tätä ei tulisi kuitenkaan tulkita liian kirjaimellisesti ottaen huomioon se ajankohta, jolloin Suomen VML on säädetty.³⁰⁰ 1990-luvun alussa Suomi oli kaukana siitä kansainvälisyyden tasosta, jolla se nyt on. Lisäksi Euroopan unionin ja muiden organisaatioiden lakiyhteistyöhankkeiden johdosta Suomessa tapahtuvan välimiesmenettelyn toimintaympäristö on muuttunut olennaisesti VML:n säätämisaikojensa ajankohdasta.

Käytännössä tilanne vaikuttaa hyvin samankaltaiselta kuin edellä käsiteltyjen lainvalintasääntöjen ja sovellettavaksi valitun lain kohdalla; välimiehet voivat erittäin vapaasti päättää sovellettavan ”lain”, oli kysymyksessä sitten laki tai sitomaton

²⁹⁷ Ks. tuomion tiivistelmä osoitteessa <http://www.unilex.info/dynasite.cfm?dssid=2377&dsmid=13620>. Viitattu 15.3.2012.

²⁹⁸ Ks. tuomion tiivistelmä osoitteessa <http://www.unilex.info/case.cfm?id=645>. Viitattu 17.2.2012.

²⁹⁹ Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 107.

³⁰⁰ Saarikivi: *Lex Causæ in International Arbitration Determination and Application in Finland*, s. 107.

oikeusohje. Tämä johtuu siitä seikasta, ettei näillä päätöksillä ole konkreettisia seurauksia tuomion antamisen jälkeen.

13. Lopuksi

Tässä tutkielmassa on perehdytty siihen, miten yksityisoikeudellista sopimusta koskeva lainvalinta määräytyy Suomessa. Tässä yhteydessä on keskitytty etenkin niihin tilanteisiin, joissa sopimusosapuolet eivät ole tehneet lakiviittausta. Tarkastelun kohteena ovat olleet lainvalintatilanteet sekä kansallisessa tuomioistuimessa³⁰¹ että välimiesmenettelyssä. Sopimuksia koskevien lainvalintasääntöjen viidakko voi näyttää ylitsepääsemättömän hankalalta ja sotkuiselta. Kuten olen jo aiemmin maininnut, lakihierarkkisesti lainvalintaratkaisu ei ole kovinkaan monimutkainen. Keskeistä on tiedostaa lainvalintasäädösten *lakihierarkkinen asema*, joka saattaa joskus peittyä säädöstekstin alle. Etenkin tiettyihin direktiiveihin liittyy vaara silloin, kun direktiiveihin perustuvat lainvalintasäännöt (tai aineellinen laki) on säädetty voimaan kansallisella lailla. Vaikka lakihierarkkisesti yhtenäistetyt lainvalintasäännöt ovat korkeammalla tasolla kuin kansallinen laki, kansallisen lain osoittama sääntö tulee kuitenkin sovellettavaksi, jos se perustuu direktiiviin. Johdannossa esitetty lakihierarkia sekä säädösten *todellisen hierarkkisen tason* tunnistaminen on siten lainvalintaratkaisussa keskeistä.

Lakihierarkian lisäksi keskeistä on niiden *edellytysten* täytyminen, joilla lainvalintasäännön tai aineellisen lain soveltaminen on mahdollista. Esimerkiksi CISGille on luonteenomaista, että se sisältää runsaasti erilaisia materiaalisia soveltamisedellytyksiä, yhtenäistetyille lainvalintasäännöille on puolestaan asetettu etenkin ajallisia soveltamisedellytyksiä ja Pohjoismaisen lakiyhteistyön tuloksille on ominaista, että niiden soveltamisedellytykset ovat alueellisesti rajattuja. Näitä ominaisuuksia sisältyy toki kaikkiin lainvalintasääntöihin mutta lainvalintasäännöstä riippuen vaihtelevasti painottuneena.

---

³⁰¹ Oman ongelmakenttänsä lainvalinnassa muodostavat kansalliset prosessisäännökset. Kysymys kilpistyy mm. siihen, tuleeko lainvalintasääntöjä soveltaa *ex officio* vai vain asianosaisen vaatimuksesta. Ks. ongelmasta tarkemmin Koulu: Lainvalinta oikeudenkäynnin ongelmana osa II; sekä Koulu: Lainvalinta oikeudenkäynnin ongelmana osa I.

Lainvalintaratkaisujen tekeminen asiaan syvällisesti perehtymättömälle helpottuu huomattavasti, jos lainvalintaratkaisua voidaan *systematisoida*. Totta on, että etenkin sopimusstatuutti on pirstaloitunut ympäri oikeusjärjestystä ja lainvalintasääntöjä sisältyy siten ensinnäkin monelle lakihierarkkiselle tasolle ja toiseksi useisiin eri säädöksiin. Harmonisoinnista ja lakiyhteistyöstä johtuva säädösten muuttuminen ja uusien säädösten voimaantulo asettavat myös omat haasteensa.

Kansainvälisessä yksityisoikeudessa sopimusstatuuttia koskevassa keskustelussa ei ole voitu puhua millään tavalla vakiintuneesta oikeustilasta vaan oikeudenalalle on ollut ominaista jatkuva uudelleenmuotoutuminen. Aikaisemmin oikeustilan vakiintumattomuuteen on vaikuttanut varmasti se, ettei alaa koskevaa lainsäädäntöä ole juurikaan ollut sekä se, ettei suomalaisissa tuomioistuimissa ole käsitelty kovin runsaasti kansainvälisiä tapauksia. Nykyään muutokseen vaikuttavat ennen kaikkea yhtenäistämiseen ja harmonisointiin tähtäävät uudistushankkeet etenkin Euroopan unionin tasolla. Eurooppalainen yhteistyö alkaa vallata alaa myös perinteisen pohjoismaisen yhteistyön tieltä. Aikaisemmin on jo mainittu esimerkiksi CISGiä koskevista uudistushankkeista sekä avioliittoa koskevista uudistushankkeista, joilla on vaikutuksia myös Pohjoismaiden väliseen vakiintuneeseen lakiyhteistyöhön.

Yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen ehdoton vahvuus on se, että ne sulkevat soveltamisalaansa suurimman osan erilaisista sopimuksista. Vielä toistaiseksi niiden ongelmana on sellaisen oikeuskäytännön puuttuminen, joka vakiinnuttaisi ja selkeyttäisi lainvalintasääntöjen käytännön merkityksen tuomioistuintoiminnassa. Osittain tähän ongelmaan on törmätty esimerkiksi CISGin järjestelmässä, jossa maasta riippumaton yhdenmukainen soveltaminen ei ole käytännössä toteutunut, koska CISGin järjestelmässä ei ole olemassa ylintä päättävää elintä, joka antaa kaikkia maita sitovia soveltamisratkaisuja. Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisuoikeuden ansiosta tällainen ongelma pystytään välttämään yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen järjestelmässä. Yhtenäistä forumsääntelyä koskevaa oikeuskäytäntöä on jo saatavissa erityisesti työ- ja kuluttajasopimusten osalta. Tosin velvoite- ja sopimusstatuutin sisältö on perinteisesti ollut epämääräinen ja tulkinnanvarainen³⁰² ja etenkin yhtenäistetyssä lainvalintajärjestelmässä se kaipaisikin lisätäsmennystä ennustettavuuden nimissä. Tällä varmistettaisiin se, että asiat, jotka kuuluvat yhtenäistettyjen lainvalintasääntöjen alaan, tulevat myös ratkaistuksi näitä sääntöjä noudattaen. Yhdenmukainen

---

³⁰² Alanen: Velvoitestatuutti kansainvälisessä yksityisoikeudessa, s. 169.

soveltamiskäytäntö takaa lainvalinnan oikeellisuuden, joka puolestaan takaa *ennustettavuuden*.

Lainvalinnan oikeellisuudella on vaikutusta myös luottamuksen suojan, oikeusvarmuuden ja prosessiekonomian kannalta. Varsinkin eurooppalaisessa lakiyhteistyössä korostetaan sitä, että lainvalintaratkaisujen tulisi olla riita-asian osapuolille ennustettavia. Tällä on luottamuksensuojaa vahvistava vaikutus, jonka ajatellaan olevan sisämarkkinoiden moitteettoman toiminnan edellytys. Kansallisten tuomioistuinten tulisikin pystyä turvaamaan tällainen luottamuksen suoja, jossa riidan osapuolet voivat varmistua siitä, että sovellettava laki on sama tuomioistuinmaasta riippumatta. Väärällä perusteella tehdyt lainvalintaratkaisut, jotka johtavat väärän maan lain soveltamiseen, tulisi olla kiellettyjä. Oikeusvarmuuden toteutuminen voitaisiin ratkaista kansallisella tasolla OK:n tuomion purkamista koskevan säännöksen avulla. OK:n mukaan tuomio riita -asiassa voidaan purkaa, jos se perustuu *ilmeisesti väärään lain* soveltamiseen.³⁰³ Mikäli tuomioistuin ei päädy lainvalintaratkaisussaan lain mukaiseen lopputulokseen ja päättyy soveltamaan väärän maan lakia, jonka aineelliset säännökset poikkeavat siitä laista, jota olisi tullut soveltaa, voitaneen puhua ilmeisesti väärästä lain soveltamisesta. Tällaisessa tilanteessa väärää lakia soveltamalla annettu tuomio tulisi olla purettavissa. Tällaista purkuratkaisua ei ole löydettävissä suomalaisesta oikeuskäytännöstä, mutta menettelyllä varmistettaisiin se, että lainvalintaan suhtauduttaisiin tuomioistuimissa systemaattisesti ja eurooppalaisia yhtenäistämishankkeita kunnioittaen. Käytännössähän lainvalintasäännöt ovat merkityksettömiä, jos mikä tahansa kansallinen lainvalintaratkaisu sallitaan ilman tehokasta sanktiojärjestelmää.

Lainvalintasääntöjen yhtenäistämisellä on etujen lisäksi myös huomattavia haittoja. Yhtenä selkeänä haittana on sopimussuhteen, tai koko oikeussuhteen pilkkoutuminen, *dépeçage*, riidan osapuolten tahdon vastaisesti. Esimerkiksi sopimuksen pätevyyteen ja sen sisältöön voidaan joutua soveltamaan eri maiden lakeja, jos lainvalintasäännöt niin osoittavat. Tällä voi olla oikeudenkäyntiä pitkittävä vaikutus, mikä edelleen voi vaikuttaa oikeusprosessien aloittamiskynnykseen. Tällaiset seikat eivät saisi olla esteitä oikeuden toteutumiselle.

Keskeinen ongelma oikeusvarmuuden toteutumisessa on myös se, miten aukkotilanteet ratkaistaan. Aukkotilanteita sisältyy ensinnäkin sovellettavan lain valintaan (IPR -

---

³⁰³ Ks. OK 31:7.2.4 §.

sopimukset esimerkki) ja toiseksi valitun lain ulottuvuuteen. Moninaiset tulkintatilanteet sekä lainvalinta -aukot kaipaavat ennustettavuuden nimissä yhtenäistä tulkintaa. Etenkin Euroopan unionin tasolla on valmisteltu runsaasti erilaisia kansainvälisyksityisoikeudellisia yhteistyöhankkeita, joilla aukkotilanteita voidaan hallita. Esimerkiksi PECL- ja UNIDROIT -periaatteet sekä *yleinen viitekehys*, DCFR, tarjoavat ratkaisuja yhdenmukaisen tulkinnan varmistamiseksi yhtenäistämällä terminologiaa ja määrittelemällä peruseriaatteita ja mallisääntöjä.³⁰⁴ Niiden ongelmana on se, että ne ovat soft law -tyyppisiä, ei sitovia oikeuslähteitä ja mikäli niitä noudatettaisiin varauksetta, ne voivat vähentää lainsäätäjän lainsäädäntövaltaa. Ennakkoratkaisumenettely on ehkä paras vaihtoehto aukkotilanteiden täyttämiseen mutta käytännössä se on hidas ja raskas menettely, johon sopimusosapuolet eivät välttämättä halua ryhtyä jo prosessikustannuksien vuoksi. Yhtenäisen käytännön puuttuminen ruokkii lisäksi kansainvälisen yksityisoikeuden perinteistä *forum shopping* ongelmaa.

Periaatteellisella tasolla tulisi löytää se johtava periaate, joka ohjaa lainvalintaratkaisua. Onko se ennustettavuus, oikeusvarmuus, lainsäätäjän tahto vai esimerkiksi kokonaisharkintaan perustuva kohtuullisuus? Euroopan unionin tasolla ennustettavuudella on esitetty olevan hallitseva asema. Tällaisen kantavan periaatteen löytäminen vaatii rajat ylittävää poliittista tahtoa, joka näyttää monien neuvottelujen perusteella mahdottomalta. Joku osapuolista joutuu joustamaan, jos oikeuskulttuureja halutaan sovittaa yhteen niin, että ne muodostavat toimivat kokonaisuuden. Osapuolet eivät aina ole tähän halukkaista. Kysymystä olisi hyvä pohtia myös kansallisella tasolla. Moniin muihin maihin verrattuna tuomioistuinratkaisujen perusteella Suomi on vielä kaukana merkittävästä kansainvälisyyden tasosta mutta kansainvälisten kytkentöjen jatkuvasti kasvaessa myös kansainväliset riidat tulevat entistä yleisimmiksi. Siksi kansainväliskytkentäisten tilanteiden haltuunottoa ohjaavat säännöt kaipaavat systemaattisuutta, yksiselitteisyyttä ja selkeyttä.

---

³⁰⁴ Sorsa: Kansainvälinen kauppa ja EU:n sopimusoikeuden yhtenäistäminen, s. 28.